

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sabina Zonta

Ambientalni novinar: uporaba mobilne telefonije v dnevnem novinarstvu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sabina Zonta

Mentor: doc. dr. Igor Vobič

Ambientalni novinar: uporaba mobilne telefonije v dnevnem novinarstvu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Vsem mojim, ki ste me na tej poti podpirali, poslušali in razumeli.

“Lačni, sezi po knjigi, to je orožje.” (Bertolt Brecht)

Ambientalni novinar: uporaba mobilne telefonije v dnevnem novinarstvu

Tehnologija in njen razvoj danes v veliki meri ustvarjata nove okoliščine in razmere, v katerih deluje novinarstvo. Med najočitnejšimi pokazatelji časa hitrega tehnološkega napredka je takojšnjost, ki je vedno bolj v ospredju med vrednotami prevladujoče novinarske ideologije. Rezultati študije, ki so jih prinesli opazovanje z udeležbo in poglobljeni intervjuji, so pokazali, da je mobilni telefon eno glavnih kulturnih znamenj dobe takojšnjosti, ki novinarjem omogoča, da od koder koli opravijo vse faze produkcije, s tem pa zadostijo potrebi po vse hitrejših objavah. To med njimi generira tekmovalnost, do katere pa so novinarji kritični ali pa je pri sebi sploh ne prepoznavajo. Mobilni telefon je novinarje odvezal stalne fizične povezanosti z uredništvom, a sočasno zabilisal mejo med službenim in prostim časom. Normaliziral je stalno navzočnost, ki skozi mobilni telefon novinarje vodi v ambientalnost, torej stanje, v katerem se posameznik nikoli ne odklopi, zvonjenje mobilnega telefona ga lahko zmoti kadar koli, stalno je v stiku z dogajanjem, čeprav mu dejavno ne posveča pozornosti. Poleg mobilnosti in komunikacije mobilni telefon uvaja še tretji osnovni element sodobnosti – individualnost. Novinarji so zaradi te naprave tudi vse bolj fleksibilni in še bolj obremenjeni. To stanje danes pogosto sprejemajo kot dano dejstvo in se vanj kljub kritikam stalno zatekajo.

Ključne besede: ambientalno novinarstvo, mobilni telefon, stalna navzočnost, takojšnjost.

Ambient journalist: Mobile phone use in daily journalism

Technological development has redefined the media landscape. A key feature of the rapid advance in technology is the prevailing emphasis in mainstream journalism on immediacy. A study conducted for this thesis through monitoring of participants and in comprehensive interviews shows that the mobile phone is one of the main icons of the real-time era. It enables journalists to perform the full production cycle wherever they may be, thus satisfying the demand for speed. This in turn promotes competition among journalists. Although many are critical of this, a large share do not realize when they become engaged in competition. The mobile phone has eliminated the need for journalists to be physically present in the newsroom and erased the line between work and free time. In effect, it has normalised constant presence – a state of ambient journalism, in which the journalist is always on, available for every call and up to date with all developments, even when doing something else. In addition to mobility and communication, the mobile phone has also brought about a third feature of modernity – individuality. It has forced journalists to be more flexible and placed upon them a bigger burden. They appear to have accepted this as a fact of life in the profession, despite harbouring a critical view.

Keywords: ambient journalism, mobile phone, constant presence, immediacy.

KAZALO

1	UVOD.....	6
2	AMBIENTALNO NOVINARSTVO IN MOBILNI TELEFON	12
	2.1 Novinarstvo v tekoči moderni	13
	2.2 Družbena pogojenost mobilnega telefona.....	20
	2.3 Ambientalni novinarji	30
3	METODOLOGIJA	40
	3.1 Opazovanje z udeležbo.....	41
	3.2 Poglobljeni intervjuji.....	44
4	REZULTATI	46
	4.1 Kako novinarji vključujejo mobilno telefonijo v produkcijske prakse?	46
	4.2 Kako novinarji razumejo vključenost mobilnega telefona v svoje delo?	63
5	RAZPRAVA	77
6	ZAKLJUČEK.....	84
7	LITERATURA	87

1 UVOD

“V prihodnosti bi vsak moral imeti pametni mobilni telefon; to je osnovna oprema. Uredništva bodo morala bolj strateško pristopati k mobilni telefoniji,” je na konvenciji o novinarski odličnosti oktobra 2011 napovedal vodja razvoja pri ameriškem lokalnem novičarskem portalu Boston.com Damon Kiesow (Wenger 2011, 1. marec).

Številni avtorji v zadnjih letih opazajo spremembe na področju novinarskega dela, ki so povezane z inovacijami ter novimi informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami. Bellotti in Rogers (1997) sta pred že skoraj dvema desetletjema opozarjali, da sta razvoj multimedije in objavljane novic na internetu hitro spremenila način delovanja novičarskih organizacij. Današnja družba je namreč “mrežna” (Castells 2000) oziroma “omrežna” (Deuze 2007), torej konstantno vključena v digitalno-informacijsko in komunikacijsko mrežo (prav tam), delo v digitalni dobi – digitalizacija sodi med bistvene vzroke za spremembe, ki jih danes doživlja novinarsko delo (Paulussen 2012) – zaznamuje stalno in takojšnje komuniciranje (Deuze 2007). Hitrost je v našem času “nalezljiva” (Eriksen 2001) in ljudi žene, da jo širijo na vsa področja; vse namreč počnemo hitreje, sekunde so vse bolj dragocene, kar še najbolj drži za medije (prav tam).

Neučakanost je torej postala institucionalizirana (Sennett 2006, 128), doba, v kateri živimo, posledično velja za dobo takojšnjosti (Deuze 2012, 7). Po Baumanu (2002, 151) takojšnjost pomeni izpolnitev na samem kraju in spada med pet idealnotipskih vrednot, ki tvorijo prevladujočo novinarsko ideologijo (Deuze 2005). Tomlinson (2007) takojšnjost, ki po njegovem zapolnjuje časovne vrzeli in celo ukinja čakanje, uvršča med elemente historične transformacije izkustva časa in prostora. Internet je privedel do pritiskov vse hitrejših objav, zaradi česar danes novinarstvo deluje v svetu elektronske pošte, kratkih tekstovnih sporočil, multimedijskega upovedovanja, bloganja in podobno (Fenton 2010), postalo je bolj hipno in takojšnje (Vobič in Dahlgren 2013). V tej dobi informacijskega presežka, komunikacijska revolucija namreč prinaša bliskovito rast produkcije (McQuail in Windahl 1993), in vse hitrejšega proizvajanja informacij si vsak medij želi imeti primat nad objavljanjem najnovejših vesti, zato se kot prednostni postavljajo najhitrejši mediji, medijski trg je postal še bolj tekmovalen (Eriksen 2001). V kontekstu stalnega boja za čas kot resurs Tomlinson zato (2007) opaža, da na področju dela in organizacijske kulture izjemno narašča instrumentalna

delovna komunikacija. Obenem lahko novinarji zaradi konvergence med mediji in tehnologijo svoje zgodbe povedo s pomočjo različnih platform istočasno (Deuze 2007), torej denimo tako na spletu kot v časopisu. V tem kontekstu želim sicer poudariti besede Natalie Fenton (2010), ki izpostavlja, da se spremembe, ki jih doživljajo novinarstvo in mediji v zadnjih letih, ne dogajajo zgolj zaradi tehnološkega napredka, ampak je ta kompleksno povezan z ekonomskimi, zakonskimi in tudi kulturnimi okoliščinami.

V to razsežnost transformacije izkustva časa in prostora Tomlinson (2007) uvaja mobilni telefon, ki ga vidi kot prispevek h kulturi hitrosti, Bauman (2002) pa kot enega glavnih kulturnih znamenj dobe takojšnjosti. Razsežnost razumevanja mobilnega telefona v dobi takojšnjosti širi Deuze (2007), zanj je mobilni telefon pravi predstavnik "mediapolisa", medijskega javnega prostora. Mobilni telefoni so postali tako vseprisotni in tudi že tako moteči, da so ponekod začeli uvajati motilce signala (Krapež 2007), v Sloveniji je najbrž najbolj znan primer motilcev signala na sojenju v zadevi Patria (na primer MMC RTVSLO 2011, 15. januar).

Mobilni telefon je postal univerzalni stroj (Deuze 2007) in celostno orodje za novinarje (Väätäjä 2009). Istočasno ga uporabljamo za delo in igro, tako od doma kot v pisarni. Prihaja do zблиževanja, konvergence prostora; delovnega mesta in doma, torej do brisanja meja in redefiniranja pomena med službenim in prostim časom ter prostorom, na kar smo se že navadili (Burgess 2004; Deuze 2007; Ling 2008; Pušnik 2009; Strehovec 2009). Napredek v mobilni tehnologiji s konvergiranimi napravami ter hitrimi mobilnimi in širokopasovnimi povezavami novinarjem omogoča uporabo orodij na mobilnem telefonu za poročanje s terena (Väätäjä in drugi 2009). Mobilni telefon je namreč brezžična naprava, stalno povezana na svetovno omrežje, ki jo lahko uporabljamo denimo tudi kot fotoaparata, videokamera, internetni iskalnik, elektronsko pošto, televizijo, predvajalnik glasbe, radio, klepetalnico (Deuze 2007).

Zaradi vseh teh tehnoloških zmogljivosti mobilnega telefona po Geserju (2004) obstaja široko soglasje, da lahko prenosni telefoni nadomestijo stacionarne in prenosne računalnike. Še več, te multimedijske funkcije so nameščene v predmetu, ki je bistveno manjši, lažji, manj energetsko potraten in cenejši od drugih naprav, je še dodal Deuze (2007). Ob pomoči visokohitrostnih telekomunikacijskih omrežij lahko novinarji številne naloge opravijo kjer koli

in kadar koli (Deuze 2007; Westlund 2013). Produkcija novic je z razvojem mobilnih telefonov, opremljenih z naprednimi multimedijskimi zmogljivostmi in poceni prenosu podatkov, postala hitrejša (Koponen in Väättäjä 2009; Westlund 2013), kar je privedlo do tega, da nove tehnologije novinarjem omogočajo delo vse bližje roku za oddajo svojega izdelka, celo pričakuje se od njih, da bodo tako delali (Campbell 2004); novinarji so soočeni z novim pritiskom, temu morajo prilagoditi svoj način dela in v enakem času sproducirati več (Deuze 2007; Deuze in Marjoribanks 2009). Tudi Koponen in Väättäjä (2009) poudarjata, da je delo novinarjev zaradi razvoja digitalnih omrežnih tehnologij in zahtev po večopravnosti pred novimi izzivi, zahteve po hitrem objavljanju na spletu vse večje. To novo človeško stanje je v omrežni družbi videti precej bolj dinamično, kot je bilo pred tem (Deuze 2007). Izkazuje se torej, da zmožnost stalnega in takojšnjega komuniciranja vodita do kibernetizacije dela, kar je danes že tipično za način delovanja medijske industrije (prav tam). Mediji nas izpostavljajo nekakšni "v živo" izvedbi življenja (Deuze 2012), njihov uspeh ali neuspeh je odvisen od tega, koliko novosti prinašajo (Deuze 2007).

Nove tehnologije in fleksibilizacija dela so zaradi opisanega privedle do individualizacije in uvrščanja individualiziranega poročanja, vključno z odgovornostjo za objavljene zgodbe, v prevladujoč novičarski trend (Beck 2000; Deuze in Marjoribanks 2009). Splichal (2014) pravi, da v poznem kapitalizmu novinarstvo kot specifična medijskokomunikacijska in kulturna praksa postaja po eni strani podrejeno splošni ekonomski racionalnosti kapitalizma in tržnim silam, po drugi strani pa ga razjeda razvoj novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij, ki ljudem lajšajo komercialni in nekomercialni dostop do učinkovitih komunikacijskih poti. Posameznike v novinarski organizacijah se zato vse bolj ceni glede na njihovo fleksibilnost in prilagodljivost (Paulussen 2012; Vobič in Brlek Slaček 2014). Današnje novinarstvo je zreducirano na preprosto obliko dela, v kateri novinarji delujejo kot fleksibilni, večopravilni in visoko mobilni medijski delavci (Deuze in Fortunati 2011), kar vodi do preobremenjenosti novinarjev (Paulussen 2012).

Širše družbene posledice razvoja mobilne tehnologije in njegove artikulacije v novinarstvu ter posledično normalizacijo novinarskega stanja stalne prisotnosti utemeljujem na konceptu ambientalnega novinarstva, kakor ga je razvil Alfred Hermida (2010a, 2010b, 2013). Čeprav se Hermida pri pojmovanju ambientalnega novinarstva osredotoča na Twitter, k temu prišteva še druge digitalne sisteme in komunikacijske protokole, zato tudi moja naloga ne bo

osredotočena le na to družbeno omrežje, temveč na vse zmogljivostne vidike mobilnega telefona, naprave, ki združuje vse v enem (Deuze 2007; Petrovčič 2007), različna komunikacijska in institucionalizirana okolja, in je nepogrešljiv del vsakdanje družbene realnosti (prav tam). Kot bom podrobneje predstavila v nadaljevanju diplomskega dela, gre za širši pojav, ki pa ga vloga mobilnega telefona v novinarstvu dodatno utrjuje; še posebej je izrazita skozi prizmo aktivnih in vseprisotnih komunikacijskih okolij, kot so družbena omrežja, in institucionaliziranih orodij, kot so sistemi za urejanje vsebin in elektronska pošta.

Prav na podlagi stalnih in vseprisotnih okolij pa Hermida (2013) prepoznava obrise ambientalnega novinarstva, ki ga konceptualiziram v nalogi, kar mi bo pomagalo pri empirični študiji. Termin ambientalni se v novinarstvu uporablja za opis raznolike narave novic v današnji družbi (Hermida 2010a). Vseprisotna dostopnost novic pomeni, da lahko ljudje vzdržujejo zavest o dogajanju v svetu med opravljanjem vsakodnevnih opravkov. Hermida, kot omenjeno, svoj koncept pojasnjuje na primeru mikroblogerskega servisa Twitter, enega v nizu novih družbenoomrežnih tehnologij, ki omogočajo takojšnjo širitev delcev podatkov tako iz uradnih kot neuradnih virov (Hermida 2010b). Takšne mikroblogerske platforme so široko razpredeni, nesinhroni, preprosti za uporabo in stalno delujoči oziroma priklopljeni komunikacijski sistemi, ki ustvarjajo nove oblike interakcij v novicah. Obenem ljudem omogočajo ohranjanje nekega miselnega modela novic in dogodkov okoli njih. Okolje je stalno vključeno, ampak deluje na različnih stopnjah angažiranosti, premika se iz ozadja v ospredje, ko si uporabnik želi komunicirati. Tak sistem zavesti je za Hermido (prav tam) računalniško posredovan komunikacijski sistem, ki nudi različna sredstva za zbiranje, komuniciranje, delitev in prikazovanje novic. Vendar take institucionalno strukturirane pojavne oblike mikrobloggerstva vodijo v nove oblike (prav tam).

Ker je novinarjevo delo oskrba ljudi z informacijami (Poler Kovačič 2005), pravočasnost oziroma novost informacije eden splošno najbolj prepoznavnih novičarskih elementov oziroma vrednot (Ferguson in Patten 1993; McManus 1994; Sheridan Burns 2002), po drugi strani pa je mobilni telefon iz aparata preoblikovan v osebni pripomoček, v osebno tehnologijo (Fortunati 2007), se – v kontekstu slovenskega dnevnega novinarstva – postavlja glavni raziskovalni problem, kako novinarji vključujejo mobilno telefonijo v produkcijske prakse in kako razumejo vključenost mobilnega telefona v svoje delo. Odgovore na glavni raziskovalni problem bom iskala z dvema raziskovalnima vprašanjema. Te bom postavila

predvsem s pomočjo literature, ki se teoretsko ukvarja s spremembami novinarskih praks v digitalnem okolju, in s študijami, ki konceptualno prevprašujejo novinarsko vključevanje in sprejemanje tehnoloških novosti v svoje delo v kontekstu interneta, redkeje tudi mobilne telefonije. Po pregledu literature namreč ugotavljam, da na ta vprašanja o vključevanju mobilne telefonije v novinarsko produkcijo še ni podrobno odgovorjeno, sploh v slovenskem prostoru ne. Uporaba mobilne telefonije se v literaturi večinoma obravnava širše, za celotno populacijo, nove pojavne oblike novinarstva pa so še vedno pretežno vezane na razvoj novičarskih spletnih mest in spletnih novic.

V teoretskem delu naloge, ki ga zajema drugo poglavje, opredeljujem koncept ambientalnosti in pojasnujem njegovo povezavo s sodobno novinarsko produkcijo in novinarskim vsakdanom oziroma normalizacijo stanja stalne prisotnosti. Pri tem se naslanjam na kontekst širših družbenih sprememb, tudi na trgu delovne sile, ki se dogajajo v zadnjih letih, na značilnosti novinarske produkcije v dobi takojšnjosti in hitrosti, pregled razvoja mobilne tehnologije in njegove vključitve v vsakdanje življenje ter posledično vprašanje vpliva mobilne tehnologije na brisanje meja med službenim in prostim časom ter prostorom. Tretje poglavje bo namenjeno metodologiji – opredelitvi metod, ki sem ju izbrala za svojo študijo – in pojasnilu, zakaj sem se odločila prav za opazovanje z udeležbo in poglobljene intervjuje. S prvo sem v obdobju dveh mesecev spoznavala novinarske produkcijske prakse na terenu in to, kako se te artikulirajo skozi mobilno telefonijo, s pomočjo druge metode sem spoznavala, kako novinarji razumejo in sprejemajo vključevanje mobilne telefonije v svoje delo. Razprava v petem poglavju bo posvečena ovrednotenju ugotovitev, ki bodo predstavljene v četrtem poglavju, namenjenemu predstavitvi in sintezi rezultatov raziskave. Razprava bo privedla tudi do končnih sklepov, te bom predstavila v šestem poglavju, v zaključku. Delo bom sklenila v sedmem poglavju z navedbo literature in virov.

Svojo raziskavo bom omejila na novinarje vodilnih slovenskih medijev (dnevnik Delo, Dnevnik in Večer, televizij POP TV in Televizija Slovenija, spletnega portala Planet Siol.net ter Slovenske tiskovne agencije), ki pokrivajo področje črne kronike, po možnosti z dvema za vsak izbran medij. Zanje sem se odločila, kar jih pri svojem delu najpogosteje srečujem in imam zato tudi največ priložnosti za opazovanje. Prepisi intervjujev so nalogi priloženi v elektronski obliki. V raziskovalnem delu naloge bom preučevala in opazovala, ali

in kako se je mobilni telefon preoblikoval v nepogrešljiv pripomoček pri mojem delu. Zanimalo me bo, ali so mobilni telefoni vplivali na spremembe produkcije novic in stalne dostopnosti; torej ali so novinarji postali ambientalni novinarji – delavci, ki so stalno navzoči in priklopljeni, stalno spremljajo dogajanje, odklop od službenih obveznosti pa je luksuz. Pogled bom usmerila v vse vidike uporabe mobilnega telefona v službene oziroma v tem primeru novinarske namene; od stalne dosegljivosti, odzivanja na klice, sporočila in (službeno) elektronsko pošto ter preverjanja objav na družbenih omrežjih do same uporabe mobilnega telefona na terenu, kar pomeni predvsem sporočanje novic oziroma dogajanja prek telefona v uredništvo.

2 AMBIENTALNO NOVINARSTVO IN MOBILNI TELEFON

Izpeljava definicije ambientalnega novinarja kot konstitutivnega člana sodobnega dnevnega novinarstva bo skozi mojo študijo prinesla združitev dveh vej razprav. Razprave o sodobni transformaciji novinarstva v poznomoderni družbi, ki jo zaznamuje tekoča moderna, čas dereguliranega in fleksibilnega trga dela, bom namreč prepletala z razpravami o družbenozgodovinski kontekstualizaciji vzpona mobilnega telefona, danes osebnokomunikacijskega pripomočka (skoraj) vsakega novinarja. Prvo podpoglavje bo namenjeno pregledu razprav o sodobnem trgu dela. Razmere, ki danes označujejo trg delovne sile, so tudi v novinarstvu že stalnica in so se vanj vtkale vzajemno s sodobnimi komunikacijskimi tehnologijami. Pogled bom zatem preusmerila v pregled zgodovinskega vzpona mobilne telefonije in njegove vključitve v vsakdanje življenje, zaradi česar se bom posvetila tudi družbeni konstrukciji te naprave, in sicer v povezavi z brisanjem meja med prostim in službenim časom ter prostorom. V obeh primerih bom začela s tujimi razpravami in jih nato konceptualizirala s pomočjo slovenskih avtorjev.

Na stičišču teh razprav lahko prepoznavamo pojav ambientalnega novinarja, ki odraža specifične politične, ekonomske, kulturne in tehnološke artikulacije sodobne novinarske industrije. Koncept ambientalnega novinarstva je razvil Alfred Hermida in na podlagi tega koncepta utemeljujem širše družbene posledice razvoja mobilne tehnologije, artikulacijo te tehnologije v novinarstvu in posledično normalizacijo novinarskega stanja stalne prisotnosti. Stalna, ambientalna prisotnost je posebej izrazita skozi prizmo dejavnih in vseprisotnih komunikacijskih okolij, kot so družbena omrežja, in institucionaliziranih orodij, kot so sistemi za urejanje vsebin in elektronska pošta. Hermida (2010a, 2010b, 2013) se sicer pri pojmovanju ambientalnega novinarstva osredotoča na Twitter, a k temu prišteva še druge digitalne sisteme in komunikacijske protokole; gre za širši pojav, ki ga artikulacija mobilnega telefona v novinarstvu zgolj potrjuje, meni. Zato tudi ta študija ni osredotočena le na omenjeno družbeno omrežje, temveč na vse zmogljivostne vidike mobilnega telefona. Razlagi koncepta ambientalnega novinarstva še sama dodajam razlago nove značilnosti, morda že stanja v novinarstvu, pojava ambientalnega novinarja.

2.1 Novinarstvo v tekoči moderni

V zadnjih letih so se zaradi sprememb na trgu delovne sile razširile konceptualno sorodne diskusije o krasnem novem svetu dela (Beck 2000), fleksibilnosti delovne sile (Sennett 2006) in tekočem delu (Bauman 2002). Beck (2000) je pisal, da je sistem, ki se razvija, destandardiziran, fragmentiran, množično podzaposlovalen, označujejo pa ga visoka fleksibilnost ter časovno intenzivne in prostorsko decentralizirane oblike dereguliranega plačanega dela. Bauman (2002) v svojem delu *Tekoča moderna*, v katerem govori o vzponu in propadu dela, omenja deregulacijo, liberalizacijo, čedalje večjo fluidnost, sproščanje trga delovne sile. Posledica tega je naša individualizirana, sprivatizirana različica moderne, kjer se meje med delom in trenutki, ko ne delamo, zamegljujejo na račun časa, prostora in vsebine pogodbe o delu (prav tam). "Fleksibilnost je moto dneva, in če jo uporabimo za trg dela, oznanja konec službe, kakršno poznamo," pravi Bauman (2002, 186). Delovno življenje prevzema negotovost, dolgoročno miselnost je zamenjala kratkoročna, menjave služb so pogostejše, pogodbe so namreč kratkoročne in prehodne ali pa jih sploh ni, posli nimajo zagotovljene varnosti (Bauman, 2002). Ta čas Bauman imenuje tekoča moderna, nekateri drugi avtorji uporabljajo izraze pozna moderna, postmoderna, druga moderna (2002, 32). V tej obliki moderne je zaradi dereguliranja in privatiziranja značilna samouveljavitev posameznika, na čigar pleča pade breme odgovornosti za neuspeh, piše Bauman (2002). Kot enega izmed vzrokov za te spremembe vidi tehnološki razvoj, ki teži k racionalizaciji, kar posledično prinaša zmanjševanje, ne pa povečevanje števila delovnih mest. Opisano širjenje začasnih in negotovih zaposlitev v zahodne družbe, dosedanje branike redne zaposlitve, Beck (2000, 1) poimenuje brazilizacija. Socialna struktura v osrčju zahoda je po njegovem mnenju vse bolj podobna "prešiti odeji" juga, ki jo označujejo raznolikost, nejasnost in negotovost pri delu in v življenju ljudi. En trend prihodnosti je gotov – za večino ljudi, tudi v na videz uspešnih srednjih slojih, bo osnovna eksistenca zaznamovana z endemično negotovostjo, napoveduje Beck (2000). V novem, fleksibilnem načinu razmišljanja šteje sproduciranje čim boljšega izdelka v čim krajšem času. Vse več posameznikov se spodbuja, naj sebe prodajajo na trgu dela. Fleksibilnost tudi pomeni prenos tveganja z države in ekonomije na posameznike (prav tam).

Novinarstvo proti tem spremembam ni odporno in kriza, v kateri se je znašlo, kakor ugotavljajo avtorji, je delno posledica stanja na trgu delovne sile. Domingo (2011) je v

razpravi o razsežnostih sprememb v novinarstvu izpostavil, da mediji po vsem svetu krčijo obseg svojih uredništev, ta fenomen se je pospešil leta 2008 z začetkom gospodarske krize. Poleg krčenja števila članov uredništev pa novinarstvo zaznamujejo še slabše delovne razmere in plače ter delo pod vplivom agende, ki v prednost postavlja poročanje o nujnih, izrednih novicah. Danes namreč živimo v dobi elektronskih medijev, ki jo označujeta tudi ekonomski liberalizem in globalizacija, piše Fenton (2010), ki poudarja, da se to dogaja v sozvočju s tehnologijo (prav tam). Tehnološke spremembe so v novinarstvo pripeljale prepletanje ekonomskih pritiskov po zmanjševanju stroškov dela in povečevanju produktivnosti ter maksimiziranju dobička na eni ter fleksibilizacije in individualizacije dela na drugi strani, meni Paulussen (2012). Povečanje produktivnosti je namreč razumljeno kot prihranek dela v produkcijskem procesu (Baumol in drugi v Splichal 2014, 51), obenem pa so nove informacijske tehnologije odločilne za omogočanje fleksibilnega modela delovanja (Castells 2000).

Zelizer si pri razmisleku, kaj se je spremenilo od takrat, ko je novinarje na začetku devetdesetih konceptualizirala kot "interpretativno skupnost", tudi sama odgovarja, da je novinarstvo v dveh desetletjih doživelo številne spremembe (Zelizer 2010). Bolj je finančno nestabilno, pozna več alternativnih načinov zbiranja novic, naloge novinarjev so bolj raznolike, medijske organizacije bolj globalne, opaža (prav tam). Postopna tranzicija proti postindustrijski in prekarni organizaciji dela oziroma uvajanje različnih statusov svobodnih novinarjev, neformalnih, začasnih in drugih negotovih oblik dela ter ukinjanje rednih zaposlitev so se normalizirali kot standard menedžerskih praks v medijskih institucijah (Deuze in Marjoribanks 2009; Deuze in Fortunati 2011; Paulussen 2012). McManus (1994) je pred 20 leti, sicer na primeru ameriških medijev, opazal vzpon t. i. tržnega novinarstva, v katerem so mediji v lasti korporacij, glavna premisa pa je maksimiziranje dobička na vloženi kapital. V takem okolju so bralci in gledalci postali stranke, odjemalci, novica proizvod, izdelek, območje kroženja nekega časopisa ali doseg signala določenega medija pa medijski trg. (McManus 1994, 1).

To dogajanje je označeno kot premik v novo obdobje industrializacije v novičarskem sektorju, novinarji so se preselili v razred "informativnih delavcev", zaposlenih pri lastnikih medijev (Deuze in Fortunati 2011; Splichal 2014). Te razmere odražajo obrat, ki ga je Sennett (2006) imenoval »novi kapitalizem«, v katerem korporacije, vključno z medijskimi (Paulussen

2012), ne nudijo več dolgoročne stabilnosti, socialnih ugodnosti in medosebnega zaupanja ali solidarnosti. Deuze (2007, 94) navaja podatke iz raziskave Mednarodne organizacije dela, ki kažejo, da nekateri delavci v medijih ob rastoči koncentraciji in specializaciji medijev raje sprejemajo pogodbe z nižjimi plačami in slabšimi pogoji, kot pa da so brez službe. Priča smo upadu moči novinarjev, trdita Deuze in Fortunati (2010) – delodajalci v medijski industriji so tradicionalno svojim zaposlenim nudili stalne zaposlitve, plačevanje zdravstvenih in pokojninskih prispevkov, porodniški dopust, pa tudi različna izobraževanja. Danes vse te že pridobljene pravice izginjajo, posebno pri najmlajših novinarjih, zamenjujejo jih netipične oblike zaposlitve; opravljanje dela v obliki samostojne zaposlitve, honorarno delo, zaposlitve za določen čas (Deuze in Marjoribanks 2009; Deuze in Fortunati 2010). Novinarji lahko prodajajo le svoje delo in to počno po vse nižji ceni (prav tam). Poleg vsega pa morajo tekmovati še z običajnimi uporabniki spleta, ki jim tehnologija danes omogoča, da tudi sami objavljajo in poročajo o dogajanju po svetu (prav tam). Posebno mlajši novinarji v raziskavah poudarjajo namero odhoda iz novinarstva, številni med njimi doživljajo psihično izčrpanost in tvegajo izgorelost (Reinardy 2011).

Prehod odgovornosti z delodajalca oziroma delovne organizacije na posameznega delavca in hkratno povečevanje nadzora nad delavci (Deuze in Marjoribanks 2009; Paulussen 2012) vpeljujeta individualizacijo novinarskega dela. Obenem razvoj in napredek v informacijski in komunikacijski tehnologiji pomenita učenje novih veščin in večopravilnost (Deuze 2007; Petrovčič 2007). Da bi bili kos novim ali spreminjajočim se tehnološkim zahtevam v službi, se morajo zaposleni stalno prilagajati in na novo učiti – v očeh drugih so uporabni le, če razvijejo posebne talente ali veščine. Tistim, ki jih nimajo, se lahko zgodi, da se jih izključi (Sennett 2006). Strah, da smo ali pa bi bili neuporabni, oziroma poudarek na večopravilnosti pa vodita v visoke stopnje anksioznosti, stres in izgorelost (Sennett 2006; Deuze 2007). Vrhunske, visokotehnološke organizacije se nagibajo k temu, da starejše zaposlene obravnavajo kot ovire na njihovi poti in počasne; v oglaševanju in medijih se to še posebej kaže, sploh ženske v srednjih letih so stigmatizirane kot delavci brez zanosu, ugotavlja Sennett (2006).

Spreminjajočo se naravo dela in življenja na začetku 21. stoletja številni avtorji povezujejo z inovacijami ter novimi informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami. Tudi za novinarstvo ugotavljamo, da uporaba novih tehnologij prinaša nov pritisk na delavce v tem

poklicu (Deuze 2007). Mediji z različnih platform se borijo za delež na istem, medmrežnem trgu, internet je postal ključni konstitutivni element sodobnih uredništev (Fenton 2010). Prihodnost novinarstva zato temelji predvsem na spletnem novinarstvu (Hirst v Vobič in Dahlgren 2013, 13). Internet je prinesel erozijo meja med časom in prostorom pri produkciji in diseminaciji novic, njegovi glavni značilnosti sta hitrost in neomejen prostor, več prostora pa pomeni tudi več novic (McNair 1998; Fenton 2010). Zgodila se je torej združitev delovnih prostorov, tehnologij in praks novinarskega dela (Erdal 2011) in vsak novinar je postal internetni novinar (Paulussen 2012).

Leta 2009 so avtorji (Wilkinson in drugi 2009) ugotavljali, da mediji vse bolj uveljavljajo prakso, da zadnje informacije najprej objavijo na internetu, saj so zahteve po hitrem objavljanju tam vse večje (Koponen in Väättäjä 2009). Tudi Rich (2014) v svojem delu o spremembah, ki jih zadnja leta doživlja novinarstvo, izpostavlja, da morajo novinarji danes ob pojavu izredne, nujne novice to nemudoma objaviti na internetni strani svojega medija, tudi zato, ker tekmujejo še z blogi, družbenimi omrežji in milijoni spletnih strani (Rich 2014). Novice v živo, kar pomeni sprotno poročanje o dogodku, ki pravkar poteka, so z družbenim vzponom interneta postale rutinski element novinarske produkcije, s čimer razkorak med dogodkom in novinarskim poročanjem o njem skorajda ne obstaja več (McNair 1998). Ljudje namreč danes do interneta lahko dostopajo tako rekoč kjer koli in zato redno spremljajo objave na novičarskih internetnih straneh, hkrati pa tudi novinarji ob pomoči interneta in nove medijske tehnologije novice lahko dostavljajo skoraj vsakomur kadar koli in kjer koli (Wilkinson in drugi 2009). Tako mora medij nujne novice objaviti kar se da hitro (prav tam). Opisano stanje Rich (2014) označuje kot nenehen, stalen deadline, torej skrajni rok za oddajo izdelka. Takojšnjost, ki se pričakuje pri zbiranju in diseminaciji novic, je posebej v kontekstu artikulacij med novinarstvom in internetom postala produkcijski cilj sam po sebi (McNair 1998).

Novinarji morajo temu prilagajati način dela in postati produktivnejši v enakem časovnem obdobju kot pred tem, z manj člani uredništva morajo proizvesti več (glej npr. Deuze 2007; Deuze in Marjoribanks 2009; Koponen in Väättäjä 2009; Paulussen 2012). Zaradi tega se ne morejo več zanašati le na tradicionalne poročevalske veščine, obvladanje zgolj denimo pisanja ne zadostuje več (Gunter 2003). Individualizirano poročanje, ko novinarji sami posnamejo video, ton in napišejo besedilo, se zaradi novih tehnologij in fleksibilizacije dela

uvršča v prevladujoč novičarski trend (Stevens v Deuze 2007, 160). Zato narašča število novinarjev, čeprav denimo pišočin, ki morajo opravljati različne naloge, izdelek pa objaviti na različnih platformah, biti morajo večopravilni (Wilkinson in drugi 2009; Paulussen 2012); še do 90. let prejšnjega stoletja so novinarji namreč vsebino ustvarjali za eno platformo (Singer 2011).

Nerealno je pričakovati, da bodo vsi novinarji strokovnjaki za poročanje za različne platforme, a je standard postal to, da so novinarji strokovnjaki za eno platformo, v drugih pa so vsaj konkurenčni (Wilkinson in drugi 2009; Rich 2014). Obseg in hitrost sprememb predstavljata velik izziv vsem medijskim sektorjem (Küng v Mierzejewska 2011). Posledica sprememb je združevanje medijskih družb ali pa uredništev ter medijske produkcije in potrošnje v skupno, integrirano, multimedijsko enoto, v kateri morajo novinarji z različnih platform, nekdanji tekmeci, zdaj sodelovati pri ustvarjanju vsebin, kar kaže na vzpon celostne kulture konvergence (Deuze 2010). Nekateri novinarji pri tem opozarjajo, da jih potreba po stalnem objavljanju novic zaradi razmaha tehnologije oziroma interneta sili v stalno sedenje v redakciji in tako onemogoča iskanje pravih zgodb na terenu (Rudin in Ibbotson 2002; Fenton 2010). Deuze (2007) domneva, da se novinarstvo ne bo končalo zaradi tehnoloških konvergenč, se pa delovne razmere v novinarstvu spreminjajo, novinarsko delo je pred novimi izzivi (Koponen in Väättäjä 2009). Po Domingu se samo novinarstvo kot industrija bori za definiranje svoje prihodnosti, medtem pa jo odnaša vsakodnevni ritem sprotnih, aktualnih dogodkov (Domingo 2011). Še vedno pa Deuze (2007) poudarja, da spremembe vsakdana družbeno, tehnološko in kulturno na vsakega izmed nas vplivajo različno. In v tem kontekstu je bistvena vloga novinarstva, ki družbo oskrbuje s smernicami in z neko obliko "družbenega cementa".

Podobne razprave o spremembah na trgu novinarske delovne sile potekajo tudi med slovenskimi avtorji. Za Splichala in Sparksa (1994) je novinarstvo nestabilen in fluiden poklic, dovzeten za družbene in tehnološke spremembe, kar posledično pomeni, da se vsebina novinarstva razlikuje med zgodovinskimi obdobji, zanj ni točno definiranih pogojev, zakonskih določil in pravil (Splichal in Sparks 1994). Splichal (2014) opaža, da množično komuniciranje, kot smo ga poznali v 20. stoletju in prej, pred našimi očmi (iz)umira. Utopično vizijo novinarstva kot neodvisne veje četrte veje oblasti, ki se je oblikovala pred dvema stoletjema, je v praksi postopno nadomestila komercialna rešitev, ki je trivializirala

novinarstvo in odpravila njegova prizadevanja za javni interes, dodaja (Splichal 2014). Vendar konec te utopične vizije novinarstva ne samo trivializira, ampak ga življenjsko ogroža (prav tam).

Danes je novinarstvo izpostavljeno intenzivnim procesom komercializacije in pavperizacije (Splichal 2014). Vobič (2013) o krizi novinarstva govori kot o družbeni instituciji in kulturni praksi, ki sta jo intenzivirali finančna in gospodarska kriza. Rezultat so večje razsežnosti negotovosti na medijskem trgu, vzpon fleksibilnega novinarstva in škodovanje novinarstvu kot poslu in poklicu. Podobno kot izobraževalni in zdravstveni ter večinoma kulturni sektor tudi novinarstvo kljub neprestanim tehnološkim inovacijam in izboljšavam ostaja delovno intenzivno, saj digitalizacijo spremlja racionalizacija delovnega procesa (Splichal 2014). Najbrž smo soočeni s postmodernim novinarstvom, tako ugotavljata Vobič in Dahlgren (2013). Novinarji izgubljajo delo ali vsaj stalne pogodbe, ki bi jim zagotavljale s progresivnim sektorjem primerljive plače. Končni posledici sta deprofesionalizacija novinarstva in nižja kakovost novinarskih izdelkov (Splichal 2014). Kučić (2007) poleg časovnih pritiskov in več dela za enako ali manjše plačilo omenja strah pred nenehno delno pozornimi mlajšimi kolegi, ki jih ne bodo obremenjevali družinske obveznosti in nostalgčni spomini na nekdanje novinarske čase.

Novinarji sami (glej Vobič in Brlek Slaček, 2014, 22) poudarjajo, da število novinarjev z rednimi zaposlitvami upada, naraščajo pa oblike dela, ki so večinoma začasne, včasih celo brez sklepanja pogodb in drugih predvidenih obveznosti. Društvo novinarjev Slovenije je lani zbiralo podatke o socialnem statusu novinarjev v Sloveniji in na podlagi informacij Davčne uprave Republike Slovenije ugotovilo, da jih je od 284 samostojnih novinarjev, ki so bili v razvid vpisani leta 2012, kar 100 imelo dohodke, nižje od pet tisoč evrov letno, 110 pa jih ni imelo plačanih vseh prispevkov za socialno varnost (Društvo novinarjev Slovenije 2014, 2). Podatki iste raziskave kažejo tudi tako na upad števila ljudi, ki opravljajo novinarsko dejavnost, kot zaposlenih novinarjev. Leta 2008 je bilo delovno aktivnih ljudi v skupini poklicnih novinarjev 2.285, leta 2013 pa 2.188. Število zaposlenih se je znižalo s 1.835 leta 2008 na 1.625 leta 2013. Je pa zato vidno naraščanje števila samozaposlenih novinarjev. Če jih je bilo leta 2008 450, jih je bilo pet let pozneje že 563 (prav tam). Kot vir društvo navaja Statistični register delovno aktivnega prebivalstva.

Poler Kovačič (2005) je pred desetimi leti opazala silno konkurenčnost v novičarskem poslu in pravilno predvidevala, da bodo medmrežje in druge sporočanjejske novosti močno vplivali na novinarstvo v prihodnosti in bodo morda odločilni pri redefiniranju prihodnjih usmeritev in formatov novic. Novinarstvo ob dramatičnih tehničnih in institucionalnih spremembah ne more ostati nespremenjeno, je zatrdila (prav tam). In kot danes ugotavlja Milosavljević (2014), institucionalno strukturirane pojavne oblike mikrobloggerstva ustvarjajo nove oblike novinarstva. K temeljni posameznikovi digitalni, novomedijski pismenosti v svetu postfordističnega dela spada zato njegova sposobnost, da se orientira s pomočjo pametnih tehnologij, da zaznava z njihovo pomočjo in da na njihovih podlagah tudi deluje, pravi Strehovec (2009). Vobič (2009) opaža, da je v slovenskem prostoru pri konvergenci platform veliko odvisno tudi od samoiniciativnosti novinarjev. V raziskavi, med katero je preučeval sodelovanje med časopisnimi in spletnimi novinarji časnikov Delo in Dnevnik oziroma konvergenco uredništev, je omenil besede enega izmed spletnih novinarjev na Dnevniku (2009, 57), ki pravi, da se sodelovanje med njimi in njihovimi časopisnimi kolegi ni okrepilo na uredniško pobudo, ampak na lastno. Sami so namreč izboljšali sodelovanje, ko so "nadlegovali" svoje časopisne kolege, naj jim s terena pošiljajo informacije za objavo. Podatki iz različnih opazovanj po Vobiču (prav tam) kažejo, da sta pripravljenost in iniciativa posameznika v časopisu ali v spletnem uredništvu ključnega pomena za proces konvergence produkcije novic. Z njihovo uveljavitvijo pa so oblikovali pozitivno stališče.

Dnevno novinarstvo se v času tekoče moderne torej spopada z novimi izzivi, novinarji se morajo izkazati v dereguliranih, fleksibilnih in individualiziranih tržnih razmerah, v času, ko je delo, s katerim so se zlele sodobne komunikacijske tehnologije, časovno intenzivno. Čeprav je zaposlovanje očitno v upadu, dela ni nič manj, nasprotno, zaradi konvergence novinarstva s tehnologijo dejansko še več, novinarji pa so običajno osebno odgovorni za neuspeh. Kako se bodo v takih razmerah izkazali, je odvisno od tega, koliko se bodo razmeram prilagodili in sprejeli to, da so se pogoji dela v novinarstvu v le nekaj letih nepovratno spremenili. V tej zgodbi je neizogibna razprava o družbeni pogojenosti mobilnega telefona, napravi, ki še pred dvema desetletjema tako rekoč ni igrala nobene vloge v dnevnem novinarstvu, ob naglem vzponu pa je danes eden izmed pripomočkov, ki definirajo novinarjevo fleksibilnost in morda posledično tudi njegovo vlogo znotraj delovne organizacije. Ker je družbena konstrukcija mobilnega telefona kompleksna razprava, se ji posvečamo v posebnem podpoglavju.

2.2 Družbena pogojenost mobilnega telefona

Mobilni telefon je naprava, ki je spremenila način komuniciranja in zbrisala ločnico med prostim in službenim časom ter prostorom. Spremenila je samo konceptualizacijo ter dojemanje časa in prostora in na novo definirala pojem osebne tehnologije, saj vključuje vse več tehnoloških rešitev, pripomočkov in aplikacij. Da bi razumeli, zakaj je mobilna telefonija danes globoko in neodstranljivo vpeta v naša vsakdanja življenja in prakse in zakaj se je to zgodilo le v nekaj desetletjih, najprej sledi krajši pregled zgodovinskega vzpona mobilne telefonije. V zgodovini je bilo pet ključnih faz razvoja komuniciranja, Pušnik (2009, 32) povzema Campella; oralna, pisna, tiskana, elektronska in digitalna. Z vsako so se tudi spreminjali načini komuniciranja v družbi; tehnološke spremembe namreč narekujejo dominantne oblike družbenih interakcij, je ugotovila avtorica (prav tam). Hamill (2005, 2) pa je Schumpetrovim dolgim valom gospodarskega razvoja, v katerih je imel gonilno vlogo razvoj tehnologije (industrijska revolucija med letoma 1780 in 1842, uvedba železnic med 1842 in 1897 ter izum avtomobila, elektrike in spremembe v kemijski industriji med 1897 in 1939), dodal še elektronsko revolucijo, ki se je začela v 40. letih prejšnjega stoletja, in digitalno revolucijo, ki se pojavi okoli leta 1990. Za Burgessa (2004) je pojav mobilne telefonije zadnja telekomunikacijska revolucija. Prva je bila uvedba telegrafa, druga pa telefona (prav tam).

Že telefon kot tehnični aparat, kulturni proizvod in družbena institucija je temeljito spremenil načine družbene interaktivnosti (Pušnik 2009). Pušnik (2009) v primeru telefona pojasnjuje, da je bil prostor posameznikov pred njegovim izumom krajevno omejen, nato pa se je bliskovito razširil, saj je omogočil komunikacijo in virtualno prisotnost na geografsko oddaljenih območjih. Povezal je svet, ki je tako postajal vse manjši. Tudi v časovnem smislu je telefon pomenil razširitev koncepta časa, saj je omogočil bliskovito komunikacijo na velike razdalje in na ta način navidezno pospešil tok časa, nadaljuje avtorica (prav tam). S tema dvema spremembama pa je po njenem mnenju uporaba telefona pomenila revolucijo v družbenih interakcijah. Mobilni telefon ima svoje korenine v klasičnem stacionarnem telefonu, dodale so se mu možnost mobilnosti in preseganja prostorskih omejitev (Pušnik 2009) ter dosegljivost in takojšnjost (de Gournay 2002). Iz aparata je tako preoblikovan v osebni pripomoček oziroma osebno tehnologijo (Fortunati 2007, 20) z integriranimi komunikacijskimi in multimedijskimi funkcijami (Westlund 2008, 444). Mobilne naprave so

se namreč z razvojem spreminjale in iz običajnega telefona postale večpredstavnostne komunikacijske naprave, ki jih uporabniki uporabljajo za brezžično komunikacijo z drugimi uporabniki ali za povezovanje prek mobilnih omrežij do storitev na internetu (Hribar 2007). Zato je mobilni telefon osebni predmet na tak način, kot stacionarni telefon in druge tehnologije niso (Burgess 2004).

Prvi neeksperimentalni mobilni klic je bil opravljen leta 1969 v klicnem sistemu, nameščenem na vlaku od New Yorka do Washingtona (Burgess 2004). Le štiri leta pozneje se je tehnologija skrčila na ročno velikost. Projektni menedžer pri Motoroli Martin Cooper je svoje tekmece v podjetju Bell leta 1973 poklical z newyorške ulice (Pušnik 2009). Po desetletju eksperimentiranja je bil leta 1983 izdan prvi licenčni sistem mobilne telefonije, kar omogoči vzpon komercialne rabe te komunikacijske tehnologije. V tem času je prevladovala prva generacija mobilnih omrežij, na kratko poimenovana NMT po besedni zvezi Nordic Mobile Telephone oziroma nordijski mobilni telefon (Hribar 2007, 288). Naprave so še velike in okorne, sistem je omogočal le pogovor, ne pa tudi pošiljanja sporočil ali gostovanja pri drugih operaterjih, zato je množična uporaba omejena (Hribar 2007, Pušnik 2009). Z 90. leti prejšnjega stoletja sta z uvedbo sistema GSM (Global System for Mobile Communication ali globalni sistem za mobilno komuniciranje), ki temelji na digitalnem omrežju, in ne več na slabo zmogljivem analognem, sledila množični pojav in nato razmah mobilne telefonije. Sistem GSM je postal vodilni mobilni svetovni standard (Pušnik 2009).

Prvo GSM-omrežje je bilo leta 1991 vzpostavljeno v skandinavskih državah (Hribar 2007), omogočalo pa je podatkovno komunikacijo na osnovi vzpostavitve klica in se zato zaračunavalo glede na čas trajanja vzpostavitve povezave (prav tam). Zelo dobro je bilo podprto gostovanje uporabnikov v omrežjih drugih operaterjev (prav tam). Poleg tega je omrežje GSM omogočalo tudi pošiljanje kratkih sporočil med uporabniki in različne možnosti: identiteto kličočega, čakajoči klic, konferenčno zvezo itd. (prav tam). Mobilni telefon je zato med letoma 1990 in 2005 dosegel status ikone, pravi Ling (2008, 12), ki opozarja, da je pravi razcvet prodaje sledil ob pojavu predplačniških paketov.

Omrežje tretje generacije, ki se je pojavilo v prvih letih novega tisočletja, je ponudilo velike hitrosti paketnega prenosa podatkov, to pa je omogočilo internetno telefonijo, prenos videa in uporabo večpredstavnih vsebin (Hribar 2007). Mobilni telefoni so se vse bolj začeli

uporabljati za pošiljanje fotografij, gledanje filmov, igranje igrice ter dostop do elektronske pošte in spleta (Flew 2005). Sledila je torej konvergenca; to so prinesle funkcije in zmogljivosti, kot so kamera oziroma fotoaparati, GPS in predvajalnik glasbe (Westlund 2013). Prav v spojitvi konvergence in individualizacije Forutnati (2007) vidi vzrok za razširitev mobilne telefonije. Geser (2004) je temu dodal, da je mobilni telefon izpolnil interaktivnosti svojega predhodnika, torej telefona, pa tudi radia in televizije. Lasen (v Kragelj 2007, 200) navaja večuporabnost mobilnih telefonov, omogočanje večje mobilnosti ter časovno in delovno učinkovitost, vzpostavljanje stikov s člani omrežja in usklajevanje dejavnosti ter dogovarjanja in izmenjavo različnih informacij, pogovore o osebnih stvareh, stalno dosegljivost. Mobilni telefoni danes sicer poleg preproste digitalne dostave vsebine omogočajo tudi pronicanje in spletno pojavljanje tistih, ki so povezani in interaktivni na spletnih platformah (Sheller 2015).

V svojih začetkih je bil mobilni telefon elitna naprava, večinoma so jo uporabljali moški srednjega in višjega razreda, predvsem v službene namene (Roos v Geser 2004). Vendar pa je tehnološki napredek v kombinaciji z ekonomsko deregulacijo prinesel drastičen padec cen, mobilni telefon pa je postal ena najbolj razširjenih komunikacijskih naprav (prav tam). Burgess navaja podatke OECD (2004, 30), ki kažejo, da je med letoma 1992 in 1997 število naročnikov pri mobilnih operaterjih v državah članicah te organizacije naraščalo z 52-odstotno letno rastjo. Po podatkih International Telecommunications Uniona je bilo leta 2003 na svetu 1,33 milijarde naročnikov mobilne telefonije (Flew 2005, 17). Leta 2010 je število naročnin na mobilno telefonijo doseglo pet milijard (Goggin 2011, 233). Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (Surs) je bilo ob koncu tretjega četrletja leta 2014 v Sloveniji nekaj več kot 2.322.000 uporabnikov mobilnega omrežja ali za tri odstotke več kot ob koncu tretjega četrletja 2013 (Surs 2014a, 1. februar). V celotnem letu 2014 pa je bilo poslanih slabih 2,4 milijarde SMS-sporočil, kar je za 13 odstotkov več kot leto prej (Surs, 2015a, 20. marec). Slovenska mobilna omrežja so lani skupno naštel 68 milijonov ur odhodnih klicev¹.

¹ V kontekstu uporabe mobilne telefonije velja omeniti tudi podatke o uporabi spleta, saj sta ti dve tehnologiji nerazdružljivo prepleteni. V prvem četrletju 2014 je imelo v Sloveniji dostop do interneta 77 odstotkov gospodinjstev, 66 odstotkov teh gospodinjstev je do interneta dostopalo tudi prek mobilnega telefona ali druge mobilne naprave (Surs 2014b, 1. februar). V prvem četrletju 2013 je 64 odstotkov ljudi v starosti med 10 in 74 let internet v glavnem uporabljalo za pošiljanje in prejemanje sporočil po

Tehnologija v različnih oblikah je danes, kot kažejo tudi številke, del vsakodnevnega življenja, tako zasebnega kot službenega (Väätäjä 2009). Obstaja široko soglasje, da je mobilni telefon postal samoumeven in močno zakoreninjen del sodobne družbe, ki lahko nadomesti računalnik (npr. Geser 2004; Deuze 2007; Fortunati 2007). Obenem je odstranil tradicionalno distanco med informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami in človeškim telesom (Fortunati 2007). Poseblja procese nenehne individualizacije in procese stapljanja človeškega telesa in tehnologije ter delovnega in prostega časa (Fortunati 2007). Mobilni telefon, ki je neločljivo povezan z drugimi tehnološkimi inovacijami, zatorej sodi med mobilne zaslonske naprave, potrebne za posameznikovo preživetje v postfordistični, storitveni in programski družbi, kjer delo ni več vezano na določen urnik, denimo osemurni (Strehovec 2009). Zato je pravi simbol globalizacije, navaja Fortunati (2007).

S tem prispevkom k posebni naravi postfordističnega dela se mobilni telefon polašča posameznikovega celotnega življenjskega ritma (Strehovec 2009, 161). S posedovanjem vključenega mobilnega telefona postane posameznik ne le povezan z mobilnim telefonskim omrežjem, ampak je tudi mobiliziran, na razpolago; je še on, vendar pa je tudi rezervoar, v katerega lahko tisti, ki pozna njegovo številko, poseže, ga uporabi in izrabi, z njim manipulira (prav tam). Telefonski klici lahko imetnika telefona zmotijo ob najbolj nepredvidenih trenutkih, s tem pa se pozornost posameznika usmeri na klicatelja tudi v najbolj neprimernih in nepričakovanih okoliščinah; srečujemo se s posameznikovo pripravljenostjo na pariranje šokom v obliki nepričakovanih klicev, sporočil, podatkov (Strehovec 2009, 162).

Ugotavljamo torej, da ljudje mobilni telefon uporabljajo, da bi poslovne dejavnosti bolje povezali z družinskim življenjem, da bi racionalizirali organizacijo vsakdanjega življenja, kar bi se odrazilo v prihranku časa, denarja in truda, istočasno pa je ta naprava prispevala k večji učinkovitosti posameznikov v zasebni in javni sferi (Fortunati 2007). Mobilni telefoni namreč po eni strani ženejo pohvale, ker posameznike osvobajajo določenih omejitev, a se po drugi strani nanje gleda kot na krivce za izgubo nadzora nad življenjem (Katz in Aakhus 2002), saj so izbrisali zatišne cone, v katere so se ljudje lahko umaknili, da bi zajeli sapo in se izognili

---

elektronski pošti, 57 odstotkov tudi za branje internetnih novic, časopisov ali revij (Surs 2015a, 1. februar). Jasno je tudi, da število uporabnikov interneta z leti narašča – še leta 2009 je Surs naštel 69 uporabnikov na 100 prebivalcev, štiri leta pozneje pa že 79 (Surs 2015b, 22.marec). Vsak ali skoraj vsak dan internet uporablja 58 odstotkov prebivalcev, starih med 16 in 74 let (Surs 2015b, 22. marec).

nenehnim zahtevam in nadzoru sodelavcev, pa tudi družine in siceršnjih družbenih omrežij, ter jih tako prikrajšali za trenutke umika v zasebnost (Fortunati 2007, 11). Svoboda, da se lahko kadar koli povežemo s komer koli, prinaša tudi obveznosti; tudi sami se moramo oglašati na klice in biti v stiku z znanci, ki to od nas pričakujejo (Geser 2004). Prodrli je v rutino delovnega dne prav vseh populacijskih segmentov: moških, žensk, mladine in otrok (Fortunati 2009). Mobilni telefon lahko vsakogar zmoti kadar koli (Ling 2008), stalno smo namreč dosegljivi (Burgess 2004). Konci tedna, dopusti ali bolniški dopusti niso več obdobja brez stikov glede naših delovnih zadolžitev (Geser 2004), saj mobilni telefoni omogočajo tako imenovano "kadar koli, kjer koli dostopnost" (Green 2006, 258). Telefonska komunikacija zato posameznike sili, da stalno menjujejo vloge in preusmerjajo svojo pozornost zelo hitro ob vsakem nepredvidenem trenutku, kar je dobro poznan vir sprožanja stresa (Geser 2004).

Z izrazom dosegljivostni menedžment Geser (2004) opisuje posameznikovo razmišljanje, kdaj naj ima mobilni telefon vklopljen oziroma izklopljen in ali naj določen klic sprejme takoj ali naj ga odloži oziroma preusmeri na glasovno pošto (Licoppe in Heurtin v Geser 2004; Geser 2004). Če podrejeni telefon izklopi, ko poskuša z njim stik vzpostaviti nadrejeni, mu s tem posreduje določeno sporočilo o svoji dosegljivosti (Burgess 2004). Nekatere države proti vdorom delovnih organizacij v delavčev prosti čas že ukrepajo. V Nemčiji je od lani z zakonom prepovedano – poimenovali so ga protistresni zakon –, da delodajalec kliče zaposlenega zunaj delovnega časa. Izjema so le nujni in neodložljivi primeri. Nemška ministrica za delo je ob uvedbi prepovedi dejala, da obstaja nedvomna povezava med stalno dosegljivostjo in duševnimi boleznimi (Stuart 2014, 30. januar). Omejitve glede kontaktiranja delavcev od lani veljajo tudi v Franciji (de Castella 2014, 30. januar).

Med slovenskimi avtorji o mobilnem telefonu kot neorganskem podaljšku človekovega biološkega komunikacijskega aparata razmišlja Pušnik (2009). Po njenem mnenju je mobilni telefon povsem odpravil fizično vezanost ljudi na statične komunikacijske točke, prostor komunikacije pa je postal skoraj neomejen (prav tam). V tem pogledu mobilni telefon povsem strukturira naš vsakdan in družbene interakcije, v katere dnevno vstopamo, pomaga nam sklepati posle, delati, hitro reševati različne težave in iskati hitre rešitve (Pušnik 2009). Ni več zgolj tehnični aparat, ampak je osebnokomunikacijski vmesnik, ki nam med drugim pomaga organizirati zasebno življenje in delovni vsakdan. Poleg Strehovca o brisanju meja med delovnim in prostim časom ter prostorom med slovenskimi avtorji piše tudi Bulc (2009),

ki razpravlja o posamezniku kot o subjektu in objektu mobilnega nadziranja. Tudi Kotnik (2009) sicer ugotavlja, da je mobilni telefon postal več kot učinkovito sredstvo za vdore v posameznikovo organizacijo zasebnega življenja, a Bulc se navezuje na fleksibilizacije dela, o katerih smo govorili v prejšnjem podpoglavju (Bulc 2009), saj trdi, da se delitev na delovni in prosti čas vse bolj izgublja pod nenehnim pritiskom tega procesa. Posedovanje in obvladovanje vedno novejših različic telefonov sta po njegovem mnenju postali vprašanje določanja vse višjega normativnega praga doseganja delovne učinkovitosti (prav tam). Delovna hitrost in učinkovitost kadrov, ki izkazujejo najvišjo stopnjo tehnične in komunikacijske kompetence ter široko razvejano socialno mrežo stikov, pa postajata norma, ki jo določajo nadrejeni za ustrezno hitro in učinkovito dokončanje enote dela (prav tam).

Podobno kot Kragelj (2007), ki pravi, da mobilni telefon omogoča večji nadzor delovne organizacije, Bulc piše, da posameznikova stalna dostopnost omogoča delovnosocialni mreži stalno preverjanje njegovega položaja v delovnem procesu in njegove zmožnosti opravljanja zadolžitev (Bulc 2009). To pa lahko vodi do neprestane slabe vesti zaradi klica nadrejenega, ki nam ga ni uspelo takoj zadovoljiti, ker smo bili npr. na malici ali celo na urgenci, in v nenehen stres, povezan z našo stalno dosegljivostjo, ko nam v vsakem trenutku lahko zazvoni mobilni telefon, ki opozarja na nov klic, SMS ali e-pošto (prav tam). Po Bulčevem mnenju prav v medijski realnosti norma postajata delovna hitrost in učinkovitost kadrov, ki izkazujejo najvišjo stopnjo tehnične in komunikacijske kompetence ter široko razvejano socialno mrežo stikov. Določajo pa jo nadrejeni za ustrezno hitro in učinkovito dokončanje enote dela (prav tam). Ob tem je Bulc navajal Banksa (2009, 106), ki je ugotavljal, da so zaposleni v poklicih proizvodnje simbolnih dobrin in storitev že zaradi efermne narave simbolnih izdelkov, ki jih proizvajajo, in delovnih nalog, ki jih opravljajo, prisiljeni v neprestano širitev socialnih omrežij, brisanje meja med delovnim in prostim časom ter v neprestano obnavljanje svojega specifičnega tehničnega znanja.

Če nočemo izgubiti stika z delovnim okoljem ali celo zaposlitve, moramo biti torej stalno na tekočem z novimi informacijami, obenem pa biti nenehno na voljo delovnemu okolju, da mu dajemo na razpolago svoje informacije in seveda svojo delovno sposobnost (Bulc 2009). Kot je dodal, bi lahko rekli, da ostajamo konkurenčni le z nenehno prisotnostjo in dostopnostjo za raznolike javnosti (prav tam).

Kučić (2007) pri pisanju o dostopnosti, ki jo generira mobilni telefon, povzema besede filozofa Slavoj Žižka, da mobilni telefon določa novodobno delitev na gospodarje in sužnje, in dodaja, "da sme le gospodar izključiti mobilni telefon in ga spraviti v predal". "Zato ne bo dovolj, če se bomo novinarji naučili ukrotiti poplavo digitalnih motenj in omiliti posledice nenehne delne pozornosti (Kučić 2007). Bistveno vprašanje je, ali bomo smeli izklopiti svoje mobilne naprave," še poudari Kučić, ki je vključitev mobilnega telefona v vsakdan opisal takole:

Količina različnih informacij, ki jih moramo nujno ujeti, da ne izgubimo stika z delovnim okoljem, nenehno narašča. Odzivi, ki jih zaradi naše nenehne dosegljivosti pričakujejo sodelavci, nadrejeni, stranke in prijatelji, postanejo neobvladljivi, mehanski, formalni. Sredi pisanja poslovnega poročila odgovarjamo na elektronska pisma in SMS-sporočila, med pomembnim pogajanjem nas prekine telefonski klic (prav tam).

Domače razprave o uveljavljanju tehnoloških novosti oziroma mobilne telefonije v novinarstvo se vrtijo tudi okoli prisvajanja (mobilne) tehnologije v svoje življenje in delo. Oblak Črnič in Luthar sta prisvojitelje tehnoloških novosti razdelili v več kategorij (2009, 11).

- V prvo spadajo *inovatorji*, ki zlahka tvegajo in so običajno mnenjski voditelji; so mlajši, izobraženi, dosegaajo višji ekonomski kapital, so družbeno bolj mobilni in dejavni posamezniki.
- K *zgodnjim prisvojiteljem* spadajo tisti, ki v večji meri zaznavajo tveganje kot inherentno lastnost tehnološke prisvojitve, zato jih skrbi možnost, da gre kaj narobe. Druge lastnosti si delijo z inovatorji.
- *Zgodnja večina* potrebuje dokaz o koristnosti in uporabnosti tehnologij, zanašajo se bolj na osebne izkušnje kot na informacije iz medijev, so starejši od pripadnikov prvih dveh skupin in družbeno manj mobilni ter v povprečju manj izobraženi.
- *Pozna večina* je bolj skeptična in bolj odzivna na družbene pritiske, kot potrošniki pa imajo manj alternativ. Običajno so starejši, z nižjim statusom in nižjo mobilnostjo. Bolj zaznavajo tveganje ob nakupu; tveganje je tako funkcijsko, fizično, psihološko (strah pred uporabo) kot povezano s časom.
- *Zamudniki* imajo malo družbenih interakcij, inovacije običajno sprejmejo z obžalovanjem in občutkom vdanosti v tehnološki napredek.

- *Neprisvojitelji* se upirajo spremembam.

Prehajamo torej na uvajanje sodobne komunikacijske tehnologije oziroma mobilne telefonije v novinarstvo. Kar je pri razpravi o mobilni telefoniji in njenem vključevanju v novinarstvo pomembno, je ugotovitev, da te naprave pomenijo spremembo pravil igre tako za novinarstvo kot tradicionalne medije (Westlund 2013). Gillmor je pred slabim desetletjem napovedoval, da bodo mobilni telefoni v prihodnosti posameznikom, skupinam in v objavo na splet pošiljali informacije in fotografije v realnem času (prav tam). Številni avtorji, denimo Deuze (2007, 2010, 2012) ali Westlund (2008, 2103), že nekaj let opažajo, da lahko tudi novinarji z brezžičnimi računalniki in drugimi prenosnimi napravami, recimo multimedijskim mobilnim telefonom ob pomoči visokohitrostnih telekomunikacijskih omrežij, vsaj del časa delajo od koder koli. Mobilni telefoni so ob pomoči spletnih povezav, naprednih iskalnikov ter veliko pametnih in lahko dostopnih aplikacij novinarjem ponudili nove možnosti za delo in poročanje s terena (Westlund 2013). Po Gillmorju (2006) je pojav mobilnih telefonov z vgrajenimi fotoaparati profesionalnim novinarjem dal odlično novo orodje, ki presega računalniško namizje (Gillmor 2006).

Mobilni telefon je namreč brezžična naprava, stalno povezana na svetovno omrežje, ki jo lahko uporabljamo denimo tudi kot fotoaparata, videokamera, spletni iskalnik, elektronsko pošto, televizijo, predvajalnik glasbe, radio, klepetalnico, za prenos tekstovnih sporočil in drugega, kar je kodirano v digitalnem formatu (glej npr. Geser 2004; Deuze 2007; Westlund 2008). Še več, te multimedialne funkcije so nameščene v predmetu, ki je bistveno manjši, lažji, manj energetsko potraten in cenejši, je še dodal Deuze (2007). Poseben porast novinarske produkcije s pomočjo mobilnih telefonov Westlund (2013) opaža po komercialnem rojstvu mobilnih telefonov z zasloni na dotik in porastu paketov mobilnih operaterjev z ugodnim zakupom prenosa podatkov.

Koponen in Väättäjä sta leta 2008 (Koponen in Väättäjä 2009) med novinarji in fotoreporterji opravili raziskavo o uporabi mobilnega telefona in ugotovili, da so uporabniki zelo zadovoljni, če imajo od tega tudi osebne koristi, denimo učinkovitejši izkoristek časa. Udeleženci raziskave niso bili zadovoljni s kakovostjo avdioposnetkov in urejevalniki besedil, ki da jim ne nudijo pregleda nad strukturo besedila. Za novinarje so uporabne tudi druge aplikacije, denimo koledar, navigacija (prav tam). Takrat, pred sedmimi leti, ko sta avtorici ugotavljali,

da je uporaba mobilnega telefona pri novinarskem delu šele v eksperimentalni fazi, so vprašani s telefonom fotografirali predvsem ob izrednih dogodkih, ki jih treba dokumentirati, vendar boljšega fotoaparata ni pri roki. Kot vzroke za uporabo mobilnih telefonov na terenu so novinarji navajali navodila nadrejenih, učinkovitejšo uporabo časa in vnemo, željo po poskušanju novih tehnologij. Obenem jim mobilni telefoni nudijo možnost, da novice spremljajo tudi, ko niso v uredništvu (prav tam). Kljub vsemu sta se avtorici že takrat strinjali, da je razvoj mobilnih telefonov z naprednimi multimedijskimi zmogljivostmi in omrežno povezavo novinarjem prinesel nove načine, da izživijo svoj hektičen poklic (Koponen in Väättäjä 2009). Članki, fotografije in videi se lahko pripravijo in tudi objavijo neposredno s terena, produkcija novic pa s tem postaja hitrejša in učinkovitejša. Z mobilnimi telefoni, ki imajo danes tudi internetno povezavo, se lahko tudi preverjajo informacije in zadnje novice na internetu. Novinar Lenart J. Kučič je v enem izmed svojih zapisov tako zaobjel vključitev mobilnega telefona v novinarski vsakdan:

Na hitrem vlaku, ki povezuje središče Hongkonga z letališčem in velikim konferenčnim kompleksom Asia Expo, opazujem svojega soseda, ki na prenosniku sestavlja novinarski prispevek. Predstavil se mi je kot Brian, z njegove akreditacijske izkaznice, ki jo nosi okrog vratu, pa izvem, da piše za elitni ameriški poslovni tednik. V ušesu ima brezžično slušalko, povezano z mobilnikom, pred sabo blackberry in dlančnik. Med vožnjo, ki traja slabe pol ure, je odgovoril vsaj na deset telefonskih klicev, odtipkal nekaj elektronskih sporočil in nenehno preverjal domačo stran tiskovnega središča konference, spremljal poročanje drugih novinarjev, odgovarjal na elektronsko pošto ter po videokonferenci na hitro pozdravil svoja otroka. Besedilo na zaslonu se počasi daljša, čeprav mu je kljub hitremu tipkanju uspelo napisati le po nekaj stavkov med eno in drugo prekinitvijo. Do zadnje postaje je bil prispevek že objavljen na časopisni spletni strani, v Brianov poštni predal pa sta priletela dva odziva njegovih spletnih bralcev (2007).

Ali kot je pisal Hargreaves (2007, 154): "Še včeraj – tako se mi vsaj zdi – je bil na številnih zadolžitvah v tujini najtežji del posla čakanje v dolgi vrsti pred krajevno postajo za teleks, da bi poslal preprosto besedilno sporočilo v centralo. Danes pa so novice postale multimedijske – takojšnje, globalne in povsod navzoče." BBC zato denimo na spletu že ponuja napotke, kako naj novinarji uporabljajo mobilne telefone pri svojem delu (spletna stran BBC). Ko govorimo o uporabi tehnologije v medijih, razlikujemo sicer med uporabniki novih medijev, ki so zrasli s tiskanimi mediji in so se nato usmerili v elektronske, tako imenovanimi

digitalnimi imigranti, in digitalnimi domorodci, torej tistimi, ki niso nikoli poznali medijskega okolja, v katerem ni dominirala elektronska komunikacija (Harrison 2011, 111).

Kljub poplavi mobilnih naprav je zato tudi treba poudariti, da si jih vsi novinarji ne prisvajajo, torej vključujejo v svoje življenje, v enaki meri. Deuze (2007) pri razpravi o prisvajanju tehnologije novinarje in urednike razdeli na dve skupini. V prvo spadajo tisti, ki kar z navdušenjem uporabljajo nove tehnologije, sem večinoma prišteva tiste, ki so v posel prišli med zadnjimi in tak način dela prepoznavajo kot možnost uveljavljanja. V besedilih Rich (2014) in Oscarja Westlunda (2008, 2013, 2015) je že zaznati izraz mobilni novinar. Z besedo MoJo, ki izhaja iz besedne zveze *mobile journalist*, torej mobilni novinar, je Quinn leta 2009 definirala novinarja, ki pri svojem delu za produkcijo in distribucijo novic uporablja zgolj mobilni telefon, poleg besedila pa pogosto sporoča tudi s fotografijo in avdio- ali videoposnetkom. Ti novinarji se s terena ne vračajo v uredništvo, njihova pisarna je denimo avtomobil. Prav tako ne čakajo na deadline, torej na rok za oddajo, ta rok poteče takoj, ko dobijo informacijo (Rich 2014). Na drugi strani pa imamo novinarje, ki se upirajo uvajanju novosti v uredništvo in kultivirajo nostalgijo "dobrih starih časov", kar vodi do upora zoper uvedbo novosti v uredništvu (Deuze 2007, 2010). Ti delavci se nagibajo k skepsi in previdnosti pri spremembah v institucionalni in organizacijski ureditvi njihovega dela, saj s "priučeni lekcijami" iz preteklosti vedo, da gredo take spremembe z roko v roki z zmanjševanjem števila zaposlenih, povečanim obsegom dela z manjšim številom zaposlenih in manjšim proračunom (Deuze 2007). Wiik (2015) za izkušene, starejše novinarje pravi, da se jih je dolgo povezovalo z višjim statusom znotraj poklica, danes pa se nanje tudi že gleda kot na oviro pri uvajanju novosti.

Pogled na stanje novinarskega poklica v današnjem svetu kaže, da se od novinarjev pričakuje stalna pripravljenost na delo, kar gre z roko v roki s stalno novinarjevo dosegljivostjo. V tak položaj ga postavljajo razmere na dereguliranem, liberaliziranem, negotovem trgu delovne sile, kjer se mora izkazati s fleksibilnostjo na izredno konkurenčnem medijskem trgu, na katerem šteje tisti, ki informacijo objavi prvi. Opisane razmere omogoča in tudi generira mobilni telefon. Z njim je novinar v zadnjih letih dobil napravo, ki ga zavezuje k stalni prisotnosti, ne glede na to, ali je v službi ali ne, obenem pa mu ves čas nudi nove in nove informacije. Iz tega vrtinca klicev, sporočil, stalnega preverjanja dogajanja in tudi objavljanja novic, ki ga nudi mobilni telefon in zahtevajo razmere na medijskem trgu, novinar danes

skorajda ne more izstopiti. Take okoliščine postavljajo temelje za pojav stanja, s katerim se danes lahko identificira velika večina novinarjev – koncept ambientalnega novinarja.

2.3 Ambientalni novinarji

S pojmom ambientalnega novinarstva se ukvarja Hermida (2010a, 2010b, 2013), sama ga bom, potem ko bom na kratko spregovorila o vlogi novinarstva in predstavila Hermidov pogled na ambientalnost in razpravo še nekaterih avtorjev, ki pojasnjujejo pojav ambientalnosti, razširila konkretno še na pojav ambientalnih novinarjev.

Novinar, danes ujet v kompleksen vrtinec tehnološkega napredka ter ekonomskih, zakonskih in tudi kulturnih okoliščin (Fenton 2010), kot subjekt novinarskega sporočanja nadzira temeljne procese v medijski realnosti; je nosilec odločitev in dejanj, sproža in vodi sporočanje, ima nadzor in vpliv, zavestno usmerja lastno dejavnost ter si prizadeva za izpolnitev svojih profesionalnih vlog (Poler Kovačič 2005). Novinarski sporočanje obsega zbiranje informacij, izbor dogodkov in dejstev, torej selekcijo, in sporočanje oziroma oblikovanje novinarskega sporočila (Poler Kovačič 2005, 59). Pri novinarstvu gre za umeščanje dogodkov, idej, informacij in tudi polemik v kontekst, gre za selekcijo in predstavitev zbranega (Rudin in Ibbotson 2002).

Poleg dejstev novinarji sporočajo tudi vrednote, njihovo vlogo lahko razumemo kot družbeno potrebno za organizacijo vsake kompleksne družbe (McNair 1998). Mediji posredujejo med javnim in zasebnim, med državo, gospodarstvom in civilno družbo ter so ključnega pomena za oblikovanje demokratičnih norm in državljanstva (Splichal 2014). Deuze (2005, 446-447) na podlagi ugotovitev številnih drugih avtorjev novinarske idealnotipske vrednote razvrsti v pet kategorij:

- delovanje v javno dobro: novinarji so kot “psi čuvaji” dejavni zbiralci in diseminatorji informacij,
- objektivnost: novinarji so nepristranski, nevtralni, objektivni, pravični in zato kredibilni,
- avtonomija: novinarji morajo biti pri svojem delu avtonomni, svobodni in neodvisni,
- takojšnjost: novinarji imajo občutek za takojšnjost, aktualnost in hitrost,
- etika: novinarji imajo čut za etiko, veljavnost informacij in legitimnost.

Tehnološka konvergenca različnih zmogljivosti v eni napravi, denimo mobilnem telefonu, neposredno vpliva na štiri ključne vidike industrije množičnih medijev, piše Deuze (2007, 70); na vsebino komunikacije, odnos med medijskimi ustvarjalci in uporabniki, na strukturo medijskih hiš in na to, kako delavci v medijih opravijo svoje delo. Tehnologija sicer lajša produkcijske dogovore in upravljanje kreativnosti v novičarski industriji, pravi Deuze (2010). Vendar to pomeni tudi, da so novinarji prisiljeni svoje delo osmisлити ob tehnološkem razvoju in skonstruirati svojo profesionalno identiteto v kontekstu hitro spreminjajočih se okoliščin dela; kultura konvergence namreč vpliva tako na strukturo kot subjektiviteto novinarjeve profesionalne identitete (prav tam). Med elemente strukture Deuze (2010, 274) prišteva pravni status in zaščito poklica, njegove etične norme, proračun in lastništvo medijske organizacije, medijske vire, značilnosti trga ter celo vrsto delovnih navad in pravil.

Subjektiviteta pa je tisto, kar novinar sam prispeva k poslu; sociološko-demografsko ozadje, motivacija in predanost delu, družinske razmere, politični pogledi, vzori in podobno. Vsak posamezen medijski delavec je zato ujet v neke vrste pogajanja, razdvojenost med samim seboj kot posameznikom na eni strani in profesionalcem, ki deluje pod določenimi pogoji, a še vedno s svojimi značilnostmi, razmerami in percepcijo na drugi, kar navsezadnje vpliva tudi na sprejemanje odločitev v medijski produkciji (Deuze 2010). Obenem imajo novinarji več profesionalnih identitet, bodisi zato, ker delajo za različne medije, bodisi zato, ker znotraj enega medija delajo za različne platforme (prav tam). Konvergenca, ključni označevalec smernic v današnji digitalni kulturi (Deuze 2010), po Deuzu (2010) v delo posameznih delavcev v medijih uvaja konstanto mešanje med konteksti, procesi in idejami. Čeprav morajo novinarji obvladati vse osnovne in tradicionalne novinarske veščine, jih spremembe v tehnologiji in razmere na medijskem trgu vodijo k novim praksam in organizacijskim strukturam ter tudi v nove vloge (Wilkinson in drugi 2009).

Razprava, ki jo želimo razširiti na pojav ambientalnih novinarjev, na tej točki zahteva razčlenbo pojma ambientalnosti, torej pojasnilo, kaj različni avtorji razumejo pod tem pojmom, ko govorijo o sodobnih tehnoloških napravah. Aarts in de Ruyter (2004) razpravljata o ambientalni inteligenci, pojmu, ki se je prvič pojavil leta 1998 in označuje elektronska okolja, občutljiva za in odzivna na navzočnost ljudi. S tem mislita predvsem na inteligentne aplikacije, ki jih imajo ljudje doma. To misel nadaljuje Ducatel s soavtorji (2001), ki pojem ambientalne inteligence aplicirajo na širši nabor predmetov, v katere se ta koncept

vključuje in obdaja ljudi. Tako Ducatel s soavtorji (2001) kot Arts pa so že pred dobrim desetletjem napovedovali, da bodo multimedijske aplikacije, vključene v mobilne platforme, igrale pomembno vlogo pri razvoju ambientalnointeligentnih okolij in vplivale na smer, v katero se bo razvijala informacijska družba.

Sistemi ambientalnega zavedanja (Rittenbruch in McEwan 2009) zagotavljajo informacije v formatu, ki spodbuja periferno zavest, kar pomeni, da se zavedamo nekega dogajanja, a se nanj ne osredotočamo, mu ne namenimo pozornosti. Ambientalni zasloni prikazujejo informacije na nevsiljiv način, tako da se uporabniki lahko osredotočijo na tisto, kar delajo, svojo pozornost pa preusmerijo ob zanimivih dogodkih (prav tam). Mirne tehnologije, kakor sta se izrazila Weiser in Brown (1995), delujejo tako v središču kot v periferiji naše pozornosti, premikajo pa se iz ozadja v osredje – umirijo se, ko si prilastijo naše periferno zavedanje. Z besedo periferija pojasnjujeta dogajanje, ki mu nekako sledimo, a brez posebnega udejstvovanja, pozornosti. Svojo razlago ponazarjata s primerom vožnje avtomobila, ko je v voznikovem središču pozornosti cesta, morda radio, ne pa zvok motorja. Če pa motor proizvede kakšen neobičajen zvok, ga voznik takoj zazna. Jasno je tudi, da vse, kar nas zanima, ne more biti hkrati v središču naše pozornosti, zato pa periferno zavedanje omogoča sledenje različnim dogajanjem okoli nas, tudi različnim (avdio- in video-) tehnologijam (prav tam).

Opisane zelene atmosfere in funkcionalnosti se ustvarjajo skozi inteligentne, personalizirane, do uporabnikov prijazne, med seboj povezane digitalne sisteme, ki podpirajo medčloveške interakcije (Ducatel in drugi 2001; Aarts 2004), kamor zagotovo lahko prištejemo tudi današnje (pametne) mobilne telefone. Prisotnost teh funkcionalnosti pa ni moteča, tako rekoč je neopazna (Ducatel in drugi 2001). Tehnologija je namreč napredovala do te stopnje in je v življenja ljudi že tako vključena, da postane nevidna (Weiser in Brown 1995).

Termin ambientalni se v novinarstvu uporablja za opis raznolike narave novic v današnji družbi (Hermida 2010a). Burns (2010) pri pojmu ambientalnega novinarstva vleče vzporednice z ambientalno glasbo, ki igra v ozadju. Posameznik se glasbe morda ne zaveda vse do tedaj, ko se spremeni njen ton ali slog. Hermida (2013) ugotavlja, da se ambientalno novinarstvo s pojavom stalnih in vseprisotnih komunikacijskih okolij izrisuje v vidnosti diskusij na omrežju, čeprav uporabnik vanje ni dejavno vključen. Taka okolja omogočajo

ohranjanje miselnega modela novic in dogodkov okoli njih ter novinarjem nudijo vpogled v ambient javnega komuniciranja, kompleksnejše razumevanje in poročanje o javnih zadevah (Hermida 2010b), obenem pa ambientalno novinarstvo izpostavlja najnovejše informacije (Burns 2010). Če povedano apliciramo na Twitter – eno v nizu novih družbenih tehnologij, ki omogočajo takojšnjo širitev delcev podatkov tako iz uradnih kot neuradnih virov oziroma ustvarjajo nove oblike interakcije v novicah (Hermida 2010b), Hermida pa na njem tudi pojasnjuje pojem ambientalnosti –, pomeni, da ob razširitvi pomembne novice po omrežju posledična sprememba v poudarkih razprave pritegne pozornost posameznika na prihajajoče tvite o dogodku (Hermida 2013). Uporabniki se torej periferno zavedajo diskusij, čeprav k temu nič ne dodajajo ali pripomorejo (Boyd v Hermida 2010b, 303). Ta okolja zaradi svoje narave delovanja uporabnika torej ne obremenjujejo čezmerno (Hermida 2010a).

Ljudem ti stalno delujoči, računalniško posredovani, široko razpredeni sistemi, ki delujejo na različnih stopnjah angažiranosti, saj se premikajo iz ozadja v ospredje, ko si uporabnik želi komunicirati (Markopoulos in drugi 2009), nudijo pomoč pri konstrukciji in vzdrževanju zavesti o dejavnosti drugih, tudi ko udeleženci te platforme niso na isti lokaciji (prav tam). S tem se oblikuje ambientalno medijsko okolje, ki prikazuje raztresene informacije v prostoru, tega pa zaseda uporabnik (prav tam). V tem okolju uporabnik dobiva informacije v periferiji svoje zavesti, nadaljuje Hermida (prav tam). Posamezen tweet denimo namreč ne zahteva kognitivne pozornosti elektronskega sporočila. Taka dostopnost novic pa pomeni, da ljudje lahko vzdržujejo zavest o dogajanju v svetu med opravljanjem vsakodnevnih opravkov (Hermida 2010a). Zaradi takojšnje širitve digitalnih koščkov novic in informacij družbenoomrežne tehnologije torej ustvarjajo ambientalno novinarstvo (Hermida 2010a), vendar obenem ne štejejo le kot omrežja za širjenje nujnih in izrednih novic, temveč tudi kot okolja, ki novinarje opozarjajo na smernice in različne zanimive teme, težave (Hermida 2010b).

Lahko in stalno dostopne ter vseprisotne novice ustvarjajo okoliščine, ki jih Hargreaves in Thomas (2002) opisujeta kot dobo ambientalnih novic in svojo trditev ponazarjata s televizijskimi in radijskimi novicami, ki se pogosto predvajajo v ozadju življenj ljudi, ti pa jim ne posvečajo posebne pozornosti. "Novice so, v eni besedi, ambient, kot zrak, ki ga dihamo, imamo jih za samoumevne," pravita Hargreaves in Thomas (2002, 44). Po Strehovčevi razlagi (2009, 159) se v sodobnem komuniciranju na podlagi mobilnih zaslonskih naprav oddaljen

kontekst tekoče vklaplja v uporabnikov sedanji kontekst. Z mobilnimi zaslonskimi napravami se tako na novo definirajo digitalno izkustvo kiberprostora ter posameznikovo komuniciranje in druženje v vmesnih prostorih, ki hibridno prečkajo fizično resničnost in kibernetске svetove, opozarja Strehovec (2009). Čeprav sam ne uporablja besedne zveze ambientalno novinarstvo, se tudi Strehovec (2009) s svojimi besedami približa konceptu, ki ga vzpostavlja Hermida. Pojasnjuje namreč, da posameznikov položaj vse izraziteje opredeljuje sedanja resničnost vmesnih prostorov in časov, mešane resničnosti, temelječe na soobstoju fizične in virtualne resničnosti ter na njunem prepletanju. Avtor tako poudarja koncept prisotnosti na daljavo, ki predpostavlja delitev mesta našega zaznavanja med fizičnim tukaj in virtualnim tam, torej ne predpostavlja nikakršnega zastoja v našem izkušanju in zaznavanju, ampak je integrirana v resničnost nomadskega kokpita kot delovnega okolja današnjega nomadskega posameznika (o tem malo pozneje).

O preseganju časa in prostora sta ob prodiranju elektronske pošte leta 1996 govorila Whittaker in Sidner (1996), ko sta ugotovila, da je ta komunikacijska tehnologija ena najuspešnejših računalniških aplikacij, ki je s podpiranjem asinhronne komunikacije privedla do oblikovanja spletnih skupnosti. Istočasno pa sta tudi izpostavljala negativno stran tega sistema; dejstvo, da je elektronska pošta postala delovna tehnologija in lahko prinese prenasičenost z novimi in novimi sporočili. Elektronska pošta je sicer eden izmed najosnovnejših načinov uporabe interneta. Omogoča prenos krajših ali daljših sporočil od uporabnika do uporabnika (Kalin, 1998).

O stalni prisotnosti kot posledici osebne tehnologije govorijo tudi številni drugi avtorji. Fortunati (2007) opisuje tehnologijo, ki virtualni svet spreminja v vsakdanjo družbeno realnost. Petrovčič (2007) izpostavlja nenehno delno pozornost in odsotno navzočnost, ki ju povzročajo mobilni telefoni. Gergen (2002) poudarja razcepljeno zavest oziroma stanje fizične prisotnosti, hkrati pa istočasno odsotnost zaradi tehnologije, ki nas zaposluje; med te tehnologije prišteva predvsem mobilni telefon, internet in elektronsko pošto. Markopoulous in drugi (2009) koristi takih sistemov vidijo v tem, da omogočajo učinkovitejše sodelovanje v profesionalnem življenju in vzdrževanje socialnih stikov. Deuze (2012) v svojih delih omenja današnje stanje stalne priklopljenosti ter vedno vključeno digitalno-informacijsko in komunikacijsko mrežo, na konvergenco pa ne gleda le s tehnološkega vidika (2010), temveč tudi medijskega. Opisuje namreč stanje brisanja meja med različnimi kanali, oblikami in

formati, različnimi medijskimi platformami, produkcijo in potrošnjo, med ustvarjanjem in konzumiranjem medijev, med aktivno in pasivno udeležbo v medijski kulturi.

Če se ponovno ozremo proti mobilni telefoniji, je po povedanem jasno, da je ena izmed konstitutivnih naprav za pojav in obstoj ambientalnega novinarstva oziroma ambientalnih novinarjev. Zdaj z novinarstva prehajamo na (ambientalne) novinarje, a najprej želim opredeliti, kako avtorji opisujejo uporabnike mobilnih telefonov.

Mobilni telefoni so po Baumanu (2002, 163) izumljeni, da jih uporablja nomad, ki mora biti nenehno v stiku, ali kot pravi Kim (2002, 73), razširjenost mobilnega telefona vodi do razmaha nomadskega življenja, zato nomada obdajajo mobilne zaslonske naprave (Strehovec 2009, 171). Že leta 1994 je de Gournay (2002) opazila pojav nomadskih smernic v družbi, ker se ljudje premikajo ves dan. Tudi Beck (2000) prepoznava uveljavljanje novega tipa visokotehnološkega nomadskega delavca, zmožnega preseči gravitacijo vesolja, saj je lahko "tukaj in tam" sočasno. Simultano so v službi in doma, izolirani, čeprav delajo za druge in z drugimi (Beck 2000, 74). Očitno je, da se ljudje navajajo na "lahke klice" in "lahke dogovore za srečanja" (Kim 2002). Ni se treba namreč predhodno dogovoriti za srečanje, vendar nadrejeni lahko stalno preverjajo podrejene (prav tam).

V tem kontekstu je Strehovec (2009, 156) razvil koncept nomadskega kokpita. Nove mobilne tehnologije namreč, tako Strehovec, razumemo kot relevantno področje za razumevanje zaznavanja, krmiljenja in delovanja sodobnega posameznika, postavljenega za nomadskega kokpita. Po njegovem mnenju postajamo sodobniki hibridizacij kiberprostora in dane resničnosti. To še posebno omogoča raba mobilnih zaslonskih naprav, ki spadajo med nove generacije nomadskih naprav, v rokah mobilnih, nomadskih posameznikov (Strehovec 2009, 162). Avtor tukaj dodatno pojasnjuje, da se s tujko kokpit praviloma označuje delovno okolje v pilotski kabini, ki vključuje tudi ploščo z navigacijskimi in nadzorovalnimi napravami. Ta izraz je Strehovec vpeljal, ker želi z njim poudariti posameznikovo zblížanje z vmesniki, potrebnimi za njegovo dejavnost v realnem času. Z njim se nanaša tudi na mobilizacijsko naravo posameznikovih dejavnosti, h katerim je, če ima vključene takšne naprave, lahko tako rekoč kadar koli vpoklican (prav tam). Prav tako pa sodi k posameznikovi pripravljenosti na nagla in tekoča preklapljanja med področji tudi njegova pripravljenost na delovanje v kar se da zgoščenih in intenzivnih časovnih intervalih. Sodobno komuniciranje, povezano z

mozaično resničnostjo, diktira posameznikove odzive in načrte, nadaljuje Strehovec, subtilno zaznavanje pa temelji na nekonfliktnem, tekočem skeniranju podatkov iz različnih resničnosti (prav tam).

Pri nomadski dejavnosti, kakor Strehovec označuje hibridno prehajanje med fizično resničnostjo in kibernetскими svetovi, posamezniki niso sami, ampak so opremljeni s pametno mobilno pisarno, nomadskim kokpitom, kar po Strehovcu pomeni, da so obdani z napravami, ki jim dobavljajo podatke različnih izvorov (Strehovec 2009, 160). Zdajšnji posameznik je v gibanju, nomadsko prečka fizične prostore, hkrati pa prek mobilnih zaslonskih naprav nadzoruje podatke iz kibernetских svetov in pri tem svoje gibanje v fizičnem, danem prostoru prilagaja podatkom, ki jih dobiva v živo na zaslonskih mobilnih napravah (Strehovec 2009, 170). Srečujemo se s posameznikom, ki ne zna biti več sam, ne da bi bil nenehno priključen, klican, stalno mora opravljati vrsto dejanj, nadzorovati stanja, tekoče preklapljati med dejavnostmi in se orientirati (prav tam). Vse te podatke tudi pošilja naprej, potrebni so mu kot izhodišče za vstop v sedanjo kulturo spleta. Razpet je med fizičnim tukaj ter med oddaljenim in virtualiziranim tam, ki mu ga približujejo zaslonske mobilne naprave (De Souza e Silva v Strehovec 2009, 170), vključene v njegov nomadski kokpit. Obenem se mora današnji posameznik naglo odločati, kako bo ravnal z vizualnimi, verbalnimi in zvočnimi vsebinami, ki stopajo v njegovo bližino. Njegov svet je hiter, pospešen svet, pravcata pokrajina v gibanju, v kateri ni časa za odmike, globino (Strehovec 2009, 162).

Čeprav si novinarji prizadevajo oblikovati nov komunikacijski prostor, da bi se umestili v predpisane konvencije, tudi njih oblikujejo družbenotehnološke iznajdbe. Po Dahlgrenu (1996) mikrobloggerstvo prinaša večoblično in fragmentirano novičarsko izkušnjo, ki označuje obrat od klasične paradigme novinarstva kot okvira za poročanje o dogodkih in njihovo analizo skozi naracijo ter obrat od individualnega, monomedijskega novinarstva v participativno multimedijsko novinarstvo (Deuze 2005). Za 20. stoletje je namreč značilen enosmeren in neoseben model tradicionalnih množičnih medijev, od časopisov, prek radia do televizije, novica gre prek ene osebe, novinarja, do množice (McQuail 2010). Obrat od takega modela medijev v obdobje omreženih digitalnih medijev je korenito spremenil pritok informacij. Ta nelinearna oblika digitalne komunikacijske tehnologije, ki omogoča komunikacijo med številnimi, ne le posrednika novic z občinstvom, je omogočila, da informacije prenaša tudi občinstvo, obenem pa na novo oblikuje odnos med občinstvom in

novinarji (Hermida 2010a). Kot primer Hermida (prav tam) navaja predsedniške volitve ZDA in teroristične napade v Mumbaju novembra 2008 ter nesrečo letala US Airways januarja 2009, kjer je Twitter služil kot platforma za poročanje v živo, "iz prve roke", poročali pa so posamezniki, ki so bili na kraju dogodka in dogajanje ujeli z mobilnimi telefoni. Ambientalne novice so se prelevile v ambientalno novinarstvo prav s tem, ko ljudje sodelujejo v ustvarjanju in širjenju novic po družbenih omrežjih in njihovem komentiranju.

Naj tukaj nadaljujem s svojim delom razprave in ambientalnost razširim še na novinarje same. Kot pravi Oblak Črnič (2009), ima tehnološki razvoj zgodovinsko gledano pomembno vlogo pri nadgradnji stopnje profesionalnosti posameznih poklicev, saj spodbuja tako k njihovi interni specializaciji kot tudi k ustvarjanju novih poklicev. Sodobne novinarje tako vse bolj zaznamuje nova značilnost. Novinarji kot poklicni sporočevalci postajajo ambientalni novinarji, kar se kaže v normalizaciji stanja stalne prisotnosti, kar pomeni, da so novinarji ves čas priklopljeni, dostopni, dosegljivi. V današnjem času tekoče moderne na trgu delovne sile vladajo deregulacija in nestalne, začasne delovne pogodbe. Da bi delavci ohranjali svojo konkurenčnost, se morajo izkazati s fleksibilnostjo in individualnostjo, kar pomeni tudi obvladovanje vse več veščin in večopravilnost. Mobilni telefon pa je naprava, ki to večopravilnost omogoča. Njegovi uporabniki lahko z njim kličejo, prejemajo in pošiljajo sporočila in elektronsko pošto, brskajo po spletu ter spremljajo družbena omrežja, uporabljajo različne aplikacije, kot so beležnica, budilka, opomnik, snemajo fotografije, videoposnetke in tonske posnetke ... Zaradi vseh teh naštetih funkcionalnosti novinarji danes lahko poročajo za več platform in jim za posredovanje informacij ni treba čakati na vrnitev v uredništvo, hkrati lahko s to napravo opravijo zadolžitve, ki jim jih še pred kakšnim desetletjem ni bilo treba – pišejo članke ali fotografirajo in snemajo ton ali video. Vendar mobilni telefon pomeni tudi, da smo za svojo okolico in delodajalca stalno dosegljivi.

Novinar se tako znajde v nekem začaranem krogu, na precepu med ugodnostmi, ki jih nudi mobilni telefon, kot so preprostejše dogovarjanje za vsakdanja opravila ali do neke mere lažje in hitrejše opravljanje dela, hkrati pa se spoprijema s konstantnim nadzorom in prisotnostjo, pa tudi pritiski, naj bo delo opravljeno hitreje in naj se ga opravi več kot prej. Mobilni telefon, osebni pripomoček novinarja, je stalno prisoten v njegovem ambientu, okolju. Tudi ko ga nima pri sebi, ga bodo zgrešeni klici in sporočila počakali do trenutka, ko bo telefon spet prijel v roke. Različna informacijska in komunikacijska okolja pa novinarju

stalno nudijo možnost preverjanja dogajanja in seznanjanja z novostmi. Nove informacije so neprestano na voljo, skorajda že istočasno s potekom dogodka, in novinarja prek sistemov, nameščenih v telefonu, ves čas čakajo, so v ozadju in stopijo v ospredje, ko si uporabnik tega želi. Če pa telefona ne izključi ali utiša tona zvonjenja, lahko kadar koli preusmerijo njegovo pozornost nase. Stalna dostopnost informacij pa novinarja istočasno sili tudi v prav takšno delo, torej soudejevanje v tem hitrem, takojšnjem ritmu dela in poročanja.

Popolni odklop je torej onemogočen, zaradi česar se novinar, tudi v želji po lastni uveljavitvi in večji konkurenčnosti, predstavlja v novi pojavnosti ambientalnosti, postaja stalno dovzeten za klice in informacije, stalno na tekočem, stalno dostopen, ne glede na to, ali je v službi ali pa doma oziroma celo na dopustu, je bolniško odstoten ali potuje na drugem koncu sveta. Ambientalni novinar je torej "obsojen" na razdvojenost med resničnim tukaj in virtualnim tam, čeprav je fizično prisoten, se torej kadar koli lahko umakne v kibernetski prostor, ki mu prinese vse potrebne informacije. In čeprav ga ta njegova nova značilnost morda obremenjuje, v svetu tekoče moderne in poplave visokotehnoloških zaslonskih naprav alternativne nima na voljo.

Ker sem si kot glavni raziskovalni problem študije postavila raziskovanje uporabe mobilne telefonije v dnevnem novinarstvu, je predvsem pomembno in tudi nekako samoumevno, da ugotovim, kako se torej novinarske prakse artikulirajo skozi mobilno telefonijo. Da pa ne bi raziskava zašla v suhoparni formalizem, je pomembno, da se k temu doda še človeški dejavnik, torej vprašanje doživetja oziroma razumevanja vključevanja mobilne telefonije med novinarji samimi. Z njima bom ugotavljala, v kolikšni meri bi lahko novinarje iz preučevane skupine zaobjela v stanje novinarske ambientalnosti oziroma ali bi lahko novinarje, udeležene v opazovanju in intervjujih, označila za ambientalne novinarje. Ti vprašanji sta pomembni tudi zato, ker raziskav, ki bi se s temi vprašanji ukvarjale, ni veliko, čeprav je mobilna telefonija danes zelo trdno zakoreninjena v naša življenja, prav tako pa v novinarsko delo.

- **Prvo raziskovalno vprašanje: *Kako novinarji vključujejo mobilno telefonijo v produkcijske prakse?***

Novinarsko produkcijo, ki vključuje zbiranje informacij, selekcijo, upovedovanje in diseminacijo, oziroma njeno artikulacijo skozi mobilno telefonijo raziskujem s prvim vprašanjem. Ni namreč še veliko povedanega o tem, katerih funkcij mobilne telefonije se novinarji pri svojem delu poslužujejo, kako pogosto uporabljajo mobilne telefone, ali jih uporabljajo za objavljane informacij in v katerih primerih ter ali jim mobilni telefon služi tudi kot vir informacij in prek katerih platform. Odgovore bom iskala tako z opazovanjem z udeležbo kot s poglobljenimi intervjuji.

- **Drugo raziskovalno vprašanje: *Kako novinarji razumejo vključenost mobilnega telefona v svoje delo?***

Zanemariti ne gre niti novinarjevega pogleda na artikulacijo novinarskih praks skozi mobilno telefonijo. Vprašanje je, zakaj novinarji mobilno telefonijo vključujejo v svoje delo in kako to sprejemajo in ali to počno samoiniciativno oziroma se jih spodbuja v uredništvih – ter seveda, kako intenzivno je to početje. Pomembno bo vprašanje razumevanja svoje vloge novinarja na spremenjenem medijskem trgu in ob spremenjenih novinarskih praksah, torej predvsem v kontekstu opažanja razlik, ki so nastale v zadnjih petih ali desetih letih. Zanimal me bo njihov pogled na zamegljevanje službenega in prostega časa ter razumevanje stanja stalne prisotnosti in to, kakšne posledice zanje tako stanje prinaša. Pri tem vprašanju bodo poglobljeni intervjuji najbrž ponudili več odgovorov kot pa opazovanje z udeležbo.

3 METODOLOGIJA

Opazovanje z udeležbo in poglobljeni intervju sta kvalitativni metodi raziskovanja, ki sem ju izbrala za empirični del naloge. Splošno sprejete definicije, kaj je kvalitativna metoda raziskovanja, ni, a Savin-Baden in Howell Major (2013) izpostavljata nekatere bolj ustaljene, med drugim tisto, ki jo je ponudil Holloway (1997, 2) in navaja, da je kvalitativna metoda analize "oblika družbene raziskave, ki se osredotoča na način, kako si ljudje interpretirajo in razumejo svoje izkušnje in svet, v katerem živijo". Holloway (prav tam) naprej razlaga, da v širšem okviru te metode obstajajo različni tipi raziskovanja, vendar jih ima večina enak cilj: razumeti družbeno realnost posameznikov, skupin in kultur. Zato raziskovalci uporabljajo to metodo pri analizi vedenja, perspektiv in izkušenj tistih, ki jih proučujejo. Ker tudi mene zanima, kaj novinarji počnejo z mobilnimi telefoni, njihovo razumevanje dela s to napravo in izkušnje, ki izhajajo iz tovrstnega udejstvovanja, sem si izbrala to metodo. Konkretnije bom raziskovala, kako novinarji vključujejo mobilno telefonijo v produkcijske prakse in kako razumejo vključenost mobilnega telefona v svoje delo.

Odgovor na prvo vprašanje glede (sprememb) novinarskih praks na terenu in na to, kako se te artikulirajo skozi mobilno telefonijo, sem iskala s kombinacijo opazovanja z udeležbo in intervjujev. Novinarsko razumevanje mobilne telefonije v svojem delu pa sem pretežno spoznavala skozi poglobljene intervjuje. Skozi raziskovanje in analizo me bo vodil Hermidov koncept ambientalnosti, torej razmišljanje o normalizaciji novinarskega stanja stalne prisotnosti skozi prizmo razvoja mobilne telefonije.

V primerjavi s kvantitativnim pristopom pri kvalitativnem ne govorijo številke in odgovorov se zato ne da postaviti na neki skupni imenovalac, kot je številka. Pogosteje ima raziskovalec na voljo različne oblike podatkov – govorjeno ali pisano besedo, dejanja, zvoke, simbole, različne vizualne podobe in fizične objekte, ki opisujejo mnenja ljudi, njihove poglede, dogodke v družabnem življenju (Savin-Baden in Howell Major 2013). Za obe metodi pa velja, da si raziskovalec opredeli okvir študije in zbira podatke, ki jih nato analizira in interpretira. Vendar ima raziskovalec pri kvalitativni metodi tudi možnost, da vse to počne simultano in preskakuje med koraki (Neuman 2006). Sama bom pridobljene podatke iz opažanja zapisala in analizirala, odgovore iz intervjujev pa analitično primerjala.

Da bi ugotovila, kako se uporaba mobilnega telefona v novinarstvu artikulira na produkcijski in samorepcijski ravni, sem empirični del študije postavila v kontekst slovenskega dnevnega novinarstva. Raziskavo sem v pretežni meri omejila na novinarje vodilnih slovenskih medijev, ki pokrivajo področje črne kronike. Zanje sem se odločila, ker jih pri svojem delu najpogosteje srečujem in sem z njimi najpogosteje v stiku, kar pomeni, da imam največ možnosti nabiranja podatkov z metodama, ki sem si ju izbrala za svojo raziskavo. Prva je opazovanje z udeležbo; omenjeno skupino sem med decembrom 2014 in januarjem 2015 opazovala pri delu na terenu, hkrati pa sem bila tudi sama na isti dogodkih prisotna kot novinarka. Že več let imam vpogled v delo novinarjev črne kronike, saj tudi sama za Slovensko tiskovno agencijo poročam o dogodkih, ki spadajo pod to kategorijo.

S po dvema novinarjema iz vsakega medija, ki redno spremlja to področje, sem spomladi 2015 opravila poglobljen intervju. Glede na pogostost poročanja sem si za izvedbo intervjujev izbrala novinarje iz medijev Delo (Mitja Felc), Dnevnik (Mojca Furlan Rus in Peter Lovšin), Planet Siol.net (Gordana Stojilković), POP TV (Vesna Ban in Jure Bračko), Radio Slovenija (Jolanda Lebar in Robert Škrjanc), Slovenska tiskovna agencija (Janja Zalar), Televizija Slovenija (Metka Majer in Nina Mrzlikar) in Večer (Aleš Kocjan in Damijana Žišt).

V primeru Dela, Planeta Siol.net, Slovenske tiskovne agencije sem predvidela le po enega novinarja – pri Delu zato, ker drugi novinar črne kronike ni bil dosegljiv, pri Planetu Siol.net zato, ker je Gordana Stojilković edina, ki se na tem mediju ukvarja s črno kroniko, pri Slovenski tiskovni agenciji pa zato, ker na tem mediju za črno kroniko skrbiva avtorica tega diplomskega dela in pa Janja Zalar.

3.1 Opazovanje z udeležbo

Intervju in opazovanje z udeležbo sta opredeljena kot kvalitativni metodi raziskovanja (Hartin Iorio 2010, Berger 2011), kvalitativni raziskovalci pa se "podajo na teren, da tam zbirajo informacije" (Hartin Iorio 2010). Eden najboljših načinov za razvoj razumevanja konteksta je opazovanje, pravita Savin-Baden in Howell Major (2013), saj nudi razumevanje posameznikove konstrukcije realnosti, Silverman (2004) pa dodaja, da je ta metoda temeljna za razumevanje kulture. Adler in Adler (1994, 389) sta šla še dlje in zatrjela, da je opazovanje osnova vseh raziskovalnih metod. Podobno meni Patton (2002), ki pravi, da je neposredna udeležba v raziskavi z opazovanjem najbrž najboljša raziskovalna metoda. Opazovanje

namreč zajema celotno družbeno okolje, v katerem ljudje funkcionirajo (Mulhall 2002, 308). Z opazovanjem lahko raziskovalci dokumentirajo vsakodnevne prakse udeležencev, ravnanje, dejavnosti, dejanja ter celo vrsto medosebnih interakcij in organizacijskih procesov (Patton 2002), hkrati pa jim omogoča boljše razumevanje izkušenj, ki jih pri tem doživijo (Mulhall 2002). Opazovanje z udeležbo je edina metoda, v kateri se lahko posname način medijske produkcije, in v nasprotju z intervjujem opazovanje ni odvisno od mnenj intervjuvanca oziroma tega, kako on vidi določeno stvar ali vprašanje (Hansen in drugi 1998). Ena izmed slabosti intervjuja je prav ta, da se povedano v intervjuju kdaj lahko razlikuje od dejanskega stanja, torej tega, kaj ljudje dejansko počnejo, zato je opazovanje dobrodošla metoda, še ugotavljajo avtorji (Savin-Baden in Howell Major 2013).

Po Schensulu (v Savin-Baden in Howell Major 2013, 392) naj bi opazovanje pomagalo raziskovalcem razumeti ali dobiti občutek, kako so stvari organizirane in kakšno prioriteto imajo v opazovanem okolju, hkrati pa naj bi se raziskovalcu prav s pomočjo opazovanja porodila vprašanja, ki jih pozneje lahko zastavi opazovanim. Po Bernardu (2006) opazovanje ponuja tudi informacije o vplivu okolja na opazovane. Opazovanje se lahko uporablja za analizo neverbalnega izražanja, ugotavljanje, kdo komunicira s kom in kako, ocenjevanje, kako so opazovani v interakciji med seboj in kako se udejstvujejo v določenih dejavnostih (Savin Baden in Howell Major 2013).

Praksa opazovanja z udeležbo pomeni, da raziskovalec na terenu opazuje neko skupino, lahko tudi v interakciji (Hartin Iorio 2010), s čimer lahko dobi pojasnila o določenih opažanjih (Patton 2002). V mojem primeru je bilo to opazovanje dela prej omenjenih novinarjev na terenu, kar mi je omogočilo analizo njihovega ravnanja.

Z novinarstvom se skorajda neprekinjeno ukvarjam slabih deset let, od julija 2010 delam na Slovenski tiskovni agenciji, kjer sem zadolžena za področja črne kronike, pravosodnega in obrambnega resorja. V tem času sem poročala s številnih zelo odmevnih dogodkov in dobila neposredni vpogled v delo novinarjev in lastne izkušnje v dobi hitrih tehnoloških sprememb, ki vplivajo na novinarsko produkcijo. Glede na to, da opravljam isto delo kot preučevana skupina, sem ta del raziskave opravila v vlogi udeleženca kot opazovalca. Z opazovanimi novinarji se na terenu srečujemo približno dvakrat na teden, večinoma je to na sodišču ali pa na novinarskih konferencah, pogosto pa zaidemo tudi na kavo, kjer beseda velikokrat nanese

tudi na prakse našega dela. In ker opazovani novinarji z eno izjemo niso moji sodelavci, njihov način dela lahko opazujem le tam, kjer se srečujemo, na terenu.

V preteklosti ravnanja opazovanih nisem dokumentirala, a sem dobila vpogled v način dela in izkušnje pri aplikaciji mobilne telefonije v dnevno novinarstvo. Čeprav način dela novinarjev na terenu že dobro poznam, pa sem bila med decembrom 2014 in januarjem 2015 še posebno pozorna na njihovo delo in jih opazovala, kako delajo, kaj se pogovarjajo med seboj, kako ravnajo z mobilnimi telefoni – ali jih med delom uporabljajo in kako –, ali so prek njih v stiku s svojimi uredništvii, ali sproti poročajo o dogajanju in v katerih primerih, si morda na njem delajo zapiske, pišejo članke, iščejo informacije, spremljajo dogajanje, se morda zanimajo, kako pogosto drugi poročajo s terena. Opazovani takrat niso vedeli, da jih opazujem, saj nisem želela, da bi ta informacija vplivala na njihov utečen način dela.

V obdobju opazovanja z udeležbo sem se z njimi večkrat srečala, a sta po odmevnosti in torej možnosti, da novinarje opazujem pri njihovem delu, ko je časovna komponenta pomembna, izstopala dva dogodka: obravnava zoper Dušana Petrovčiča, strelca na litijskega policista (19. december 2014), in novinarska konferenca Nacionalnega preiskovalnega urada po prejetju osumljenca za umor direktorja Kemijskega inštituta (24. december 2014). Sama sem službeno spremljala oba dogodka.

O svojih opažanjih sem si že na terenu delala kratke zapiske, nato pa opazovano sproti digitalizirala. Že pred raziskovanjem sem vedela, da del novinarjev na svojih mobilnih telefonih spremlja družbena omrežja oziroma na njih objavlja sveže informacije s terena, v okviru opazovanja z udeležbo sem zato sproti spremljala tudi objave opazovanih novinarjev in medijev, za katere delajo, na družbenih omrežjih, seveda z dogodkov, na katerih sem novinarje tudi opazovala. Z opazovanimi namreč prijateljujem oziroma jim sledim na družbenih omrežjih, prav tako sledim medijem, za katere delajo. Tako je nastal celoten pregled znanega, ki sem ga uporabila pozneje ob pisanju analize. Analiza opažanj je neločljivo povezana z analizo intervjujev (o kateri govorim v spodnjem podpoglavju). Zbrane podatke sem namreč analizirala po sklopih (na primer preučevanje uporabe funkcionalnosti mobilnega telefona, poročanje s pomočjo mobilnega telefona s terena ...). Pregledala sem rezultate in izbrala tiste, ki so odgovarjali na moji raziskovalni vprašanji. Razpravo sem zaradi

preglednosti strukturirala po prej omenjenih sklopih. Ne gre sicer za samostojna podglavlja, ampak le okvirna vodila za preglednejše in bolj tekoče besedilo.

3.2 Poglobljeni intervjuji

Z istimi novinarji sem naredila tudi intervjuje, skušala sem poiskati odgovore na vprašanja, ki jih samo z opazovanjem nisem mogla pridobiti (Berger 2011). Zato verjetno ne preseneča, da se je intervju, steber kvantitativne metode raziskovanja, razvil simultano z opazovanjem kot metodo zbiranja podatkov (Savin-Baden in Howell Major 2013). Tudi danes intervju običajno ni edina metoda, ki jo raziskovalec pri svoji raziskavi uporabi, ampak jo dopolnjuje še s katero drugo. Vendar pa z njo raziskovalec od udeležencev raziskave v pogovoru ena na ena dobi kompleksne, poglobljene informacije (Wengraf 2001), in če je dober opazovalec, tudi neverbalna sporočila (Patton). Cilj intervjuja ni ta, da bi avtor raziskave pridobil točno določene odgovore, ampak ta, da razvije razumevanje in interpretacijo položaja (Tierney in Dillely v Savin-Baden in Howell Major 2013), v mojem primeru predvsem glede samorazumevanja novinarjev ob razvoju mobilne telefonije. Intervju je namreč namenjen ugotavljanju perspektiv, ki jih udeleženec sporoča. Od njega se namreč pričakuje, da bo s tistim, ki intervju opravlja, delil svoje izkušnje in poglede. Na tak način lahko raziskovalec doseže razumevanje ljudi in kultur, v katerih ti ljudje živijo in delajo (Gubrium in Holstein v Savin-Baden v Howell Major 2013). Intervju je pogovor med dvema posameznikoma, v katerem tisti, ki dela intervju, postavlja vprašanja, intervjuvanec pa nanje odgovarja (prav tam). Izpraševalec vodi pogovor in pri tem poskuša razumeti udeleženčeve poglede kot tudi pomen samih odgovorov (prav tam), ob tem pa ima tudi možnost, da prosi za dodatna pojasnila ob morebitnih nejasnostih.

Za svojo raziskavo pa sem si izbrala poglobljeni intervju, pri katerem ima tisti, ki opravlja intervju, običajno vnaprej pripravljena vprašanja (Berger 2011), vendar se še vedno ohranja neka bolj sproščena oblika pogovora, na podlagi slišanih dogovorov še dodatno sprašuje, postavlja podvprašanja (Savin-Baden in Howell Major 2013). Vprašanja se tako ne postavljajo nujno po vnaprej določenem vrstnem redu, avtor intervjuja sledi idejam. Tak način intervjuvanim dopušča, da se izrazijo o določeni temi, a še vedno omogoča, da se na tak način zbrane podatke primerja, torej da se primerja odgovore sodelujočih. To pomeni, da sem za vse intervjuvance pripravila enaka vprašanja, a dopustila, da tudi sami odgovori

vodijo tok intervjuja. Tema je bila fokusirana, še vedno pa sem lahko dobila globlje odgovore (Hartin Iorio 2010) na svoja vprašanja o vsakodnevni praksi z mobilnimi telefoni, ki mi je dovoljevala interpretacijo odgovorov.

Vprašalnik, ki je obsegal več kot 30 vprašanj, sem sestavila po sklopih, kakor sem že omenila, pri tem pa pazila, da bodo skladni s teoretskim delom naloge in da bodo tudi obsegali vse elemente, potrebne za pridobivanje odgovorov na obe raziskovalni vprašanji. Intervjuje sem opravila konec aprila in na začetku maja 2015, jih pretipkala, nato pa se lotila njihovega prebiranja in analize, ki je ponujala primerjavo zbranih odgovorov in zato tudi njihovo lažje vrednotenje. Kot sem že omenila, sem odgovore razvrstila v več sklopov (na primer čas prisvojitve mobilnega telefona, način njegove uporabe v službene namene, tekmovanje z drugimi novinarji, dožemanje vključenosti mobilnega telefona v svoje delo, normalizacija novinarskega stanja stalne prisotnosti, brisanje meja med službenim in prostim časom ...), ti pa si nato sledijo v razpravi. Pri nekaterih odgovorih sem opazila, da se vprašani delijo v dve skupini, in to tudi izpostavila. Posebno sem omenila tudi odgovore, ki so se mi zdeli standardni ali pa so napovedovali neke prihodnje smernice. Vsekakor pa sem težila k temu, da so vsi intervjuvani in vsi pogledi v nalogi omenjeni v približno enakem obsegu. Opazovanje z udeležbo sem opravila že pred intervjuji, zato sem vse zbrane podatke lahko umestila v kontekst in z njimi tako rekoč brez težav odgovorila na obe raziskovalni vprašanji.

Svoja opazovanja in ugotovitve pa sem spomladi nadgradila še z intervjuji prej opazovanih 13 novinarjev in novinark iz različnih medijev; štirimi televizijskimi, dvema radijskima, petimi časopisnimi, eno agencijsko in eno spletno. Izprašani prihajajo iz okolij z različnimi uredniškimi pravili, zahtevami in protokoli, med seboj se razlikujejo tudi po zanimanju za tehnološke novosti. Najkrajši novinarski staž med intervjuvanci je pet let. Intervjuvani novinarji imajo tudi različne delovne navade, različno se spoznajo na (mobilno) tehnologijo, a imajo obenem prav vsi univerzitetno izobrazbo (le eden izmed izprašanih še dokončuje diplomu). Skoraj vsi so zaposleni, večina za nedoločen čas, opravljajo pa novinarsko delo, nihče med njimi uredniškega.

4 REZULTATI

Rezultate, ki sta ju dali izbrani metodi raziskovanja, opazovanje z udeležbo in poglobljeni intervjuji, predstavljam v spodnjih podpoglavjih. Poglavje, v katerem predstavljam rezultate raziskovanja, sem razdelila na dva dela, vsak odgovarja na eno raziskovalno vprašanje. Zato se tudi podpoglavja glasijo enako kakor vprašanja. Ocenila sem, da bo s tako strukturo najlažje pregledno predstaviti opažanja in povedano v intervjujih ter nato iz tega izpeljati argumentirano in koherentno razpravo o pojavnosti ambientalnih novinarjev v domačem prostoru, ki bo pozneje lahko ponudila tudi jasen sklep.

4.1 Kako novinarji vključujejo mobilno telefonijo v produkcijske prakse?

Opazovani in intervjuvani novinarji pripadajo različnim generacijam; najmlajša novinarka ima 27 let, najstarejši skoraj 52, kar pomeni, da so v novinarstvu začeli delati v različnih obdobjih, nekateri že v 80. letih prejšnjega stoletja, ko mobilne telefonije skorajda še ni bilo na naših tleh, nekateri pa so v novinarstvo prišli, ko je bil mobilni telefon že stalnica v novinarskem poslu. V grobem bi jih po Harrison (2011) lahko razdelila v dve skupini. Digitalni imigranti so tisti, ki so zrasi s tiskanimi mediji in so se nato usmerili v elektronske (Furlan Rus, Lebar, Mrzlikar, Stojiljković, Škrjanc, Žišt), preostalih sedem je digitalnih domorodcev. To so torej novinarji, ki so v medijsko okolje vstopili, ko je v njem že vladala elektronska komunikacija in novinarskega dela mobilne telefonije in denimo elektronske pošte niso nikoli spoznali.

Če sledimo še kategoriziranju prisvojiteljev tehnoloških novosti, kakor sta jih opredelili Oblak Črnič in Luthar, ugotavljamo, da večina preučevanih novinarjev spada med *zgodnjo* ali *pozno večino*. Do novosti so namreč skeptični, a si jih prej ali slej prisvojijo, ker jih morajo, vendar glede njih ne izražajo posebnega zanimanja ali navdušenja. Zanimivo, da bi med *inovatorje*, v nasprotju z definicijo, kdo mednje običajno spada, uvrstila najstarejšega novinarja, obravnavanega v nalogi, novinarja Radia Slovenija Roberta Škrjanca (intervju, 7. maj), ki ima 52 let, a edini sebe opisuje kot tehnološkega navdušenca, ki za tehnološke novosti tudi porabi precej denarja. K *zgodnjim prisvojiteljem* bi prišteda novinarja POP TV Bračka (intervju, 7. maj), ki na mobilnem telefonu uporablja največ različnih novejših funkcij in aplikacij, ki jih drugi niso naštevali. Kot *zamudnico* bi označila novinarko Dnevnika Mojco Furlan Rus (intervju, 30. april), ta je šele lani dobila pametni telefon, in še to ne na lastno željo, zdaj pa ga uporablja z občutkom vdanosti v tehnološki napredek. A ne glede na te razlike in to, da

nekatero novinarje ločuje tudi po 25 let starostne razlike, imajo prav vsi, s katerimi sem se pogovarjala in jih opazovala, pametne telefone, vsi tudi na svojih mobilnih telefonih uporabljajo internet – nihče med njimi torej ni *neprisvojitelj* –, le eden med njimi pa na mobilnem telefonu nima nameščene elektronske pošte. Večina novinarjev, zajetih v študijo, ima na svojih mobilnih telefonih nameščena družbena omrežja, ki jih uporabljajo tudi v službene namene. Vendar pa ima le en medij tudi dejansko določene smernice o uporabi teh omrežij za svoje novinarje in dejavno spodbuja njihovo uporabo.

Razlike v naklonjenosti prisvajanju tehnoloških pridobitev so se namreč pokazale že v pojasnilih vprašanih, kdaj in kako so dobili prvi mobilni telefon. Škrjanc (intervju, 7. maj) je svoj prvi mobilni telefon kot edini izmed vprašanih dobil že v 80. letih prejšnjega stoletja, še v času NMT-tehnologije. Drugi so mobilni telefon v svoje življenje sprejeli pozneje, postopoma, tudi iz praktičnih, življenjskih razlogov – novinarka portala Planet Siol.net Gordana Stojiljković (intervju, 28. april) denimo, ker ji je zaradi nedosegljivosti po vodi splaval neki posel, novinar Večera Aleš Kocjan (intervju, 5. maj) pa zato, ker se brez njega s kolegi s fakultete ni mogel več dogovoriti za kosilo. Za večino je tako z uvajanjem mobilne telefonije v svoje zasebno življenje sledilo tudi uvajanje mobilne telefonije v delovno produkcijo – izjema so seveda tisti, ki so v novinarstvo prišli, ko je bil mobilni telefon že sestavni del novinarskega poklica. Le Stojiljković (intervju, 28. april) je opozorila, da je mobilni telefon v svojem poslu dejavneje začela uporabljati ob prehodu s časopisnega v spletno novinarstvo, saj se je takrat “pojaviła ta potreba po hitrosti objavljanja novic”. Furlan Rus (intervju, 30. april) pa je prav posebej izpostavila, da si mobilnega telefona ni želela, ker je imela občutek, da jo bo tako nekdo ves čas nadzoroval in motil, a so ji ga leta 1999 po vrnitvi s porodniškega dopusta vseeno dali. “Služba me je torej prisilila v to, da sem dobila mobilni telefon, saj ga sploh nisem želela imeti,” je dejala v intervjuju.

Za nekatere je posebna zgodba tudi uvajanje pametnega mobilnega telefona v svoje življenje in delo. Kocjan (intervju, 5. maj) pravi, se je zanj odločil, ko so na Večeru več pozornosti začeli posvečati njihovi spletni izdaji. Razvili so tudi aplikacijo za dostop do njihovega portala prek mobilnih naprav. Istočasno so v ospredje prišla družbena omrežja, takrat je bil tudi čas vstaj, kjer se je veliko tvitalo, iz tega pa so potem tudi nastajale vesti in reportaže, je odločitev za nakup tovrstnega telefona pojasnjeval Večerov novinar. K uporabi družbenih omrežij na mobilnih telefonih se bomo vrnili pozneje, najprej bomo opredelili, katere druge

funkcije mobilne telefonije novinarji uporabljajo – tako po lastnih izpovedih kot mojih opažanjih.

Že pred dejanskim opazovanjem z udeležbo sem na podlagi preteklih izkušenj vedela, da med novinarji obstajajo različne prakse dela glede na težo dogodka in da mobilni telefon v svoje delo vključujejo na različne načine, pa tudi različno angažirano. Prav vsi, kot sem že zapisala, danes uporabljajo pametne telefone; kot mi je na primer v intervjuju dejal Bračko (intervju, 7. maj), je komunikacija z njimi hitrejša in bolj kakovostna, taki telefoni omogočajo tudi več stvari, so do uporabnika prijaznejši. Izjema je tukaj le ena novinarka (Stojiljković, intervju, 28. april), ki ima starejši model pametnega telefona, a tudi ta omogoča povezavo z internetom in pošiljanje elektronskih, sporočil. Ona je tudi edina, ki nima službenega telefona, štirje so celo taki, da imajo samo (še) službenega. Med njimi novinarka Večera Damijana Žišt (intervju, 28. april), ki pravi, da je službenega dobila že zelo zgodaj in zasebnega zato nikoli niti ni imela.

Telefoniranje je za večino tako pogosta in stalna oblika uporabe mobilnega telefona, da stacionarnega skorajda ne uporabljajo več – tudi iz praktičnih razlogov, saj imajo vsi kolegi, predstavniki različnih institucij, organizacij in viri shranjeno njihovo mobilno številko (glej pojasnila Felc, Furlan Rus, Škrjanc, Zalar, intervjuji 27. april–7. maj). Stacionarni se tako uporablja le še za snemanje posameznih izjav (glej Ban, intervju, 7. maj) ali pa iz previdnostnih razlogov zaradi slabih izkušenj iz preteklosti. Novinarka Televizije Slovenija Nina Mrzlikar (intervju, 4. maj) je povedala, da z mobilnega telefona pokliče le tiste, s katerimi se pozna že dalj časa, ko nekoga kliče prvič, ga raje s stacionarnega telefona. Zgodilo se ji je že namreč, da jo je kdo potem nadlegoval po telefonu. Tudi novinarka Radia Slovenija Jolanda Lebar (intervju, 4. maj) ima negativne izkušnje s poslušalci, ko so se dokopali do njene mobilne številke. Kot pravijo novinarji, vire po mobilnem telefonu po navadi kličejo, ko imajo določena vprašanja ali pa da se jim sporoči, da so poslali vprašanje (Felc, Zalar, intervjuja 27. in 28. april). S kolegi pa se denimo slišijo za izmenjavo različnih informacij, na primer kakor je opisovala novinarka STA Janja Zalar (intervju, 27. april), “kdaj bo kakšna obravnava na sodišču ali pa o sodnih rokih, zastaranju, kdaj gre morda kdo v zapor in podobno”. Prav prek klicev tudi najpogosteje poteka komunikacija s sodelavci in nadrejenimi v prostem času, pogosto je to tudi komunikacijski način za javljanje o dogajanju na terenu.

Pri vprašanju, katere funkcije mobilnega telefona uporabljajo, so novinarji pogosto navajali še pošiljanje sporočil, pa ne samo SMS, tudi MMS, in sporočil prek različnih komunikacijskih aplikacij, ki jih poznamo danes. Novinarka POP TV Vesna Ban (intervju, 7. maj) je omenila še glasovno pošto, med uporabnimi funkcijami in aplikacijami so vprašani poudarili še opomnik ali beležnico. Škrjanc (intervju, 7. maj) pravi, da pri njem dogodek, če ga ni v telefonu, ne obstaja, saj uporablja vse od zapiskov s svinčnikom namesto uporabe običajne beležnice do skiciranja. Časopisni, spletni in agencijski novinarji, torej tisti novinarji, ki jim kakovost posnete tonske izjave ni bistvena, so mobilni telefon že uporabljali tudi za snemanje tonskih izjav, ko diktafon ni bil pri roki. Nekateri imajo tudi že izkušnje s pisanjem celotnih člankov po mobilnem telefonu, vendar ne v posebnem uredniškem sistemu, ki bi jim to omogočal, ampak se znajdejo drugače, napišejo ga v beležnico, elektronsko sporočilo ali pa celo v SMS-sporočilo.

Mobilni telefon je tudi zelo ustaljen pripomoček za spremljanje in obiskovanje spletnih strani. Pogosto novinarje opazim, da na različnih dogodkih po terenu po vzoru večopravnosti obiskujejo različne portale, predvsem novičarske, in spremljajo zadnje novice; z enim ušesom torej spremljajo dogajanje na terenu, kjer pokrivajo dogodek, istočasno pa berejo kakšen novinarski prispevek. Informacije s spleta pogosto pokažejo tudi drugim kolegom, sploh če je novica zanimiva, odmevna ali pa morda relevantna za zadevo, ki jo trenutno pokrivajo.

Številni so dodali, da za spremljanje dogajanja ne uporabljajo le spletnih strani, temveč tudi družbena omrežja (če se spet pri njih nekoliko ustavimo), predvsem Twitter. "Telefon ti skratka govori, kaj se dogaja v uredništvu, zunaj prostora, v katerem si tisti trenutek" (Lebar, intervju, 4. maj). In ni redkost, da so novinarji tako opazili, da se nekje drugje dogaja nekaj bolj nujnega in odhiteli tja (Ban, Bračko, Lebar, Majer, Mrzlikar, Zalar, Žišt, intervju, 27. april–7. maj). Ponekod imajo celo taka uredniška navodila, da se ponudijo uredništvu v pomoč za spremljanje drugih dogodkov, če tisti, na katerem so, po njihovih merilih ni dovolj zanimiv. In prav zato prek kanalov, ki so jim na voljo na terenu, spremljajo dogajanje. Lastne izkušnje iz opazovanja kažejo, da novinarji, ki morajo v takih primerih na neki drug dogodek, prosijo svoje kolege, ki ostajajo na prvem terenu, da jim po mobilnem telefonu sporočijo, kakšen bo razplet. Ta praksa se je mnogokrat že izkazala za koristno in je že utečena oblika medsebojnega sodelovanja ali pomoči.

Uporaba mobilnega telefona na terenu je zelo priročna tudi za pisanje različnih sporočil, dogovarjanje za druge zgodbe, pravijo intervjuvanci. Iz tega izhaja anekdota, ki jo je omenila Zalar:

Ravno pred nekaj dnevi me je znanka opozorila, da je nekje videla fotografijo s pogovora novinarjev z evropsko komisarko Violeto Bulc v Bruslju. Vsi jo zavzeto poslušajo, le jaz sem gledala v mobilni telefon. Pogosto se zalotim, da denimo na novinarski konferenci preverjam dogajanje na Twitterju ali elektronsko pošto. Zgodilo se je že, da si bil na nekam dogodku, pa se je vmes nekje drugod zgodilo nekaj pomembnega, pa smo potem novinarji za to izvedeli prav prek mobilnih telefonov in takoj povprašali za odziv (intervju, 27. april).

Tudi elektronska pošta je eden izmed kanalov, prek katerega lahko novinarji na terenu preverjajo dogajanje in ostajajo v stiku z uredništvom. Samo en vprašani, novinar Dnevnika Peter Lovšin (intervju, 3. maj), na mobilnem telefonu nima službene elektronske pošte. Vzrok, ki ga je navedel, precej obširno obravnavam v teoretskem delu; novinar namreč ne želi, da bi ga ta obremenjevala še v prostem času. Vendar omenjeni tudi sam priznava, da si to lahko privošči, saj tri četrtine službenega časa preživi v uredništvu, če pa pričakuje kakšno nujno sporočilo, ko je zunaj, lahko še vedno do pošte dostopa prek spleta. "Če bi ves dan skakal po terenu, bi zagotovo moral imeti nameščeno tudi elektronsko pošto," se vprašani zaveda okoliščin, ki mu omogočajo, da mu pošte ni treba imeti na mobilnem telefonu.

Drugi novinarji, ki imajo na mobilnem telefonu nameščeno službeno elektronsko pošto, so namreč odgovarjali, da je to bolj praktično. "Veliko funkcioniram prek elektronske pošte, saj pri nas veliko časa preživimo na terenu," je denimo pojasnila Ban (intervju, 7. maj), novinarka Televizije Slovenija Metka Majer (intervju, 28. april) pa celo pravi, da delo na terenu ni izgovor, da pošta ostane neprebrana. "Konstantno moram biti dosegljiva prek elektronske pošte, SMS-sporočil, klicev. Zelo nespodobno je, če se v eni uri ne odzoveš. In to je nekakšno nenapisano pravilo." Kot se je izrazil Kocjan (intervju, 5. maj), lahko z elektronsko pošto novinarji na terenu počno, kar bi sicer v službi za računalnikom.

Večina z mobilnim telefonom tudi fotografira, nekateri med njimi so te fotografije tudi že objavili v svojih medijih, predvsem takrat, ko se je zgodilo nekaj izrednega, fotoaparata pa ni bilo pri roki – sodobni mobilni telefoni pa po slišanih pojasnilih posnamejo dovolj kakovostne fotografije, da se lahko objavijo vsaj na spletu (Ban, Bračko, Kocjan, Lovšin, Mrzlikar, Škrjanc, intervjuji, 3.–7. maj). Med nekaterimi je razširjena tudi praksa fotografiranja dogajanja na

terenu in nato objavljanja teh fotografij na svojih profilih na družbenih omrežjih (Ban, Bračko, Kocjan, intervjuji 5.–7. maj). Ban (intervju, 7. maj), Bračko (intervju, 7. maj) in Mrzlikar (intervju, 4. maj) so v službene namene tudi že posneli videoposnetek.

Medijska hiša Pro Plus, znotraj katere deluje tudi POP TV, je tukaj očitno šla že korak dlje – njihovi novinarji namreč poskusno že sami snemajo z mobilnimi telefoni, kakor je v intervjuju pojasnila Ban:

Zdi se mi, da bomo novinarji počasi že vse sami delali, montiramo tako ali tako že sami. A tak način novinarjevega snemanja na terenu se mi zdi nepredstavljen, novinar ne more nečesa tako dobro posneti z mobilnim telefonom kot snemavec s kamero. Roka se ti trese, ni kakovostno, ukvarjaš se s samo izjavo, zato na to gledam kot neko dodatno možnost, ki pride prav ob bolj kritičnih dogodkih. Ampak v tujini nekateri že delajo tako, kot sem opisala, pa tudi naši kolegi v sosednji redakciji. Štirje novinarji so poskusno sami snemali na terenu. In posnetki so bili objavljeni (intervju, 7. maj).

Tudi sama ima že tako izkušnjo:

Pred kratkim sem šla v Pariz, od koder je obsojeni nekdanji predsednik uprave Luke Koper Robert Časar letel v Slovenijo na prestajanje zaporne kazni. Spremljala sem njegovo pot s pariškega letališča v Ljubljano. Tja se ni dalo iti s kamero, nisi mogel imeti zraven snemalca, zato si le z mobilnim telefonom lahko nekaj posnel. Kakovost sicer ni bila najboljša, letalo se je treslo, a bolje, da imaš posnetek z mobilnim telefonom, kot da nimaš nič. S telefonom si lahko bolj konkurenčen tudi, ko se kaj na hitro zgodi. Sploh zdaj, ko so telefoni in resolucija dobri, lahko te posnetke objaviš, tvitneš (intervju, 7. maj).

Od 13 intervjuvanih novinarjev je le Furlan Rus (intervju, 30. april) taka, ki ne uporablja družbenih omrežij. Med tistimi, ki jih uporabljajo, dva nimata Twitterja (Felc, Stojilković, intervjuja, 28. april) trije pa nimajo profila na Facebooku (Lebar, Lovšin, Škrjanc, intervjuji 3.–7. maj). Od drugih družbenih omrežij so vprašani navedli le še Instagram, uporabljata ga Ban (intervju, 7. maj) in Lovšin (intervju, 3. maj). Tako slišani odgovori kot moja lastna uporaba družbenih omrežij kažejo, da Facebook novinarji pretežno uporabljajo v zasebne namene, Twitter pa pretežno v službene.

Za mojo raziskavo so ti podatki relevantni, saj novinarji ta omrežja tako rekoč dnevno uporabljajo tudi prek svojih mobilnih telefonov. Najpogostejši odgovor, ki sem ga slišala, je bil, da je Twitter uporaben za spremljanje različnih objav in odzivov ustanov, organizacij,

politikov in drugih bolj izpostavljenih posameznikov, občasno pa tudi za objavo lastnih zapisov, informacij, običajno ob kakšnem večjem dogajanju – kar pa počno le nekateri sodelujoči v intervjujih.

Za razširitev uporabe družbenih omrežij med slovenskimi novinarji, predvsem Twitterja, so bili po slišnem sodeč prelomni protesti, ki so se po Sloveniji vrstili konec leta 2012 in na začetku leta 2013. Čeprav tisto obdobje ne velja za obdobje opazovanja z udeležbo, bi za lažje razumevanje tega dela študije omenila opažanja iz tistega časa, ki so pokazala, da novinarji na terenu zaradi množice zbranih ljudi niso mogli imeti vsega na spregled in so kolegi v uredništvih pogosto zanje spremljali objave – tako pisanje kot fotografije – drugih novinarjev in medijev na Twitterju, ki jih je bilo na pretek, ter jih (prek mobilnega telefona) sporočali svojim sodelavcem na terenu. Prav tako so novinarji na terenu s pregledom Twitterja, seveda prek mobilnega telefona, dobili številne informacije, tudi uradne. Policija je namreč prav takrat začela tvitati, kar izhaja tudi z njihovega profila na Twitterju (uradni profil slovenske policije na Twitterju, 3. junij). Hkrati so novinarji prav prek mobilnega telefona tudi sami v uredništvo pošiljali kratka sporočila, iz katerih so nastajale vesti, te pa so nastajale tudi iz objav na družbenih omrežjih. Kocjan (intervju, 5. maj) je povedal, da so njihovi novinarji na terenu s pomočjo svojih mobilnih telefonov objavljali kratke zapise in fotografije na Twitterju, ki so se potem s pomočjo aplikacije Tweetfeed neposredno nalagali na njihovo spletno stran. Iz tvitov njihovih novinarjev so v uredništvu nastajale tudi vesti in reportaže, je še povedal Kocjan (intervju, 5. maj).

Kocjan je med pogovorom opisal še eno epizodo, v kateri je poročanje o pomembnem dogodku zaznamoval tudi Twitter:

Sem pa veliko revolucijo znotraj našega načina poročanja povzročil z uporabo neke aplikacije za živo poročanje. Lani, ko je šel Janez Janša v zapor, se je na Dobu zbralo okoli 2.000 ljudi. Na kraju sem takrat s pomočjo te aplikacije prek telefona delal intervjuje z ljudmi. Ta aplikacija je omogočala, da se je pogovor neposredno prenašal prek povezave na mojem profilu na Twitterju. Ko si prekinil snemanje, je povezava do posnetka ostala. In tisti dan sem imel nenormalno veliko občinstva (intervju, 5. maj).

V tistem času je zaradi vzpona uporabe družbenih omrežij in pametne mobilne telefonije (prvo je najbrž tudi povezano z drugim, a to ni predmet raziskave v tej študiji) na POP TV po pripovedovanju Vesne Ban (intervju, 7. maj) prišel strokovnjak za digitalno komuniciranje in

takrat se je večina njihovih novinarjev navadila uporabljati družbena omrežja, predvsem na telefonu, na terenu, in ne samo za spremljanje dogajanja, temveč tudi za hitro objavo najnovejših informacij.

Med opravljanjem intervjujev sem se pogovarjala z novinarji iz osmih različnih medijev, a le na POP TV so po do zdaj slišanim postavili smernice za uporabo družbenih omrežij med svojimi novinarji, odprli so jim službene profile na Twitterju. Glede na odgovore obeh novinarjev lahko sicer sklepamo, da tudi zaradi prepoznavnosti svojih novinarjev, v kar se tukaj ne bomo spuščali. Uporaba službenih profilov na Twitterju za zdaj pri njih sicer ni nujna, je pa zaželena, pravi Ban (intervju, 7. maj). Večini se za zdaj tako poskušajo na pozitiven način predstaviti pozitivne plati dejavne uporabe mobilnega telefona in različnih aplikacij ter funkcij, je dodal Bračko (intervju, 7. maj). Ban (intervju, 7. maj) Twitter uporablja ob odmevnih, aktualnih zadevah, "kjer je pomembno, da se informacije sproti ven dajejo", hkrati pa opaža, da odkar ima Twitter na telefonu, pa tudi na računalniku, skorajda ne odpre več nobene spletne strani. Na Twitterju namreč pogleda objave, in če se ji zdi kar koli zanimivo, klikne na povezavo. Twitter se ji zdi praktičen tudi zato, "ker je objava tвитov isto, kot da bi zapisovala v beležnico". Hkrati Ban (intervju, 7. maj) ugotavlja, da ob poročanju o nujnih, odmevnih zadevah informacijo danes najprej tвитne, šele nato je v stiku z uredništvom.

Drugod take strategije ni, kar so nekateri novinarji, na primer Majer (intervju, 28. april), izpostavili in si celo zaželeli, da bi se to uredilo, saj bi s tem dobili jasna pravila igre. Njena sodelavka Mrzlikar (intervju, 4. maj) je tako na vprašanje, ali kdaj s terena poroča v živo prek Twitterja, odgovorila, da ne, da se tega niti ne spomni, hkrati pa jim tudi nihče v službi tega še ni naročil. "Sicer se nekaj v službi govori, da bi morali to spodbujati, ni pa še nihče rekel, da moramo," je dodala. Podobno se po besedah Zalar (intervju, 27. april) tudi na STA govori, da bodo novinarji dobili možnost objave krajše informacije prek mobilnega telefona na Twitter. STA je septembra, kakor sem seznanjena, začel testno uporabo t. i. hitre vrstice, torej prve, osnovne, informacije, ki mora biti takoj objavljena. Hitra vrstica se zdaj lahko objavlja le prek uredniškega sistema STA, kmalu naj bi jo bilo mogoče tudi prek mobilnega telefona. Z začetkom uradnega objavljanja hitre vrstice bo mogoča tudi sočasna objava istega zapisa na Twitterju, vendar ne s profilov novinarjev, marveč z uradnih profilov STA.

Televizijski in radijski novinarji mobilni telefon pogosto uporabijo tudi za živ vklop v informativne oddaje, običajno takrat ko ni na voljo reportažnega vozila, "pade slika", se zgodi kaj na hitro, je odmevno ali pa se dogaja na različnih lokacijah (Ban, Bračko, Lebar, Majer, Mrzlikar, Škrjanc, intervjuji, 28. april–7. maj). Škrjanc (intervju, 7. maj) je znotraj svojega uredništva del testne skupine, ki za neposredna javljanja v oddajo uporablja posebno aplikacijo na mobilnem telefonu, vklop gre prek kodeka, s posebnimi dodatki pa lahko na mobilni telefon priklopi še mikrofona in slušalke. Težava, ki jo ob tem izpostavlja, je, da tovrstno poročanje zahteva zmogljiv telefon, njihovi službeni telefoni pa niso taki.

Kakor izhaja iz izpovedi novinarjev, pa tudi mojih opažanj na terenu so objave na družbenih omrežjih in spletu privedle do vse večje hitrosti in posledično sprememb v novinarski produkciji: "Danes se svet hitreje vrti, to je tudi bistvo mobilne tehnologije. Sama namreč ne bi mogla reči, da sta hitrost in pravočasnost novičarski vrednoti, prej bi rekla, da smo zaradi interneta, družbenih omrežij prisiljeni, da se hitro odzovemo" (Stojiljković, intervju 28. april). "Novinar mora informacijo čim prej sporočiti svojemu uredniku, lahko pa tudi tvitne" (Bračko, intervju 7. maj). Pogosto novinarji, ko so na terenu, sploh ob odmevnejših zadevah, drug pri drugem preverjajo, ali je kdo med njimi kakšno informacijo že objavil na družbenih omrežjih ali pa sporočil informacijo svojim kolegom v uredništvo, tako da potem novico objavijo od tod. Po izpovedi Zalar (intervju, 27. april) se tudi novinarji med seboj zbadajo, ali je kdo že kaj poročal ali objavljal s terena. "In če nekateri so, drugi pa ne, so tisti, ki niso, nejevoljni, saj ne želijo, da bi bilo v njihovem uredništvu videti, kot da na terenu niso počeli ničesar," je razložila. Tudi Stojiljković (intervju, 28. april) je povedala podobno: "Če gre novinar STA na kavo po dogodku, grem lahko tudi jaz, sicer moram tudi jaz iti pisat. Če drugi novinarji ne pohitijo z objavo s terena, imam potem tudi sama več časa, da zadevo sporočim ali pa jo napišem."

Podobna izkušnja izhaja tudi iz časa opazovanja, na omenjenem naroku zoper Petrovčiča. Narok se je končal okoli 12. ure in na izrek sodbe je bilo treba počakati dobro uro. Nekateri novinarji so po odhodu iz dvorane spraševali, ali so drugi (prek mobilnih telefonov) že kaj sporočali v svoja uredništva, saj bi to pomenilo, da bi tudi sami morali to storiti, sicer bi jih – kot se pogosto dogaja – nadrejeni klicali in opozarjali, da nekateri mediji bodisi na Twitterju bodisi na svoji spletni strani že objavljajo prve informacije. Dva novinarja sta sicer že poročala, a drugi novinarji tega niso opazili, sami objav na spletu niso preverjali, zato so

vmesni čas do sodbe izkoristili za kavo in izmenjavo informacij oziroma pogovor o zadnjem dogajanju. A seveda tudi v tem času večinoma niso odložili svojih mobilnih telefonov, če pa so jih, so jih postavili na mizo naravnost pred seboj, tako da so stalno imeli pod nadzorom morebitne klice in sporočila. Da imajo novinarji tudi na takem bolj neformalnem druženju stalno v rokah telefon, ni redkost, dejansko je nekaterim to že tako nadležno, da kolege kdaj tudi opomnijo, naj bodo bolj družabni. Če pa pride klic iz službe ali kakšnega vira, so seveda vsi razumevajoči. Pogosto se namreč dogaja, da imajo novinarji s področja črne kronike čas za medsebojne pogovore, ki so večinoma službeni in namenjeni medsebojni izmenjavi informacij, le med različnimi premori ob sojenjih in podobnimi čakanji. Ob različnih sodbah in novinarskih konferencah se namreč porazgubijo – vsak na svojem mobilnem telefonu sporoča novice v uredništvo in hiti proti uredništvu.

“Danes je vse takoj na spletu, na Twitterju in Facebooku,” pravi Mrzlikar (intervju, 4. maj), po njenem mnenju pa sprotno poročanje prinaša tudi spremembe v njihovem delu, predvsem pa več dela. Če se novica pojavi že zjutraj, morajo za oddaje ob 19. in 22. uri narediti nekaj več, neko dodano vrednost, “ne more biti isto kot na tistih ob 13. uri, tako kot smo včasih delali” (Mrzlikar, intervju 4. maj). Tudi Bračko (intervju, 7. maj), prav tako televizijec, pravi podobno, te spremembe pa pospremi z besedami, da ekskluziv, kot so bile včasih, ni več. Vse informacije gredo namreč nemudoma na Twitter ali spletno stran medija, novinar s terena lahko pokliče, pošlje fotografijo, tudi PDF-dokument, je našteval.

Telefon je tako po njegovem mnenju sproduciral “neke miniekskluzive”, ki jih prek telefona čim prej objaviš, za oddajo pa moraš narediti nekaj bolj poglobljenega. Kot je ponazoril na primeru: “Če bi padla neka vlečnica dol, ne moreš ob 19. uri, denimo osem ur po dogodku, v oddaji objavljati ekskluzive o padcu vlečnice, ampak boš to čim prej objavil na svoji spletni strani oziroma svojem profilu na Twitterju. Do večera bodo imeli to že vsi.”

V dobi tehnoloških sprememb se spletne edicije zdijo pomembne tudi nekaterim drugim novinarjem, ne le televizijcem: “S prihodom elektronskih medijev je novica, ki jo ti mediji objavijo danes, jutri v časopisu že stara novica. Zato časopisi nujno potrebujemo še svojo spletno izdajo. Le tako so lahko naši bralci pravočasno obveščeni,” pravi Žišt (intervju, 28. april), ki se ji zato zdi pomembno, da ima medijska hiša večje novice čim prej objavljene na spletu. Skoraj iste besede sem slišala tudi od Stojilković (intervju, 28. april): “Pri delu za

spletni portal je namreč zelo pomembno, da si čim hitrejši." Kdaj je naglica na terenu res velika: "Zgodilo se je že, da sem pet minut pred začetkom poročil pošiljala SMS-sporočila, pa so potem v uredništvu oblikovali vest z najpomembnejšimi informacijami" (Mrzlikar, intervju, 4. maj). Ravno malo pred najinim pogovorom je tudi Škrjanc (intervju, 7. maj) imel izkušnjo, ki je le potrdila, da mobilni telefon omogoča poročanje v veliki časovni stiski. Bil je namreč na novinarski konferenci, ki se je začela ob 15. uri, poročati pa je moral za informativno oddajo ob 15.30, tudi s tonsko izjavo. Zato je konferenco snemal tako z navadnim snemalnikom kot mobilnim telefonom s posebno aplikacijo, da je nato ton prek ftp lahko poslal na radio.

Jasno je že, da mobilni telefoni igrajo glavno vlogo pri poročanju ob najnujnejših, najodmevnejših dogodkih. Že iz izkušenj, pa tudi opazovanja kolegov vem, da si novinarji ob pričakovanju večjih zadev določeno besedilo oziroma razplet nekega dogodka pripravijo že vnaprej. Tudi več intervjuvanih novinarjev mi je pojasnilo, da to počnejo; torej da vnaprej pripravijo besedilo, nato pa med dogodkom ali po njem pokličejo v uredništvo in sporočijo podrobnosti ali pa napišejo SMS oziroma elektronsko sporočilo. Stojiljković (intervju, 28. april) opisuje: "Vnaprej napišem vest, nato s kraja dogodka takoj poročam, najhitreje gre po telefonu. Sploh če si za zaprtimi vrati denimo sodne dvorane, so najbolj praktična SMS-sporočila in elektronska sporočila. V uredništvu potem tudi objavijo članek, mi namreč nimamo sistema, da bi s terena lahko sama oblikovala novico za objavo."

Dogaja se tudi, da novinarji na terenu v sporočilo vtipkajo pričakovano informacijo, v primeru novinarjev črne kronike je to običajno izrek sodbe, ko je novica znana, pa na telefonu le pritisnejo "pošlji" in informacija je že na poti v uredništvo ali pa v objavo na družbena omrežja. "Mobilni telefon je tukaj zelo praktičen, ker v sporočilu lahko nastaviš več naslovnikov, priložiš fotografijo, pošlješ, in preden se vrneš v uredništvo, je tvoja novica že objavljena," pravi Bračko (intervju, 7. maj), ki poudarja, da je pri njih sodelovanje s spletnimi kolegi olajšano, saj so v istem prostoru, kar pomeni, da se bolje poznajo in vedo, kdo je tisti dan v službi in kdo pokriva določene stvari. Hkrati pa se uredniki spletnega portala udeležujejo jutranjih sestankov televizijskega informativnega programa, "in če se pričakuje kakšna velika zadeva, se že tam novinar dogovori, da ne bo informacije sporočil le svojemu uredniku, ampak tudi spletnim kolegom" (Bračko, intervju, 7. maj). Ban (intervju, 7. maj) ga dopolnjuje s pojasnilom, da po dogovoru novinar na terenu objavlja tvite, spletna redakcija pa iz tega spiše novico. Če tvitanje ni mogoče, pa se spletnim kolegom pošlje SMS-

sporočilo, mi je še povedala v pogovoru. S spletom so povezani novinarji Večerove časopisne izdaje:

Ko pričakujemo kakšno izjavo, jo kar zdikiram po telefonu uredniku ali pa pošljem SMS, morda se tudi kam usedem s prenosnikom, natipkam krajšo vest in jo pošljem v uredništvo. Zvečer pa nastane neka koherentna, celostna zgodba, ki je naslednji dan v tisku. In ta zgodba je bistveno boljše od tistega, kar se je čez dan nalagalo na splet /.../ Naloga tiskanih medijev je še vedno ta, da informacije nadgradimo z analizo, ozadjem, komentarji (Kocjan, intervju, 5. maj).

Kocjan (intervju, 5. maj) opozarja še, da so v uredništvu sicer pričakovanja, kako bodo poročali v tistem prvem valu novic, informacij, zelo različna in odvisna od tega, za kakšen dogodek gre. Zato vedno sproti improvizirajo, veliko je odvisno tudi od samoiniciativnosti novinarjev in urednikov ter njihove angažiranosti za tak način dela. Nekih jasni pravil ni niti na Radioteleviziji Slovenija, kjer sodelovanje različnih platform očitno še ni usklajeno. Od obeh televizijk sem slišala, da se jim s terena ni treba oglašati v Multimedijški center (MMC). "Nekaj časa so nas z MMC klicali, pa smo jim povedali nekaj stavkov, danes pa povzamejo naše tekste, ki so dostopni v internem sistemu. Ob večjih zadevah pa pošljejo svoje novinarje, je razložila Mrzlikar (intervju, 4. maj). Radijec Škrjanc (intervju, 7. maj) pa je sam med intervjujem omenil, da imajo MMC, "zato je treba tudi kaj fotografirati, jim poslati kakšno informacijo za objavo". Sam sicer ni v neposrednem stiku z MMC, ampak uredništvo, pravi Škrjanc (intervju, 7. maj), ki obenem razkriva, da trenutno poteka razprava o še večji koordinaciji med MMC in radiem.

Že opazovanje z udeležbo je pokazalo, da se Dnevnikovim novinarjem nikoli ne mudi z objavo novic, s tem so dejansko najmanj obremenjeni in tudi nikoli ne sprašujejo kolegov, ali so morda že poslali kakšno informacijo v svoje uredništvo. Pogovor z obema novinarjema tega časopisa je pokazal, da je tako tudi zaradi Dnevnikove uredniške politike, ki ji sama hitrost objave ne pomeni veliko. "Da bi delala tako kot nekateri, ki na telefon natipkajo celoten članek ... tega ne počnem. Tega od mene niso nikoli zahtevali, niti sama se nisem nikoli na tak način izpostavljala, da bi tako želela delati. Tudi drugi, mlajši Dnevnikovi novinarji, ki poročajo s sodišča, tega ne počnejo," je razložila Furlan Rus (intervju, 30. april). Da bi se kaj spremenilo, za zdaj ne kaže, saj so pred kratkim na svoji spletni ediciji uvedli spremembe, od takrat pa so članki na spletu plačljivi, tekoče novice pa se objavljajo samo v enem stavku, mi

je še povedala. Pred zadnjimi spremembami pa je bilo tako, da so na spletu ob večjih zadevah povzeli poročanje STA, nato pa je Dnevnikov novinar ob prihodu v hišo posredoval še nekaj dodatnih informacij, je dodal Lovšin:

To je bilo precej odvisno od samoiniciativnosti novinarja, pa tudi pomembnosti zadeve. Čisto za vsako malo večje sojenje, če to vzamem kot primer, nam ni bilo treba nič javljati. Če je pa to bila ena ogromna stvar, na primer Balkanski bojevniki, Šrot, Patria, se je pričakovalo, da si po izreku poklical v spletno redakcijo in povedal nekaj informacij. To je bilo vse precej ad hoc, včasih si dobil navodila, ampak to ni bila neka stalna praksa (intervju, 3. maj).

Tudi na Delu sodelovanje med časopisno in spletno platformo ni najbolj v ospredju: "Ob odmevnejših zadevah je bolj pozorna naša spletna redakcija, oni so v pripravljenosti, si besedilo vnaprej pripravijo in čakajo na sporočilo novinarja. Tisti, ki gredo na teren, jim nato prek telefona sporočimo osnovno informacijo. Po navadi je to prek SMS-sporočila, sam jih zelo redko potem še pokličem, da jim sporočim dodatne informacije" (Felc, intervju, 28. april). Podobno se je pokazalo tudi med opazovanjem. Prej omenjeni izrek ukrepa Petrovčiču je bil izrečen 19. decembra lani ob 13. uri. Na tem naroku se je zbrala večina slovenskih medijev, ki so tudi neposredno poročali s sodbe. Delo je prvo informacijo s povezavo na novico na Twitterju objavilo ob 13:19 (Uradni Twitter profil Dela 2014, 3. januar), Slovenske novice so ta časopis prehitele za dve minuti (Uradni Twitter profil Slovenskih novic 2014, 3. januar). Oboje kaže na to, da sta v sodni dvorani navzoča novinarja že med branjem izreka varnostnega ukrepa prek svojih telefonov v uredništvu sporočila novico, ki so jo nato njuni sodelavci objavili na spletu in omrežju Twitter.

Sama sem bila v bližini obeh novinarjev in tudi opazila, da na izreku v eni roki držita mobilni telefon in pišeta sporočilo, v drugi pa beležnico. Novinarka portala Planet Siol.net je že med narokom (torej še pred samim izrekom) v uredništvo prek svojega mobilnega telefona sporočala informacije, tako da je portal že vmes objavil informacijo o predlogu tožilstva za psihiatrično zdravljenje obtoženega. Neposredno po izreku sodbe (ob 13:21) pa so na spletu objavili še odločitev sodišča (Uradni Twitter profil portala Planet Siol.net 2014a, 3. januar). Zelo podobno je poročal Večer. Njihova novinarka je s sodišča sproti s SMS-sporočilom sporočila ključne informacije, v uredništvu pa so dvakrat objavili tuit z njenimi informacijami in povzetkom že znanih informacij (Uradni Twitter profil Večera 2014a; Uradni Twitter profil Večera 2014b, 3. januar). Ob 12:16 so tudi napovedali, da bo izrek sodbe ob 13. (Uradni

Twitter profil Večera 2014a, 3. januar). Informacijo o sodbi so na Twitterju objavili ob 13:14 (Uradni Twitter profil Večera 2014b, 3. januar).

Dnevnik o tem neposredno ni poročal, naslednji dan so objavili isti članek tako v časopisu kot na spletu (Spletna stran Dnevnika 2014a, 3. januar). Sojenje je namreč spremljala novinarka, ki uredništva skoraj nikoli sproti ne obvešča o dogajanju, ampak zgolj po vrnitvi v redakcijo spiše članek za časopisno izdajo (o tem se je prav tako izrekla v intervjuju). Novinarka STA je (že vnaprej pripravljeno) novico uredila šele po vrnitvi v uredništvo, torej ni sproti poročala, zato je bila ta objavljena ob 13:37 (Spletna stran STA 2014a, 3. januar). Ker pa je vseeno želela, da je prva informacija objavljena čim prej, je najprej objavila osnovo različico z najpomembnejšimi rezultati, pozneje pa še dopolnjeno vest z dodatnimi informacijami. Po izreku so se novinarji kaj hitro razšli in pohiteli vsak proti svojemu uredništvu dopolnjevati članke in pripravljati prispevke.

Novinarska konferenca o prijetju osumljenca za umor direktorja Kemijskega inštituta je sledila 24. decembra, začela se je nekaj po minuti po 13. uri, trajala je približno pol ure. Večina novinarjev je že pred njenim začetkom imela mobilne telefone v roki ali pa pred seboj in se med seboj pogovarjala, kaj bi lahko policija povedala novega, da bi bilo vredno hitre objave. Kmalu so izluščili bistvo sporočila (da osumljeni nima alibija, se na zaslišanju ni zagovarjal in da so pri njem našli dele smodnika; glej spodnje vire) in že med potekom novinarske konference so se na Twitterju in na spletnih straneh pojavili prvi povzetki povedanega na novinarski konferenci. Novinarji so svojim uredništvom prek mobilnih telefonov sproti sporočali informacije. Delo je prve informacije na Twitterju s povezavo na novico na njihovem spletnem portalu objavilo ob 13:31 (Uradni Twitter profil Dela 2014, 3. januar) – novinar je namreč kolegom sporočil nekaj ključnih informacij.

Spletni portal 24ur.com je novinarsko konferenco prenašal v živo. Novinarka oddaje 24ur, ki je bila na novinarski konferenci in običajno z največjih dogodkov javnost o dogajanju obvešča prek osebnega računa na Twitterju, tega tokrat zato ni počela. Podobno so novinarsko konferenco v živo prenašale Slovenske novice. STA je prvo vest objavil ob 13:39 (Spletna stran STA 2014b, 3. januar). Novinarka je osnovno vest že vnaprej pripravila, po koncu novinarske konference pa le vstavila najpomembnejše informacije in uredništvu po mobilnem telefonu sporočila, naj vest čim prej objavijo. Dnevnik neposredno o tem ni

poročal, temveč le pozneje povzel pisanje STA (Spletna stran Dnevnika 2010b), novinarja na tej novinarski konferenci namreč niso imeli. Tudi portal Planet Siol.net ni neposredno poročal, ampak šele pozneje objavil povzetek STA (Spletna stran Planet Siol.net 2014b, Uradni Twitter profil Planet Siol.net 2014, 3. januar). Novinarke, ki namreč običajno sporoča v uredništvo zadnje informacije, na novinarski konferenci ni bilo. Isto velja tudi za Večer (Spletna stran Večera 2014b, Uradni Twitter profil Večera 2014c, 3. januar). Ob odhodu z novinarske konference so nekateri novinarji govorili po telefonu, drugi pa pisali sporočila.

A včasih novinarjem ne gre vse po zastavljenih načrtih, na sodišču se je že večkrat zgodilo, da so postavili motilce signala, zaradi česar so novinarji ostali brez stika z uredništvom in drugim dogajanjem. Na to sta v intervjujih opozorili tako Majer (intervju, 28. april) kot Mrzlikar (intervju, 4. maj). Ta se je spomnila konkretnega primera, sodbe v zadevi Patria, ko so zaradi motilcev signala na sodišče odšle tri novinarke, ki so nato odhajale iz dvorane sporočat informacije v uredništvo. Tako rekoč enako prakso je vzpostavil STA, k njenemu oblikovanju je ključno prispevala avtorica tega diplomskega dela. Čeprav se omenjena praksa v opazovanem obdobju ni uresničevala, saj ni bilo dogodkov, ki bi to zahtevali, se bom še nekoliko zadržala pri njej, navsezadnje sta jo omenili tudi dve moji sogovornici in je neposredno povezana z uporabo mobilnega telefona ter nesporno kaže na podrejenost poročanja novičarski vrednoti pravočasnosti oziroma novosti informacije (Ferguson in Patten 1993, McManus 1994, Sheridan Burns 2002). Ker so novinarji na (prvostopenjskem) sojenju v zadevi Patria prek svojih mobilnih telefonov sproti poročali v uredništvo zadnje dogajanje in objavljali tvite, so na sodišču postavili motilce signala in s tem novinarjem onemogočili komuniciranje z uredništvom iz sodne dvorane. Ker je bila sodba v tej zadevi z vidika novičarskih dejavnikov vsekakor tema dneva ali celo tedna oziroma meseca, je bila hitrost poročanja poleg seveda točnosti na prvem mestu.

Po slovenski kazenski zakonodaji sodnik najprej sporoči, ali je obtoženi kriv ali ne (zakon o kazenskem postopku, 4. junij). Če je obtoženi kriv, sledi še izrek s kaznijo, nato pa obrazložitev sodbe. Za primer, če bo izrečena obsodilna sodba, so zato na sodišče odšli trije novinarji, vesti z vsemi mogočimi scenariji pa so bile že vnaprej pripravljene, v uredništvu so tako le čakali na klic oziroma sporočilo novinarja. Načrt je bil takšen, da prvi novinar počaka do trenutka, ko se sodišče izreče, ali je za obtožene odločilo, da so krivi ali ne, in nato odide iz sodne dvorane ter to po mobilnem telefonu sporoči uredništvu. Drugi novinar je šel na

sodišče zato, da ob morebitni obsodilni sodbi iz dvorane odide, ko sodišče izreče kazni, in to nemudoma sporoči v uredništvo. Ker je bila sodba obsodilna, se je to tudi zgodilo. Tretji novinar pa je nato poslušal več kot uro trajajočo obrazložitev. STA se je namreč še pred sodbo pri pristojnih na sodišču pozanimal, ali bodo tudi za sodbo postavljeni motilci signala, in ko je izvedel, da bodo, je za izrek predvidel tri novinarje. Tako je bila tiskovna agencija prva, ki je sporočila vse zgoraj opisane informacije. V nasprotnem primeru bi moral en novinar počakati do konca obrazložitve in bi prva informacija v javnost prišla več kot uro po izreku, kar pa je za dogodek, ki po svoji tipologiji (Košir 1988) spada med velike dogodke, danes že mnogo prepozno.

Opisani primer nazorno kaže, kakšna je vloga mobilnega telefona pri poročanju z najbolj odmevnih dogodkov. Isti sistem je STA uporabil še za nekatere sodbe, ki so imele veliko odmevnost, a so bili v sodni dvorani postavljeni motilci signala (na primer sodba v zadevi Istrabenz). Želela bi sicer poudariti, da na sodišče lahko mobilne telefone vnašajo le tisti novinarji, ki so tako dogovorjeni s predstavniki sodišč. Se je pa že zgodilo, da so nekateri novinarji kršili sodni red in na hodnikih sodišč fotografirali z mobilnimi telefoni ter posnetek objavili, zaradi česar so pristojni na sodišču tem novinarjem že prepovedali vnos mobilnega telefona na sodišče ali na določeno sojenje.

Naj znova poudarim – ugotovitev izhaja tako iz opazovanj kot intervjujev –, da novinarji tako počno le ob večjih zadevah, ob drugih pa mobilni telefon na terenu pogosto uporabljajo za komunikacijo z uredništvom, tudi zato, da ugotovijo, ali morajo morda že na terenu napisati nekaj vrstic o dogajanju, samo delo pa je bolj umirjeno. Dogovarjanje pa je potrebno prav zato, ker iz opažanj in slišane izhaja, da prav nikjer ni ustaljene prakse, kdaj se morajo novinarji s terena oglašati v uredništvo in sporočati dogajanje (po mobilnem telefonu) in kdaj ne. Razlike so tudi med samimi novinarji. Po razlagi Mrzlikar (intervju, 4. maj) starejši niso toliko v stiku z uredništvom, nekateri namreč niso tako večji s telefoni, sploh s pametnimi, spet druge pa tako poročanje ne zanima, ker menijo, da to ne spada v njihov obseg dela. Ker ustaljenih praks o tem, kdaj objavljati že s terena in kdaj ne, ni, se občasno pojavijo tudi nesporazumi: “Pogosto se moram namreč sama odločati, nato pa slišim, da bi nekatere stvari lahko drugače naredili /.../ Ob vrtni s terena se mi včasih zgodi, da slišim, da je neki drug medij z istega dogodka prej poročal in bi tudi mi morali to hitreje objaviti” (Zalar, intervju, 27. april). Škrjanc (intervju, 7. maj) pa pravi, da imajo pri njih ustaljene oddaje, zato si do

določene mere omejen s tem neposrednim poročanjem. Kljub temu pa se lahko novinarji informativnega programa izkažejo z motiviranostjo in poskusijo informacijo objaviti prek kolegov na prvem programu, a to je njegova dobra volja.

Beseda je v intervjujih pogosto nanesla tudi na ne tako dobrodošel vidik hitrosti in poročanja po mobilnem telefonu – večjo možnost napak. “Zagotovo je (mobilni telefon, op. a.) vplival na hitrost informacij, ni pa nujno, da so te bolj kakovostne in točne. Zdi se mi, da je zdaj veliko pomembnejše, da si prvi, ni pa nujno, da je sploh točno, da je poglobljeno,” (Furlan Rus, intervju, 30. april). “Si pa predstavljam, da se zaradi potrebe po hitrem javljanju kdaj pa kdaj zgodijo napake, se morda kakšen del izpusti ali ne preveri popolnoma, kar vpliva na kakovost izdelka. V novinarskem delu mora biti odziv hiter, napake pa delamo vsi” (Majer, intervju, 28. april). Tudi Kocjan (intervju, 5. maj) opaža, da je novinarstvo danes delovno intenzivnejše, a je tudi površnosti in nepoznavanja več: “Morda tudi zaradi naglice in hitrega poročanja. Včasih si neki podatek moral poiskati po mapah, arhivih, danes pa ga poiščeš na Googlu. Ampak pri tem nikoli ne veš, ali je tisto, kar ti Google najprej ponudi in kar ti poklikaš, verodostojno. Internet pač naplavi vse živo.” Lovšin sicer ponovno poudarja, da pri njih zelo redko dajejo poudarek na hitrost, a da je “pri drugih mobilna telefonija precej bolj vplivala na hitrost in posledično tudi na napake”. Novice se danes namreč najprej objavljajo na spletu, “kjer imajo novinarji možnost stalnega poseganja v novico, brisanja, spreminjanja, zato je še manj kritičnosti do tistega, kar objaviš, saj veš, da če ni čisto točno, se bo spremenilo” (Lovšin). Zato Stojiljković (intervju, 28. april) opozarja, da morajo biti novinarji zelo pazljivi in da ni vse v hitrosti; “ko enkrat kiksneš, se ti to lahko zelo negativno obrestuje”.

Da med njimi pri uporabi tehnologije v službene namene obstajajo razlike, je opazilo več mojih sogovornikov. Zalar (intervju, 27. april) pravi, da mlajši s terena pogosteje kličejo in pošiljajo sporočila prek različnih mobilnih aplikacij, ko se nekaj zgodi, tisti, ki mobilnega telefona ne uporabljajo že od začetka svoje poti, pa tega ne delajo tako pogosto. Obe novinarki, ki se označujeta kot manj zainteresirani ali nezainteresirani za tehnološke inovacije, Furlan Rus (intervju, 30. april) in Stojiljković (intervju, 28. april), obenem poudarjata, da še vedno na terenu redno uporabljata beležnico, Stojiljković (intervju, 28. april) opozarja, da s tem ni prav nič narobe, “saj ljudje danes zaradi uporabe telefona in računalnika ne znajo več pisati”. Tudi novinar Dela Mitja Felc (intervju, 28. april) poudarja, da mobilni telefon njegovih praks še ni spremenil toliko, da ne bi več uporabljal beležnice in

pisala: "Sam še vedno na terenu delam tako, da si tam napišem povedano in se nato vrnem v redakcijo ter tam spišem članek." Furlan Rus (intervju, 30. april) je v novinarstvu začela delati pred skoraj 30 leti in v intervjuju se je spomnila, kakšno je bilo delo pred poplavo digitalne in mobilne telefonije:

Spomnim se, da so včasih dopisniki fotografski film dali na avtobus, kurir je avtobus počakal na postaji in prinesel film, nato pa so se fotografije razvile. Na splošno je razvoj tehnologije, ne le mobilnega telefona, spremenil prakse. Danes denimo vse informacije s policije dobiš po elektronski pošti. Pred leti pa je ljubljanska policijska uprava tudi trikrat na teden imela novinarsko konferenco, na kateri je predstavila aktualno dogajanje. Podobno so delali tudi na ministrstvu za notranje zadeve. Potem smo pa še na kavo v bližnji bife odšli. Danes ni več tega. Ko si dežural ob nedeljah, pa si moral do ministrstva za notranje zadeve, kjer ti je vratar predal cel kup poročil o dogajanju skozi konec tedna. Poročila si tam pregledal in si tisto, kar je bilo zanimivo, izpisal.

Tudi radijec Škrjanc opaža, da so razlike v le nekaj desetletjih ogromne:

Spomnim se, ko sem bil leta 1988 na Kosovu, v hotelu sta bili dve telefonski govornici, v vrsti smo stali, da si lahko dal poročilo na radio. Na recepciji si moral naročiti klic, oni so potem poklicali v Ljubljano, in ko je bila zveza vzpostavljena, so na radiu posneli moje poročanje. Danes pa je tako, da je že ton sprejemljiv, če iz snemalnice z mobilnim telefonom kličeš na mobilni telefon (intervju, 7. maj).

4.2 Kako novinarji razumejo vključenost mobilnega telefona v svoje delo?

Novinarji na vključenost mobilnega telefona v svoje življenje gledajo različno, a ne glede na njihovo naklonjenost si prav nihče med njimi ne predstavlja svojega življenja in poklica brez te naprave, saj da je vsestranski in nujen pripomoček.

Odgovor na vprašanje, ali je v novinarstvu lažje delati danes ali pred poplavo mobilne telefonije, ni enoznačen. Starejši novinarji po eni strani sicer pravijo, da je bilo v preteklosti lažje, ker ni bilo današnjega časovnega pritiska, a hkrati je danes lažje dobiti določene informacije, lažje je organizirati delo in se dogovarjati različne stvari.

A ker mobilni telefon pogosto omogoča, da je delo postorjeno prej, kot je bilo še pred nekaj leti, so novinarji prej na razpolago za nove zadolžitve, prav tako danes lahko en novinar postori to, kar sta prej dva. Vse to pomeni, da je današnja novinarska produkcija bolj delovno intenzivna. Že v prejšnjem podpoglavju smo omenjali vlogo hitrosti v novinarskem poročanju, ki vodi tudi v tekmovalnost med novinarji, kdo bo prvi posredoval neko

informacijo. Čeprav ta tekmovalnost obstaja, so novinarji do nje večinoma kritični ali pa pravijo, da je sami ne spodbujajo.

Prav tako jih mobilni telefon osvobaja fizične povezanosti z uredništvom, a istočasno povzroča novo, stalno obliko povezanosti z njim, ta stalna povezanost pa uvaja pričakovanje, da bo novinar stalno dosegljiv, tudi zunaj delovnega časa. Klici iz službe v novinarjevem prostem času zato niso nobena redkost, kar novinarji, nekoliko vdani v usodo, sprejemajo kot del službe, čeprav so pod stresom in pogosto izčrpani. A tudi novinarji v svojem prostem času preverjajo dogajanje in službene zadeve, zaradi česar so konstantno podvrženi novemu toku informacij. Nekateri to stalno priklopljenost sprejemajo, drugi so do nje precej bolj kritični in jo označujejo za slabo stran telefonije, kar se kaže tudi v različnih stopnjah motiviranosti novinarjev za stalno uporabo mobilnega telefona v svojem življenju in pri delu.

Ostali smo pri skoku v preteklost, pri izkušnjah starejših intervjuvancev še iz časov pred poplavo mobilne telefonije. Poleg samih razlik med današnjo novinarsko produkcijo in tisto pred 15, 20 ali 30 leti me je zanimalo tudi, kako ti isti novinarji te spremembe tudi dojemajo; kdaj je zanje torej bilo lažje delati in kako na lastni koži občutijo vse novosti zadnjih let. Žišt je bilo pred leti lažje delati, ker ni bilo današnje časovne stiske:

Pred desetimi leti niti slučajno ni bilo tako pomembno, da hitro javljamo novice, kot je danes. Da moram ob kakšnem pomembnem dogodku nemudoma obvestiti svoje sodelavce na spletu in urednico, je mogoče zadnjih nekaj let. Vsi se zavedamo, kako je pomembno, da naše bralce na spletnih straneh sproti obveščamo, kaj se dogaja, saj to počne tudi naša konkurenca /.../ Zadnjih nekaj let delam z izredno velikim tempom, dnevno napišem tudi po tri članke. Pred leti nismo bili obremenjeni s spletom, danes pa je najbolj nujno, da informacijo spravimo na splet, za članek je potem že čas do večera. Zato ugotavljam, da smo še dodatno obremenjeni (intervju, 28. april).

Tudi pet let starejši Škrjanc (intervju, 7. maj) ugotavlja, da imajo danes na radiu vse več programov in oddaj, ki jih moraš zapolniti s svojim poročanjem: "Če gledam na sam način sporočanja novih informacij danes in pred leti, ugotavljam, da je danes vse bolj hipno /.../ Danes delaš neprestano, uredniki so včasih vedeli, koliko časa potrebuješ, da narediš določeno stvar, danes pa mislijo, da jo boš naredil v hipu." V intervjuju je še povedal, da se včasih ni dalo tako hitro montirati prispevka kot danes, saj se je snemalo na trakove in je

trajalo, preden si našel tisti tonski del, ki si ga želel. "Zato nisi bil sposoben narediti štirih prispevkov na dan, danes pa je z digitalizacijo naše delo postalo vreča brez dna. Prej je več ljudi delalo en prispevek, danes pa sami vse pripravimo, samo še posnet se gremo v studio. Digitalizacija je bila zato tudi velik udarec za tehnike."

Tudi Lebar (intervju, 4. maj), Škrjančeva radijska kolegica, je pripovedovala, da danes prek telefona sporočiš novico v uredništvo, se javiš v prvo informativno oddajo, ki je na sporedu. To, kar danes postori en novinar, sta po njenih besedah včasih morda naredila dva. Ko še ni bilo mobilnih telefonov, so namreč morali radijci z dogodka nazaj v redakcijo narediti tonski posnetek ali iti v studio. To pa je tudi pomenilo, da je drug novinar moral na teren in je isto zadevo delal za kakšno drugo oddajo. Danes pa po njenem pripovedovanju novinarji naredijo vse sami, deloma s terena, deloma po tem, ko se vrnejo v redakcijo. Dva novinarja gresta skupaj na teren le ob odmevnejših zadevah, da se en lahko takoj oglasi v oddajo, drugi pa spremlja dogodek. Takrat je radijskim novinarjem na voljo tudi mobilni studio, prek katerega se neposredno oglasijo v oddajo, je pojasnila. Kljub časovnim pritiskom pa sogovornica ocenjuje, da je danes zagotovo lažje delati, saj je radio zdaj lahko še hitrejši, "in to je bistvo". Čeprav meni, da je zdaj boljše delati, istočasno ocenjuje, da so novinarji danes zagotovo bolj obremenjeni, predvsem ob tem, da morajo, če nekaj izvedo, to takoj sporočiti v uredništvo, da gre čim prej v eter. "Tudi drugi mediji, zlasti spletni, sproti poročajo. Konkurenca je hitrejša, zato moramo tudi mi biti hitrejši," je izpostavila.

Za Mrzlikar (intervju, 4. maj) je danes lažje, ker je informacij več in so lažje dostopne, in ob tem kot pozitivno poudarja možnost, da že s terena pošilja informacije, včasih pa je vest lahko napisala šele ob vrnitvi v uredništvo. Stojilković (intervju, 28. april) je večje razlike pri potrebah po hitrem poročanju opazila že, ko je s časopisa prešla na splet pred sedmimi, osmimi leti, zdaj pa ocenjuje, da tudi delo na spletu z leti postaja vse bolj časovno intenzivno: "Včasih si pač šel na teren, nato se vrnil v uredništvo in napisal članek, danes pa je pomembno, da se že s terena sporočijo vse pomembne informacije. Ne bi rekla, da naredim več, je pa vse prej narejeno." To časovno stisko pa zaradi načina delovanja njihove spletne izdaje (tako Furlan Rus kot Lovšin sta v intervjuju podrobno razložila, da nimajo politike hitrega objavljanja zadnjih novic) redko opazi Furlan Rus (intervju, 30. april), ki nima občutka, da bi bila zelo pogosto pod stresom, da mora v uredništvo in čim prej nekaj napisati. V isti

sapi pa dodaja, da je danes toliko medijev, da si ne moreš privoščiti, da bi po dogodku še kam šel, ampak moraš v uredništvo.

Več sogovornikov je na vprašanje, ali je pojav mobilne tehnologije, digitalizacije vplival na hitrost in pravočasnost informacij kot novinarski vrednoti, odgovorilo pritrdilno:

Mobilni telefon, internet in drugi komunikacijski sistemi so spremenili medije. Mediji danes namreč neprestano tekmujejo med seboj, kdo bo hitrejši pri objavi. Zdi se mi, da so si tiskovne agencije pred poplavo mobilne telefonije lahko privoščile bolj umirjen tempo dela s počasnejšim objavljanjem. Predvidevam, da se novinar ob nenujnih zadevah ni oglašal v uredništvo prek stacionarnega telefona. Zdaj pa imaš na tako rekoč vsaki novinarski konferenci ob sebi mobilni telefon in si pripravljen, če bo kdo kaj pomembnega povedal, da to tudi sporočiš v uredništvo. Novinarske prakse se spreminjajo, predvsem pa je pomembna hitrost (Zalar, 27. april).

Stojiljković (intervju, 28. april) in Zalar (intervju, 27. april) na današnje spremenjene razmere v novinarski produkciji, v kateri kraljuje hitrost, ne gledata kot na pritisk, temveč kot na način dela, utečeno prakso. Prav pri Stojiljković (intervju, 28. april) je ta "sprijaznjenost" precej očitna: "Ne gre za pritisk, zdaj že sam veš, da moraš tako delati. Novinar ne gre z uredništva vedno z mislijo, da mora takoj sporočiti informacijo." Mrzlikar (intervju, 4. maj) prav tako pojasnjuje, da je že opisan način dela pri njih splošna uredniška politika, kar pa se ji včasih zdi stresno. Recimo takrat, ko je v sodni dvorani in mora ven, da pove "tista dva stavka po telefonu", zaradi česar zamudi velik del dogajanja v sami dvorani. Ban (intervju, 7. maj) pravi, da je hitrost poročanja odvisna tudi od teme same, se pa sam potruđiš, "da čim prej daš nekaj od sebe". Kocjan (intervju, 5. maj) je kritičen do hitrega objavljanja novic, ker uredništva teh informacij ne znajo več ustrezno postavljati v kontekst, kar je ključna naloga medijev. Pri tem se je vprašal, ali občinstvu sploh ustreza, da se ga bombardira s toliko informacijami. "Delamo po lastni presoji, objavljamo vse, za kar menimo, da je vredno objave in je v javnem interesu, ni pa nujno, da to ljudi zanima," je razmišljal. Prav tako Zalar (intervju, 27. april) omenja, da ob naglici pogreša, da bi imela čas za bolj poglobljene zadeve, a hkrati doda, da načeloma uživa v adrenalinskem delu, ko je pod pritiskom, da mora čim prej javiti novost v uredništvo.

Novinarji, ki sem jih opazovala in se z njimi pogovarjala, v svojih ravnanjih in besedah potrjujejo teoretsko predpostavko, da si vsak medij v času informacijskega presežka želi imeti primat nad objavljanim najnovejših vesti, zato je medijski trg postal še bolj tekmovalen (McQuail in Windahl 1993, Eriksen 2001). Žišt (intervju, 28. april) omenja, da mediji med seboj tekmujejo, kdo bo prvi na spletu objavil neko novico, čeprav se ji zdi, da je enkrat, ko je novica zunaj, čisto vseeno, kdo jo je objavil prvi, pomembnejše je, da je ta novica točna. Podobnih misli, da je popolnoma vseeno, kdo prvi objavi neko novico, saj da se že nekaj minut pozneje ne bo več vedelo, kdo je bil, so tudi Felc (intervju, 28. april), Furlan Rus (intervju, 30. april) in Kocjan (intervju, 5. maj). Žišt (intervju, 28. april) dodatno pojasnjuje, da se pri njih v tekmovanje v hitrem objavljanju spuščajo le pri nekaterih ekskluzivnih informacijah, denimo hišnih preiskavah. Ban (intervju, 7. maj) pravi, da ji hitrost objave ni "najpomembnejša stvar na svetu", zato je tekmovalnost tudi ne zanima. "A da bi vse podredila temu, da bi s telefonom v roki čakala, da bom prva, pa ne," je izpostavila (intervju, 7. maj). Mrzlikar (intervju, 4. maj) opaža, da tekmovalnost obstaja, a zase pravi, da sama pri njej ne sodeluje, saj informacijo le sporoči v uredništvo, ki jo potem objavi, ko predvajajo novice. Ustaljene oddaje so po Škrjančevih besedah (intervju, 7. maj) nekakšna omejitev za tovrstno tekmovanje tudi na radiu, torej po njegovem mnenju radio ni tak medij, "da bi lahko bili zraven".

Kot že večkrat rečeno, na Dnevniku delujejo po drugačnem sistemu, zato pri njih ni potrebe po takem delu. "Takrat ko je, pa nimam težav s tem," je povedal Lovšin, ki tudi nima želje, da bi se silil tako delati. "Ampak če bi delodajalec od mene to zahteval, ne bi bilo težav. Ne bi bil sicer najbolj zadovoljen, a bi se prilagodil." Kot sicer pravilno ugotavlja, je tekmovalnost med nekaterimi novinarji in mediji zelo velika, pri nekaterih novinarjih je ta tekmovalnost "že bolesta, pri nekaterih pa je zelo malo interesa za tako ravnanje". Do poudarka na hitrost objave je kritičen tudi zato, ker se objavljajo tudi "samo trije stavki, ki tako rekoč nič ne povedo, samo da je". Ostro nastopa tudi Furlan Rus:

Toliko je nekega tekmovanja med novinarji, kdo bo prvi, na koncu pa tista minuta, ko si prvi, sploh ni več pomembna. Za bralce sem prepričana, da jim te minute niso pomembne. Med novinarji je pomembno, kdo je prvi objavil, bralec pa še opazi ne, kdo je podpisan pod člankom /.../ To, kar vidim pri svojih kolegih, to tipkanje s sodišča, ta grozna nujnost, tega pri meni večinoma ni, razen če gre za neko zelo veliko stvar (intervju, 30. april).

Tudi Felc (intervju, 28. april) ni privrženec takega način dela, bolj ga izvaja zaradi želja drugih, je dejal. Morda ga razume le ob res velikih zadevah, "denimo zdaj, ko je bila zadeva Patria razveljavljena (intervju je bil opravljen konec aprila 2015, op. a.), za drugo pa res ni treba delati tak halo".

Stojilković (intervju, 28. april) pravi, da je zadovoljna takrat, ko ima svojo zgodbo in jo drugi povzamejo. Bračko (intervju, 7. maj) na vprašanje, ali je zadovoljen, ko mu neko informacijo uspe sporočiti prvemu, odgovarja, da mu je skorajda vseeno, Zalar (intervju, 27. april) pa je takrat zadovoljna. Tudi Majer (intervju, 28. april) priznava, da je zadovoljna, ko ji prvi uspe objaviti neko informacijo, čeprav se zaveda, da je to nečimrno, obenem pa opaža, da nekateri kolegi na družbenih omrežjih objavljajo vsak korak in se sprašuje, zakaj to počno. Prav tako Lebar (intervju, 4. maj) pravi, da se takrat v redu počuti, saj je "biti prvi zdaj neka premisa, vsi hočejo biti prvi, imeti ekskluzivo, hočejo, da jih drugi citirajo".

Večina sogovornikov si življenja brez mobilnega telefona danes ne predstavlja, če povzamemo besede Deuza (2012, 174), se ljudje brez svojih telefonov počutijo kot brez oblačil.

- Mobilni telefon je zame nepogrešljiv, za vse izjave, za vse terene se dogovarjaš prek mobilnega telefona. Veliko funkcioniram prek elektronske pošte, seveda na mobilnem telefonu, saj pri nas veliko časa preživimo na terenu, zato gre velik del komunikacije prek telefona /.../ Telefon sprejemam kot del službe, ni mi težko, ni obremenjujoče (Ban, intervju, 7. maj).
- Raje izgubim 200 evrov iz denarnice kot pa telefon /.../ Zdi se mi, da je prav zaradi telefonov precej stvari lažjih (Bračko, intervju, 7. maj).
- Sem pa na telefon kar navezan, dejansko sem pod stresom, če ga nimam pri sebi, tako zaradi službe kot zasebnega življenja /.../ Če bi telefon doma pozabil, bi bil v službi kot brez rok in nog (Felc, intervju, 28. april).
- Brez mobilnega telefona našega dela ni mogoče opravljati (Lebar, intervju, 4. maj).
- Sploh ne vem, kako bi funkcionirala. Precej mi olajša delo, sploh na terenu (Mrzlikar, intervju, 4. maj).
- Nepogrešljiv je, ne predstavljam si, kako bi bilo, če bi prišla v službo brez mobilnega telefona (Majer, intervju, 28. april).

- Brez telefona tako rekoč ne morem, takoj se lahko odzovem, če je treba kam iti, ali pa z mobilnim telefonom še kaj dodatno preverim (Škrjanc, intervju, 7. maj).
- Mobilni telefon je dober pripomoček, ker lahko kjer koli preverjaš stvari, pošiljaš elektronska sporočila in tudi napišeš vest /.../ Predstavlja najpreprostejšo obliko komuniciranja, z mobilnim telefonom si preprosto bolj dosegljiv (Zalar, intervju, 27. april).
- Svojega poklica si dejansko ne predstavljam brez mobilnega telefona. Poklic novinarja je izredno dinamičen, sploh črna kronika je takšna, da je treba biti dosegljiv do večera, do zaključka redakcije /.../ Od pojava spletnih strani je telefon prav zaradi hitrosti podajanja informacij izredno pomemben (Žišt, intervju, 28. april).

Tega pozitivnega pogleda ne delijo vsi: "Mobilni telefon je zame nujno zlo, uporabljam ga za tiste stvari, ki so nujno potrebne" (Stojiljković, intervju, 28. april). Prav tako imajo tisti, ki so mi odgovarjali, da si življenja brez mobilnega telefona ne predstavljajo, do njega določene zadržke. Felc (intervju, 28. april) ga je po njegovih besedah vzel v zakup s svojim delom in ga zato sprejema kot neko nujnost in delovno orodje, razume ga kot izdelek, ki mu omogoča, da je delo narejeno prej in natančneje. Kocjan (intervju, 5. maj) podobno pojasnjuje, da na mobilni telefon ni čustveno navezan in ga tudi sam sprejema kot pripomoček, obveznost, nujo.

Še vedno pa koristi mobilnega telefona prevladajo nad negativnim sprejemanjem, predvsem zato, ker sta z njim, kot pravijo vprašani, življenje in delo bolj praktična. Furlan Rus (intervju, 30. april), Škrjanc (intervju, 7. maj), Mrzlikar (intervju, 4. maj) izpostavljajo, da zaradi mobilnega telefona nisi več vezan na pisarno oziroma uredništvo. Tudi Ban (intervju, 7. maj) pravi, da mobilni telefon po eni strani prinaša olajšanje, saj so novice prav zaradi pametnih telefonov in možnosti hitrega objavljanja takoj na spletu, mnogo pred novinarjevo vrnitvijo v redakcijo; če ne bi bilo tako, bi novinar potreboval precej več časa, da postori neko stvar, je razmišljala.

Prav tako je mobilni telefon za vprašane nepogrešljiv pripomoček za različna dogovarjanja, tako s kolegi kot viri informacij, institucijami. Zaradi njega je lažje komunicirati z uredništvom, "nikjer več ti ni treba iskati telefona", včasih pride prav za kakšno izjavo, prek Twitterja in drugih omrežij si tudi ves čas v stiku z dogajanjem, je pojasnjevala Lebar

(intervju, 4. maj). Felc (intervju, 28. april) meni, da lahko danes lažje objaviš točnejšo in korektnjšo novico, saj imajo tvoji sogovorniki mobilni telefon in jih lahko pokličeš, če ti kaj ni jasno, ko pišeš članek. Tudi Furlan Rus (intervju, 30. april), ki se izreka za tehnološko bolj zadržano, opaža, da ji je mobilni telefon olajšal delo, a hkrati pogreša osebni stik, ki ga danes prav zaradi mobilne telefonije ni več. "Pošlješ vprašanje in dobiš odgovor, to pa je to /.../ Zdaj človeka, ki ti je odgovoril, sploh ne vidiš, kot bi se pogovarjal s strojem," je razložila.

Če mobilni telefon z enega vidika novinarje "osvobaja" uredništva v fizičnem smislu, istočasno generira stalno povezanost z uredništvom:

Na vsakem koraku te lahko ujamejo. Če si bil veliko na terenu, ko še ni bilo mobilnega telefona, so te lahko samo v pisarni dobili /.../ Zdaj pa te uredništvo nenehno bombardira z informacijami, saj so nenehno priklopljeni na agencije, spletne portale, zato te nenehno zalagajo z različnimi spletnimi povezavami, informacijami. Ti pa si recimo na terenu, in ko odpreš elektronsko pošto, vidiš 15 elektronskih sporočil od urednika, ki ti je želel ne vem kaj vse povedati (Kocjan, intervju, 5. maj).

Zato mobilni telefon poleg praktičnosti, ki jo številni izpostavljajo, s seboj pogosto prinaša tudi stalno dosegljivost. "Pričakuje se, da boš stalno dosegljiv, da boš stalno odgovarjal na klice ali elektronska sporočila" (Zalar, intervju, 27. april). Ban (intervju, 7. maj) opisuje občutek pritiska, da si nekaj zamudil, ta pa se zgodi, če se za krajši čas izklopiš, nato pa vidiš, "da se je toliko stvari vmes zgodilo". Če ne bi bilo mobilnih telefonov, interneta in Twitterja, novinarjev to po njenem mnenju ne bi obremenjevalo. Vsi zajeti v intervjuje so se zato strinjali, da je razvoj mobilne telefonije privedel do normalizacije novinarskega stanja stalne prisotnosti. Kot se je izrazila Majer (intervju, 28. april), je to danes dejstvo. Zalar (intervju, 27. april) je opisala to stanje na praktičnem primeru: "Ko smo z novinarji kolegi na kavi, vsi ves čas prek mobilnega telefona preverjamo dogajanje, beremo elektronska sporočila, Twitter, naslove člankov z različnih portalov. Ko sem v družbi s prijatelji, se jim tako početje ne zdi ravno najbolj običajno, saj se jim vse te informacije ne zdijo tako pomembne, da bi jih morali izvedeti tisto minuto."

Pojasnilo, da s telefonom začnejo dan, sem od intervjuvancev pogosto slišala (Ban, Bračko, Kocjan, Škrjanc, Zalar, Žišt, intervjuji 27. april–7. maj). Zalar (intervju, 27. april) to večerno navado celo skuša odpraviti, zato se mobilnemu telefonu po 21. uri poskuša izogibati in

včasih ji uspe, pravi. A preverjanje dogajanja zjutraj, ob kavi, pa je stalnica – “tako je tudi že izvedela za kakšno odmevnejše aktualno dogajanje, denimo kakšno hišno preiskavo”.

Vendar pa so temu stanju izprašani različno naklonjeni. Po eni strani sem slišala: “Danes sta stalna prisotnost, priklopljenost popolnoma normalni. To sprejemam kot del življenja, s tem nimam težav” (Ban, intervju, 7. maj). “Meni ni nič nenavadnega, če me urednica ali kdo izmed kolegov pokliče ob koncu tedna, ko se kaj zgodi. Gre za lojalnost do časopisne hiše in bralcev, zato mi ne pade na pamet, da bi rekla, da nečesa ne bom naredila” (Žišt, intervju, 28. april). Mrzlikar (intervju, 4. maj) takšno svoje ravnanje stalne priklopljenosti opisuje kot poklicno deformacijo.

Nato pa Stojilković (intervju, 28. april): “To, kar se dogaja, ni normalizacija, prav nasprotno, ker se dejansko nikoli ne izklopiš. Mobilni telefon te okupira ves dan, zdaj pa je še to, da moraš prek njega ves čas poročati.” Dopolnjuje jo Škrjanc (intervju, 7. maj), ki se mu take razmere ne zdijo normalizacija, ampak pomenijo, da nimamo več svojega življenja, stalno smo priklopljeni, iščemo, ali smo kaj zamudili. “To je postal trend, tudi normalno stanje, ni pa nujno, da je to normalno stanje zdravo stanje” (Kocjan, intervju, 5. maj), “To je absolutno slaba stran mobilne telefonije. Nikoli se ne odklopiš in potem se ti delo še sanja” (Lebar, intervju, 4. maj), “Tudi ko si doma, greš preverit kakšno pošto, ki je sicer ne bi” (Lovšin, intervju, 3. maj), “V službi si stalno dostopen za svoje zasebne zadeve, hkrati pa nikoli ne izklopiš službe” (Zalar, intervju, 27. april), so naštevati intervjuvanci. Furlan Rus (intervju, 30. april) je zase poudarila, da ni tiste vrste novinar, ki je novinar popolnoma vsako minuto v življenju.

Že dejstvo, da imajo službeni telefon, nekateri izpostavljajo kot problematično, saj potem “v službi menijo, da te lahko pokličejo ob kateri koli uri, ti pa se moraš oglasiti” (Lebar, intervju, 4. maj). “Velikokrat se dogaja tudi, da me zvečer pokličejo iz službe ali pošljejo SMS, da se na primer dogovorimo, kako bomo naslednji dan delali; glede na to, da imam službeni telefon, se to verjetno pričakuje od mene” (Mrzlikar, intervju, 4. maj). “Službeni telefon imam prav zato, da sem dosegljiva tudi ob koncih tedna in praznikih, če se kaj zgodi, in da se lahko odzovem” (Žišt, intervju, 28. april). “Glede na to, da imam službeno naročnino, sem dolžna dvigniti telefon, ko me pokličejo iz službe” (Furlan Rus, intervju, 30. april). Zadnja sogovornica zaradi stalne prisotnosti, ki jo prinaša (službeni) mobilni telefon, tega tudi ni

želela. Vedela je namreč, "da če ti nekdo da telefon, če ti ga nekdo plača, od tebe tudi nekaj zahteva – in takega telefona ne moreš v petek dati v predal in ga ven vzeti v ponedeljek".

Ban (intervju, 7. maj) mi je povedala, da službenega mobilnega telefona v prostem času nima pri sebi in to v službi tudi vedo ter tudi ni nič hudega, če se ne oglasiš, ko si prost, Majer (intervju, 28. april) pa nasprotno pravi, da ima s seboj na dopustu službeni telefon in ga tudi večkrat dnevno preveri. Intervjuvanci so zato na vprašanje, koliko je mobilna telefonija zanje zabrisala mejo med službenim in prostim časom, pogosto odgovarjali, da veliko, za nekatere je ta meja popolnoma zabrisana. Najprej zato, ker zjutraj, zvečer, v prostem času pregledujejo službene zadeve, kakor že ugotavljamo in tudi še bomo, a tudi zato, ker so za delodajalca tako rekoč stalno dosegljivi.

Ugotavljamo torej, da klici iz službe v prostem času za novinarje niso nič nevsakdanjega; Bračko (intervju, 7. maj) sicer domneva, da sta dostopnost in priklopljenost še vedno nekoliko odvisni od tega, kakšen tip novinarja si, koliko si sam angažiran za tak način življenja. "To je postal moj način življenja, normalno mi je, da me pokličejo tudi, ko sem prosta" (Žišt, intervju, 28. april). Felc (intervju, 28. april) pravi, da ločuje med službenim in prostim časom, a še nikoli, ko so ga med prostim časom poklicali iz službe, se ni jezno odzval. "To spada k službi, naš posel ni od 8. do 16. ure, ko zapreš pisarno in greš." Ban (intervju, 7. maj) celo pravi, da je pri njih težko definirati, kaj je dejansko "zunaj delovnega časa". Najbrž to pomeni šele čas po večernih poročilih, pravi in dodaja, da jo takrat zelo redko kličejo. Novinarji, s katerimi sem se pogovarjala, klice iz službe v prostem času prejemajo iz različnih razlogov, kot se je izrazil Felc (intervju, 28. april), od nujnejših do bolj banalnih.

Telefoni zvonijo, ko se zgodi kaj s področja pokrivanja novinarja, ki je prost, in v uredništvu potrebujejo kakšen nasvet, morda telefonsko številko vira. Zgodi se, da jih kličejo tudi pozno zvečer, a redko in ob izrednih primerih. Večinoma jim ni težava pomagati, dati kakšen nasvet, telefonsko številko ali pa celo napisati članek, tukaj vlada nekakšna sprijaznjenost, pravijo, da takšno pač je novinarsko delo. "Tudi na dopustu mi ni težava oglasiti se na klic, če vem, da v službi neke zadeve ne morejo drugače urediti, kot da me pokličejo," je denimo dejala Stojilković (intervju, 28. april), ki novinarstvo sprejema kot način življenja, v katerem si ves čas v komunikaciji, "tudi ob deseti uri zvečer, če je treba". Škrjanc (intervju, 7. maj) je v primeru trojnega umora v Rovinju celo prekinil dopust in odšel pokrivat dogodek, a prav on

je tisti novinar, ki je v pogovoru priznal, da ima telefon stalno pri sebi tudi med dopustom. Sam pravi, da ga ne moti, če ga kličejo, ko je prost, a je odvisno, glede česa ga kličejo in kdo ga kliče. Nekateri pa sodelavcem, ko jih ti kličejo v prostem času, povedo, če so nekje, da ne morejo govoriti: "Seveda, če sem kje, kjer nimam računalnika in interneta, jim tudi povem, da jim ne morem pomagati. Zgodilo se mi je že, da so me klicali, ko sem bil na neki poroki, tam pa jim nisem mogel kaj dosti pomagati" (Kocjan, intervju, 5. maj).

Nekaterim, na primer Furlan Rus (intervju, 30. april), Kocjan (intervju, 5. maj) in Majer (intervju, 28. april) so tako izpostavili, ustreza, da se izklopijo, torej da jim ni treba stalno preverjati dogajanja. "Ko sem na dopustu, sploh v tujini, kjer nimam prenosa podatkov, uživam. Takrat v vsem tednu telefon samo enkrat napolnim, običajno ga vsak dan, kar kaže na to, da ga med dopustom zelo malo uporabljam" (Kocjan, intervju, 5. maj). Furlan Rus (intervju, 30. april) pravi tudi, da ne mara, ko jo kdo zmoti med dopustom, zato je mobilni telefon zanjo v prostem času tudi nadležen, obenem pa mi je povedala, da je ob nedeljskih dežurstvih tudi v soboto pred tem stalno na telefonu in spremlja, kaj se dogaja, čeprav ji ne bi bilo treba in za to tudi ni plačana.

Med pogovori se je izkazalo, da novinarji sicer različno dojemajo prosti čas po delovnem dnevu in proste dneve ob koncih tedna ali na dopustih, sploh če so ti, ponavljam, v tujini. Ob delovnikih in dežurstvih ob koncih tedna imajo novinarji mobilne telefone precej pogosteje pri sebi in jih pogosteje preverjajo kot ob prostih koncih tedna in dopustih, takrat so z uredništvu pogosto v stikih zaradi dogovorov o delu za naslednji dan. Na dopustu pa večina mobilnega telefona nima pri sebi več ur. "Ko sem na dopustu, zame skoraj ne obstaja /.../ Kot novinar si ves dan vpet v delo, zato lahko rečeš, da si popolnoma prost le takrat, ko si na dopustu" (Kocjan, intervju, 5. maj).

Res pa je, je potrdilo kar nekaj sogovornikov, klicev v času dopusta zelo malo, saj poskušajo biti tudi v uredništvih obzirni in jih ne klicati za vsako reč. Čeprav Majer (intervju, 28. april) razlaga, da so pri njih neka pravila in norme, zato prosti čas velja za prosti čas, pozna redkokaterega novinarja, ki se v prostem času ne bi oglasil na telefon ali sporočil kakšne pomembne informacije. Le Zalar (intervju, 27. april) ima občutek, da v službi zanjo menijo, "da kaj bi pa lahko drugega počela poleg službe in jo zaradi tega lahko kadar koli zmotijo". Zato poskuša z urednikom vzpostaviti neki normativ, da se je ob prostih dneh ne

obremenjuje "z nekimi nepotrebnimi vprašanji ali pa da ji na primer preberejo neko napisano vest, da naj jo oceni, ali je v redu". To se ji namreč zdi izkoriščanje možnosti, da je dosegljiva za nujne zadeve, in vodi do tega, da nikoli ni zares na dopustu, če nima izklopljenega telefona.

Stalna prisotnost se med novinarji izkazuje tudi s tem, da so tudi v prostem času v večini še vedno povezani s službo prav prek mobilnega telefona. Če ne drugega, preverjajo službeno elektronsko pošto, pogosto dogajanje sledijo tudi prek družbenih omrežij, kot se je izrazila Ban (intervju, 7. maj), to počne iz radovednosti. Mrzlikar (intervju, 4. maj) pa je poudarila, da se tudi sama oglasi v službo, če izve kaj pomembnega, priklopljenost med dopustom pa označila za dobrodošlo, da potem vrnitev v službo ni prevelik šok. V isti sapi pa dodaja, da se tudi sama izklopi ob daljših dopustih in da jo takrat bolj kot ne pustijo na miru. Škrjanc (intervju, 7. maj) je sicer, tako pravi, stalno priklopljen, saj ima sicer preveč dela, ko se vrne v službo. "Tudi na dopustu imam rutino, da vsako jutro vse preberem, časopise, spletne strani," je povzel. Vendar intervjuvancem stalni stik med dopusti v tujini po navadi omeji objektivni razlog – nedostopnost stalne brezplačne internetne povezave.

Pogosto so mi novinarji pojasnjevali, da zaradi današnjega načina novinarske produkcije, ki vlada v dnevnem novinarstvu, čutijo psihične posledice. Najpogosteje so našteali stres, utrujenost in izčrpanost. Kljub temu pa le redki ob svojih prostih dneh izklopijo mobilni telefon, dejansko je to izpostavila le Zalar (intervju, 27. april), ker se ji zdi, "da ima dovolj vsega". Drugi pravijo, da mobilnega telefona takrat morda po več ur ne preverijo in šele tako ugotovijo, koliko so dejansko utrujeni in pod stresom, zaradi česar potrebujejo regeneracijo in nekakšen odklop od dogajanja, hkrati pa šele takrat opazijo, koliko manj obremenjeni so. Čeprav so skoraj stalno na voljo svojemu delodajalcu, pa so skorajda vsi odgovarjali, da ne čutijo slabe vesti, če se v prostem času ne oglasijo na službene klice. Kar je nekoliko razumljivo glede na pojasnila intervjuvancev, da se na klice oglašajo, ob morebitnih zgrešenih klicih pa v službo tudi kmalu nazaj pokličejo, čeprav ob poznih večernih urah. Da ob zgrešenih klicih iz službe dobijo slabo vest, so priznali le Lebar (intervju, 4. maj), Majer (intervju, 28. april) in Škrjanc (intervju, 7. maj), Kocjan (intervju, 5. maj) pravi, da občasno. Ban (intervju, 7. maj) slabo vest dobi le takrat, ko opazi, da so jo iz službe klicali tik pred oddajo, pa klica ne vidi, Bračko (intervju, 7. maj) pa pravi, da je slabo vest morda imel, ko je bil mlajši in se je uveljavljal, zdaj pa le, če reče, da bo dosegljiv, pa ni bil prav takrat, ko so ga

klicali. Zaradi tega je telefon na neki način tudi obremenjujoč, je dodal. Zalar (intervju, 27. april) pa je na drugi strani poudarila, da nima slabe vesti, saj se ji že tako zdi, da je preveč v službi, da bi imela slabo vest, če je v prostem času nedosegljiva za delodajalca. Vendar tudi ona pravi, da je večinoma dosegljiva in se hitro odzove na klice.

Vprašanje o samomotiviranosti za praktično stalno uporabo mobilnega telefona, kar pomeni neposredno poročanje s terena, hitro odzivanje in stalno priklopljenost, prinaša različne odgovore, vsi pa opažajo, da je med novinarji razlika, kar sicer izhaja že iz prej naštetih odgovorov in opažanj. Žišt (intervju, 28. april) samo sebe ocenjuje kot zelo motivirano in dodaja, da tudi v službi od nje veliko pričakujejo, saj po njenih besedah vedo, da bo naredila vse, kar je v njeni moči. Tudi Bračko (intervju, 7. maj) se izreka za motiviranega, a omenja razlike med novinarji, ki se pojavljajo pri tem vprašanju. Stojiljković (intervju, 28. april) o motivaciji niti ne razmišlja več, pravi, saj današnji način dela jemlje kot samoumevnega. Mrzlikar (intervju, 4. maj) je za tak način dela motivirana, saj pošiljanje ključnih informacij s terena pomeni, da ji ni treba takoj hiteti nazaj v uredništvo, Furlan Rus (intervju, 30. april) pa je izrecno izpostavila, da za tak način dela ni motivirana.

Zanimal me je tudi pogled novinarjev na predpostavko, da so tisti novinarji, ki so za delodajalce bolj dosegljivi in večopravilni ter tehnološko bolj podkovani, tudi bolj konkurenčni od svojih kolegov in jim pripravljenost za tak način dela omogoča samouveljavljanje (glej npr. Deuze 2007, Koponen in Väättäjä 2009, Wilkinson in drugi 2009, Paulussen 2012). Odgovori so različni in odsevajo tudi siceršnjo tehnološko angažiranost vprašanih novinarjev in pravila produkcijskih praks znotraj medijev, za katere delajo. Jasno je le, da so se skorajda povsod novinarji morali sprijazniti z vsakodnevno uporabo mobilnega telefona. Bračko (intervju, 7. maj) domneva, da dolgoročno med dejavnimi in manj tehnološko dejavnimi novinarji nastaja razkorak, tudi Kocjan (intervju, 5. maj) si v svoji redakciji težko predstavlja novinarja brez mobilnega telefona. Takšen novinar je namreč za uredništvo neuporaben, moraš se namreč učiti ga uporabljati, "sicer lahko nehaš delati" (Lebar, intervju 4. maj). Mrzlikar (intervju, 4. maj) je odkrito priznala, da tehnološko manj angažirani novinarji niso konkurenčni tako kot drugi in torej ne poročajo z večjih, odmevnejših zadev, ampak delajo nekaj, kar lahko pripravljajo tri dni. Podobno je tudi Žišt (intervju, 28. april) ocenila, da bi tehnološko neangažiranega novinarja povozil čas in ne bi bil več konkurenčen. Po besedah Zalar (intervju, 27. april) neangažiranost vodi do izključenosti,

saj tak novinar ne more biti stalno na tekočem z informacijami. Sama hitro sporočanje vidi kot način novinarjeve afirmacije. Majer (intervju 28. april) temu dodaja željo, da takoj sporočiš novico v uredništvo, ko si priča nekemu velikemu dogodku, Stojiljković, (intervju, 28. april) pa ocenjuje, da druge možnosti kot hitrega poročanja s terena preprosto ni, saj ima medijsko občinstvo na voljo ogromno virov in moraš torej vedno hiteti. Pričakovano pa so Felc (intervju, 28. april), Furlan Rus (intervju 30. april) in Lovšin poudarjali, da je povezava med angažiranostjo in novinarjevo konkurenčnostjo v službi odvisna od vsake medijske hiše in njenih pravil posebej. Za svoje delovne okolje ocenjujejo, da tak način dela ne vodi v samouveljavljanje ali večjo konkurenčnost.

5 RAZPRAVA

Mobilni telefon se je v zadnjih petnajstih letih neločljivo vpletel v življenja novinarjev, postal je nepogrešljiv in nujen pripomoček njihovega delovnega vsakdana. Trditev nedvomno izhaja iz preučevanja vključevanja mobilne telefonije v novinarske produkcijske prakse in novinarjevega razumevanja vključenosti mobilnega telefona v svoje delo, kakor sta se glasili raziskovalni vprašanji, s katerima sem preučevala uporabo mobilne telefonije v dnevnem novinarstvu. Rezultate sem že predstavila, sledi še njihovo ovrednotenje.

Opravljanje dela brez mobilnega telefona je za novinarje nepredstavljivo, ta naprava se danes prepleta s številnimi novinarskimi postopki, spremembe novinarskih praks in razmer v digitalnem okolju so očitne. Še večjo prepletenost je prinesel pojav pametnih telefonov, ko mobilni telefoni niso več le naprava za klicanje in pisanje SMS-sporočil, ampak novinarjem ob pomoči visokohitrostnih telekomunikacijskih omrežij, internetnih povezav, naprednih iskalnikov in različnih aplikacij omogočajo delo od koder koli (Westlund 2013) in zato zanje predstavlja celostno orodje (Väätäjä 2009) in pripomoček, pogosto nadomešča računalnik.

Mobilni telefon je novinarje sicer odvezal stalne fizične povezanosti z uredništvom, a hkrati zabrisal mejo med službenim in prostim časom, zato ta naprava za številne novinarje danes pomeni stalni stik s službo, novicami, dogajanjem, čeprav so doma ali celo na dopustu. Vsak novinar je torej postal – vsaj v določeni meri – ambientalni novinar.

Stalna povezanost mobilnega telefona z njegovim uporabnikom in stalna prisotnost, ki jo ta povezanost generira, sta današnje novinarje namreč privedli v stanje ambientalnosti, če koncept, ki ga je ustvaril Hermida, apliciramo na današnje dnevno novinarstvo. Zaradi kolizije novinarstva s tehnologijo (Gillmor 2006), torej že omenjenih funkcij mobilnega telefona in tudi delovnih zahtev, povezanih s to napravo, so novinarji stalno obkroženi z vseprisotnimi komunikacijskimi okolji, kot so družbena omrežja, in institucionaliziranimi orodji, kot je na primer elektronska pošta.

Ko besede Hermide prenesemo na lastne ugotovitve o slovenskem dnevnem novinarstvu, vidimo, da stalna in vseprisotna okolja ustvarjajo ambientalnost v novinarstvu; novinarji stalno (z izjemo redkih trenutkov odklopa) vzdržujejo zavest o dogajanju v svetu med opravljanjem vsakodnevnih opravkov. Mobilni telefon je namreč prekinil koordinacijo

komunikacije in informacij, ki je temeljila na nekem časovnem okviru, zato so ljudje vse bolj fleksibilni, delo pa se prenaša v zasebno okolje (Green 2006).

Današnje dnevno novinarstvo, kakor smo ugotovili v nalogi, zaradi kombinacije mobilne telefonije in spleta pogosto zaznamuje potreba po hitrem odzivu, hitrem poročanju in objavi, takojšnjost kot idealnotipska novinarska vrednota (Deuze 2005) je v dnevni produkciji pogosta in zelo pomembna. Dejansko je vse pomembnejša, kar pa gre na račun drugih vrednot, najpogosteje točnosti informacije. Hitro poročanje s seboj nosi napake, manj je časa za preverjanje informacij, v naglici se novinarju prej zapiše netočnost, hkrati pa objava na spletu uredništva tolaži, da je na spletu napake mogoče nemudoma popraviti. Podobno je Vobič (2013) že pri preučevanju delovanja spletnih platform Dela in Dnevnika ugotavljal, da je bil prehod obeh časnikov na splet nujno zlo, kjer so povečano produktivnost, učinkovitost in fleksibilnost normalizirali na račun avtentičnosti, odgovornosti in avtonomije.

Mobilni telefon imajo novinarji stalno ob sebi, razlike pa so v njegovi vključenosti v novinarsko produkcijo dan za dnem. Kot ugotavljam v študiji, se te prakse razlikujejo glede na pomembnost dogodka. Bolj ko je dogodek pomemben z vidika novičarskih dejavnikov, bolj bodo novinarji pri svojem delu uporabljali mobilni telefon. Novinarske prakse niso vsak dan enake, tudi novinarstvo samo ni vsak dan enako delovno intenzivno, enako hektično, kar pa ne zanika tega, da so tehnološke inovacije in nove komunikacijske tehnologije spremenile okoliščine, v katerih novinarji delajo, in način objave novic. Hkrati morajo obvladati tako klasične novinarske prvine, kot sta pisanje in iskanje informacij, kot tehnološke novosti, te pa vključevati v svoje vsakdanje delo, kar med drugim pomeni tudi delo za druge platforme. Tega jim še pred nekaj leti ni bilo treba početi. Danes je novica pogosto objavljena mnogo pred novinarjevo vrnitvijo v uredništvo, primeri, ko novinar vse ali skoraj vse delo opravi prek mobilnega telefona, niso redki. Posledično lahko prevzema dodatne, nove zadolžitve, delo, ki ga je včasih opravljalo več novinarjev, lahko danes zaradi pomoči tehnologije opravi en sam.

Kakor ugotavljamo, višje ko se dogodek uvršča po tipologiji dogodkov (glej npr. Košir 1998), večji sta dinamika dela in s tem tudi verjetnost, da bodo novinarji pri svojem delu uporabljali mobilni telefon, in sicer za vse postopke novinarske produkcije, od zbiranja informacij do same diseminacije. Novinarjeva povezanost z uredništvom in hitra objava s terena poslanih informacij sta stalnica v skoraj vseh uredništvih. Ali če povzamemo Deuza (2007), lahko

novinarji zaradi konvergence med mediji in tehnologijo svoje zgodbe povedo s pomočjo različnih platform istočasno.

S pomočjo mobilnega telefona namreč po slišanjem (zbiranje informacij) novinarji ocenijo, kaj je najpomembnejša informacija (selekcija) in bodisi že na terenu spišejo krajši članek ter ga uredništvu pošljejo v objavo bodisi med dogodkom sporočijo krajšo vsebino s SMS-sporočilom, elektronskim sporočilom ali pa klicem v uredništvo po dogodku (upovedovanje), nato pa sodelavci v uredništvu zadevo objavijo na spletu (diseminacija). Postopek je, predvsem zaradi časovne ekonomičnosti, tako rekoč povsod rutiniziran, poročanje gre v slogu tekočega traku po načelu "napiši, pošlji, objavi". Nekateri informacijo sicer objavijo tudi ali pa samo na družbenih omrežjih, njihova uredništva pa nato od tod črpajo informacije za objavo; točnih pravil ni, a o tem nekoliko pozneje. SMS-sporočila so za hitro sporočanje s terena dobrodošla, ker nudijo možnost preložitve klica na primernejši čas (Ling in Yttri v Geser 2004), prav enako velja za druge sporočanje aplikacije. In prav zato je na terenu novinarje zelo pogosto videti, kako tipkajo po zaslonih svojih mobilnih telefonov in pošiljajo sporočila; praviloma so namreč dogodki, ki jih pokrivajo, taki, da neposredno med njimi ne morejo klicati in se oglašati na klice ter so sporočila edina ali pa najbolj praktična možnost.

Pri tem novinarji ob selekciji informacij za umestitev v novico sledijo načelu obrnjene piramide, torej nizanju informacij glede na njihovo pomembnost (Mindich 2000). V primeru črne kronike je to na primer izrek sodbe, višina kazni ali odhod v zapor. Prav tako novinarji, čeprav radijski, televizijski ali časopisni, za hitro objavo novic uporabljajo spletne platforme svojih medijev. Informacije se takrat na spletu (bodisi na spletnih straneh medijev bodisi na družbenih omrežjih) pojavljajo že tako rekoč nekaj minut po dogodku, izjavi in že med samo novinarsko konferenco, sojenjem, shodom ... Opažam, da mediji v zadnjem času najpomembnejše dogodke tudi v živo prenašajo na svoji spletni strani, kar pa za novinarje teh medijev pomeni razbremenitev, saj zaradi živega prenosa niso stalno obremenjeni s sporočanjem dogajanja v uredništvo.

Poudariti velja še, da je mobilni telefon nepogrešljiv delovni pripomoček za zbiranje informacij tako v uredništvu kot na terenu, saj novinarji v pretežni meri prek njega prihajajo v stik z viri informacij, tako da jih kličejo ali pa jim pošiljajo sporočila. Pri uradnih institucijah

je med novinarji razširjena tudi praksa pošiljanja elektronskega sporočila, nato pa še klica, s katerim želijo opomniti sogovornika na drugi strani na že poslano sporočilo.

Če dogodek velja za manj pomembnega, takojšnjega, neposrednega poročanja s terena praviloma ni. Takrat je običajno tudi edina priložnost za novinarje za kakšno neformalno izmenjavo informacij in pogovor, saj se z objavo ne mudi in niso zatopljeni vsak v svoj mobilni telefon. Podobno je tudi v primerih čakanja na kakšen dogodek, izjavo; tudi takrat kaj poklepetajo – če se seveda ne zamotijo z mobilnimi telefoni.

Uporabna družbenih omrežij je med vprašanimi zelo razširjena, prav tako njihovo spremljanje na mobilnih telefonih. V službene namene je daleč najbolj uporaben Twitter (uporablja ga deset od 13 novinarjev, s katerimi sem se pogovarjala), novinarji ga uporabljajo tako rekoč stalno, a kot orodje za objavljanje informacij oziroma diseminacijo novic večinoma nastopa ob kakšnih odmevnejših zadevah in takrat mu tudi dajo prednost pred spletno stranjo svojega medija. S tem ta mikroblogerski sistem kot simbol ambientalnosti pridobiva prednost pred novičarskimi portali. Precej pogosteje se Twitter kot zelo očiten mehanizem stalne ambientalnosti oziroma prisotnosti pojavlja kot vir informacij. Številni ga preverjajo že zjutraj, pogosto je pregled tвитov tudi ena zadnjih stvari pred spanjem. Na njem namreč ni le zadnjih informacij, ampak se prav tam pogosto najprej pojavijo odzivi na različne dogodke. In spet ugotovimo, da je ta ambientalna platforma bolj popularna kot spletni portali, saj so vse informacije zbrane na enem mestu, novinar pa le s prstom podrsa po zaslonu in je na tekočem z zadnjim dogajanjem.

Zaradi vsega naštetega novinarji menijo, da je delo danes hipno, hitrejše kot včasih, da morajo biti informacije hitro na spletu; opažajo, da nekateri mediji in nekateri novinarji tekmujejo med seboj, kdo bo prvi objavil informacijo z nekega dogodka. Tovrstno tekmovanje označujejo kot "bolešno" in "nesmiselno" in poudarjajo, da tista minuta, ko je nekdo prvi, ni pomembna, ker imajo isto informacijo kmalu že vsi, da jih to tekmovanje ne vznemirja ali pa to začutijo le ob res ekskluzivnih informacijah. A skoraj vsi ti, ki tako pravijo, v resnici tudi sami na večjih dogodkih držijo mobilne telefone v rokah in poročajo o dogajanju kolegom v uredništvo ali tvitajo. Hkrati omenjajo, da to delajo, ker tako dela tudi konkurenca in se na trgu borijo za bralce, kar spominja na McManusa (1994) in njegovo razmišljanje o novici kot tržnem blagu ter na Splichala (2014), ko je pisal o podrejanju

novinarstva tržnim silam. Redki sicer priznajo, da so takrat, ko prvi sporočijo (ali objavijo) neko informacijo, zadovoljni. Nekateri to hitro pisanje, delo celo pozdravljajo, saj to pomeni, da so stvari hitreje narejene, drugi pa menijo, da je služba postala še bolj obremenjujoča, ker morajo narediti več, kot jim je bilo treba pred leti.

Ta opazni razkorak med razumevanjem uporabe mobilne telefonije v svojem poklicu in dejansko vsakodnevno uporabo odpira vprašanje samorefleksije med novinarji. Seveda ni pri vseh tako, nekateri, ki so bili kritični do že omenjenega tekmovanja, se ga dejansko tudi nikoli ne udeležujejo – najbrž zato, ker v službi tega od njih ne zahtevajo ali ne pričakujejo oziroma v uredništvu te navade ne veljajo –, vendar so v manjšini. Te očitne razlike si lahko pojasnujemo z ugotovitvijo, da novinarstvo ni enoten in trden poklic, ampak obstaja kvečjemu več novinarstev (Poler Kovačič 2005). Vprašanje profesionalizacije novinarstva je zato odprto pri tem, da zanj ni točno definiranih pogojev, zakonskih določil in pravil (Splichal in Sparks 1994), in najbrž prav zaradi pomanjkanja nekih univerzalnih pravil opažamo te razlike med novinarji pri uporabi mobilne telefonije in to, da ne gre za uniformen proces novinarske produkcije. Zato vsekakor pritrjujem Domingu (2011), ko je zapisal, da se novinarstvo kot industrija bori za definiranje svoje prihodnosti, medtem pa jo odnaša vsakodnevni ritem aktualnih dogodkov.

Samorefleksija očitno umanjka tudi pri dejanski stopnji vključenosti mobilne telefonije v novinarjevo življenje – in ta je skoraj v vseh primerih zelo visoka – in njegovem pogledu, razumevanju same vključenosti. Mobilni telefon je za obravnavane novinarje brez dvoma osebni pripomoček, od katerega se ločijo le ob prostih dneh, pa še to ne vsi. Zase večinoma pravijo, da so z mobilnim telefonom nekje srednje veščiči, da ga torej povprečno obvladajo, hkrati pa ga uporabljajo za celo vrsto opravil. Nekateri pravijo, da so stalno uporabo mobilnega telefona vzeli v zakup s svojim delom, drugi to sprejemajo zaradi narave svojega posla, skratka čutiti je vdanost v usodo, “ker tako pač je”. Vsi po vrsti so se s pojasnili, da so dosegljivi za svoje kolege in nadrejene v prostem času, v prostem času tudi kličejo svoje vire ali pišejo članke, izkazali kot izjemno fleksibilni. Le redki novinarji so tudi priznali, da jih zmoti, če iz službe vzpostavljajo stik z njimi, ko so prosti. Aktivna in vseprisotna komunikacijska okolja, kot je o njih pisal Hermida (2013), obkrožajo današnje novinarje, ta normalizacija stanja stalne prisotnosti nekatere moti, druge spet ne. Če pritrđimo nekaterim teoretikom, je današnje novinarstvo zreducirano na preprosto obliko dela, v kateri novinarji

delujejo kot fleksibilni, večopravilni in visoko mobilni medijski delavci (Deuze in Fortunati 2011), posameznike se zato vse bolj ceni glede na njihovo fleksibilnost in prilagodljivost (Paulussen 2012; Vobič in Brlek Slaček 2014).

A protislovno je prav to, da so novinarji danes (predvsem ob delovnih dneh) stalno priklopljeni in prisotni, stalno imajo pri sebi mobilni telefon, hkrati pa vsi intervjuvani z izjemo enega zaradi današnjega načina dela čutijo fizične in psihične posledice – stres, utrujenost, preobremenjenost. In nekateri šele takrat, ko se za nekaj dni odklopijo, opazijo, kako so sicer, v dnevnem pogonu, obremenjeni. Kljub temu pa se zgodba, ko se vrnejo v službo, ponovi. Vprašanje je, zakaj je tako. Ali gre vzrok za stalno prisotnost večine novinarjev iskati samo pri delodajalcu in pravilih poročanja medijske hiše ali so se tudi sami zaradi lastne želje po uveljavljanju in konkurenčnosti na zaostrenem medijskem trgu pripravljene dnevno spopadati z naglico, hitrim poročanjem in stresom? Očitno je to še kako pomembno, čeprav se novinarji o tem jasno niso izrekli, so pa ob drugih vprašanih poudarjali, da jih konkurenca žene k hipnosti in takojšnjosti pri svojem delu, hkrati pa so skoraj vsi redno zaposleni, zaradi česar v svojih stališčih ne vidijo potrebe po uveljavljanju.

Jasno pa je tudi, da večina medijskih hiš nima dodelanih pravil, kdaj mora novinar na terenu sproti poročati, pisati članke. Skoraj vsi po vrsti so sicer govorili, da je tako ob večjih dogodkih, a veliko je še improvizacije; percepcije o tem, kaj sploh je večji dogodek, so različne, novinar morda nečesa ne ocenjuje kot večji dogodek, uredništvo pa in takrat nastanejo nesporazumi. Prav tako mediji po večini še nimajo dodelane strategije, kako in ali naj sploh njihovi novinarji službeno uporabljajo družbena omrežja, čeprav bi si nekateri novinarji očitno želeli, da se ta vprašanja rešijo. Veliko je še vedno odvisno tudi od novinarjevega poznavanja (mobilne) tehnologije in njegove pripravljenosti ter angažiranosti za tak način dela, kar je še en dokaz, da jasnih pravil ni. Zato v večini medijskih hiš večjih posledic za tiste, ki sodobne tehnologije ne vključujejo pogosto v svoje delo, še ni. Le ponekod se morda zgodi, da tisti bolj tehnološko "zastareli" ne delajo večjih, odmevnejših zgodb. Verjetno jim gre v prid to, da imajo danes vsi že mobilne telefone in so zato kadar koli dosegljivi, razlika se začne pojavljati šele pri vprašanju, v kakšna namene vse novinarji mobilni telefon uporabljajo.

Sedanji sistem v večini medijski hiš torej novinarje sili v individualizacijo kot ključni rezultat fleksibilizacije dela (Beck 2000). Končni izdelek je pogosto posledica tako njihove presoje, kdaj in kako objaviti, kot tudi lastne angažiranosti in poznavanja tehnologije. Sami tudi prevzemajo odgovornost, če delo ni opravljeno po pričakovanjih nadrejenih, obenem pa so vse bolj zadolženi tudi za snemanje fotografij, posnetkov in izjav – na eni izmed televizij tudi že resno razmišljajo, da bi njihovi novinarji na terenu sami snemali z mobilnimi telefoni. Individualizirano poročanje je zato brez dvoma prevladujoč novičarski trend (Stevens v Deuze 2007, 160). S to ugotovitvijo pa se potrjuje stališče Burkarta (2000), da mobilni telefon kombinira tri osnovne elemente sodobnosti: komunikacijo, mobilnost in individualnost.

Kljub temu imam po opravljeni raziskavi občutek, da je že prav ta, zdaj sicer še manjši razkorak tudi gonilo, da je večina obravnavanih novinarjev pripravljena na stalno prisotnost, dosegljivost, poročanje; v času informacijskega presežka (Eriksen 2001) si ne želijo, da bi zaostali za kolegi, ker so si dovolili izklopiti. Da jih dogodki ne bi povozili, nekateri celo med dopustom spremljajo dogajanje, službeno elektronsko pošto, preverjajo službeni telefon. Na terenu pa s telefonom v roki in morda že vnaprej pripravljenim besedilom na zaslonu čakajo, da lahko stisnejo “pošlji” ali pa čakajo na klic iz uredništva, če bodo morali pohiteti kam drugam, kjer se dogaja kaj pomembnejšega. Zato je zanimivo opazovati, kako so dinamika, hitrost, adrenalin stalnica, ki jo marsikateri novinar živi vsakodnevno, uspehi, ki pridejo s takim delom, pa ga poganjajo naprej. A vendar, tak način dela in življenja novinarja obremenjuje.

6 ZAKLJUČEK

Skozi nalogo me je kot glavni raziskovalni problem vodilo vprašanje, kako novinarji vključujejo mobilno telefonijo v produkcijske prakse in kako razumejo vključenost mobilnega telefona v svoje delo. Tudi ob pomoči prepletanja dveh vej razprav - o sodobni transformaciji novinarstva v kontekstu današnjih razmer na trgu delovne sile in o družbenozgodovinski kontekstualizaciji vzpona mobilnega telefona – se je izrisal koncept ambientalnega novinarja. O ambientalnem novinarstvu je spregovoril Alfred Hermida (2010a, 2010b, 2013), sama sem ga razširila konkretnije na novinarje, ki so danes “obsojeni” na razdvojenost med resničnim tukaj in virtualnim tam; čeprav so fizično prisotni, se torej kadar koli lahko umaknejo v kibernetški prostor, ki je stalno prisoten v novinarjevem okolju in mu prinese vse potrebne informacije. Postali so ambientalni.

Pred izvedbo raziskave sem opredelila metodologijo, za študijo sem izbrala opazovanje z udeležbo in poglobljene intervjuje. S prvo sem v obdobju dveh mesecev spoznavala produkcije novinarske prakse na terenu in to, kako se te artikulirajo skozi mobilno telefonijo, s pomočjo druge metode sem spoznavala, kako novinarji razumejo in sprejemajo vključevanje mobilne telefonije v svoje delo. Pridobljene rezultate in ugotovitve sem zbrala v četrtem poglavju, v dveh ločenih podpoglavjih, ki sta namenjeni odgovoru na zastavljeni raziskovalni vprašanji. Razprava, ki temu sledi, vodi do končnih sklepov, ki jih tukaj predstavljam.

Študija me je vodila do ugotovitve, da dinamiko novinarstva danes, tudi zaradi ekonomskih razmer, ki vladajo v tem poklicu, v precejšnji meri soustvarja tehnološki razvoj. Tehnologija se prepleta z novinarjevim načinom dela že tako na mikroravni, saj mu govori, katere pripomočke naj uporablja pri svojem delu, kot na makroravni, kjer tehnologija omogoča novinarski sporočanje proces, a hkrati – spet tudi zaradi ekonomskih vidikov – narekuje tudi njegovo (vse večjo) hitrost, zaradi česar lahko danes govorimo o času hipnosti in takojšnjosti. Mobilni telefon se je skozi nalogo, če si izposodim besede Zygmunta Baumana (2002), izkazal kot eno glavnih kulturnih znamenj dobe takojšnjosti. Novinarji lahko prek te naprave, danes pravega pomanjšanega računalnika, opravijo vse faze novinarskega sporočanja; prek različnih komunikacijskih kanalov, spletnih strani in družbenih omrežij zbirajo informacije, ki jih spet z različnimi aplikacijami in komunikacijskimi kanali lahko

upovedujejo, skratka napišejo članek ali najpomembnejše informacije, ki jih potem v fazi diseminacije prek istih komunikacijskih kanalov pošljejo svojim kolegom.

Za zdaj mehanizmov za neposredno objavljanje člankov s terena še ni, izjema so le družbena omrežja, predvsem Twitter, kjer pa je prostor zelo omejen. Prav na primeru Twitterja je Hermida razvil koncept ambientalnega novinarstva. Pojav te novinarske značilnosti sem opazovala skozi prizmo sodobne novinarske produkcije in novinarskega vsakdana oziroma normalizacijo stanja stalne prisotnosti, mobilni telefon pa označila kot eno konstitutivnih naprav za pojav ambientalnih novinarjev.

Glede na današnje ekonomske in družbene razmere v novinarstvu ter ob vzponu mobilne telefonije je popolni odklop onemogočen. Mobilni telefon je namreč stalno prisoten v novinarjevem ambientu, zaradi stalne uporabe te naprave so novinarji postali izredno fleksibilni. Svojim delodajalcem in kolegom so skoraj stalno dosegljivi, delajo tudi v prostem času, hkrati pa se večina med njimi prek mobilnega telefona od jutra do večera seznanja z dogajanjem okoli njih. Novinar postaja ujet med ugodnostmi, ki jih nudi mobilni telefon, ter konstantnim nadzorom in stalnim dotokom informacij, pa tudi pritiski, naj bo delo opravljeno hitreje. V želji po lastni uveljavitvi in večji konkurenčnosti, torej prisiljen v soudejstvovanje v hitrem, takojšnjem ritmu dela in poročanja, se novinar predstavlja v novi pojavnih obliki ambientalnosti. Ne samo ob prebiranju obširne literature, tudi z opazovanjem in nato intervjuvanjem skupine novinarjev sem namreč ugotovila, da so ti skoraj praviloma stalno priklopljeni oziroma prisotni, njihov način življenja in dela pa z izjemo kakšnega dopustniškega odklopa ustreza pojmu ambientalnega novinarstva. Mobilni telefon je namreč v njihovih življenjih stalno prisoten, tudi če ga ne uporabljajo, je tam ob njih, in ko zazvoni, pozornost preusmerijo nanj.

Zmožnost, da se novinar na mobilnem telefonu poveže z internetom in uporablja številne komunikacijske kanale, spremlja spletne portale in različna omrežja, mikroblogerske platforme, pa samo novinarstvo vodi v smer vse hitrejše objave informacij, mnogokrat pa se pozabi, da mora na prvem mestu biti točnost informacije. Zaradi nuje, obveze po hitrih sporočilih, hitrih novicah so te tudi vse krajše, najpomembnejše je, da informacija pride kar se da hitro v javnost, poglobljenost posredovane novinarske vsebine je v ozadju. Ta nuja po hitrosti gre tudi z roko v roki z zaostrenimi razmerami na medijskem trgu, zaradi česar so

novinarji postavljeni v vlogo posredovalcev ekspresnih novic. Proces hitrega posredovanja informacij je zaradi prihranka časa, ki bi ga sicer porabili za dogovore z uredništvom, kako zadevo objaviti, že rutiniziran, kar novinarje spreminja v informacijske delavce. Prihranek časa, ki ga uvajajo sodobne tehnološke naprave, pa prinaša tudi več dela, vse hitrejše delo namreč pomeni, da je to tudi prej narejeno, in novinar je že pripravljen na novo nalogo, na tipkanje kot po tekočem traku.

Po drugi strani pa tako med mediji kot znotraj samih medijev v veliki večini še ni univerzalnih pravil, kako naj novinarji ob odmevnih dogodkih ravnajo na družbenih omrežjih in kako naj poročajo, ko ne gre za najbolj odmevne dogodke, iz česar se kažeta fragmentacija in individualizacija poklica. Novinarji so zato pogosto še vedno prepuščeni sami sebi, saj morajo sami ugotoviti, kdaj naj poročajo s terena (torej s pomočjo mobilnega telefona), pogosto se ravnajo tudi po tem, ali so o dogodku že poročali. Veliko je še vedno odvisno od njihove samoiniciativnosti in želje po hitrem tempu poročanja. Obenem novinarji v svojem razumevanju dela z mobilnim telefonom in njegove praktične uporabe pogosto nimajo popolnoma realne slike; prestrogi so do sebe pri vprašanju poznavanja te naprave, hkrati pa so kritični do hitrosti poročanja, medsebojne tekmovalnosti, ki jo hipna novinarska realnost generira, ter stalne priklopljenosti in prisotnosti. O naštetih novinarskih stanjih in produkcijskih praksah se pogosto negativno izrekajo, istočasno pa se vanje vpletajo. Po eni strani s pojasnilom ali izgovorom, da morajo biti kos konkurenci, po drugi pa pojasnjujejo, da tak način dela sprejemajo zaradi narave svojega dela.

Preden sklenem svojo nalogo, bi rada poudarila, da je bilo moje delo, glede na to, da je zgolj diplomska naloga, omejeno v tem, da se je kulturnim in regulatornim vidikom, ki prav tako krojijo novinarstvo, posvetilo manj pozornosti. Naloga se je namreč osredotočila na preplet razprav o sodobni transformaciji novinarstva v poznomoderni družbi, ki jo zaznamuje tekoča moderna, čas dereguliranega in fleksibilnega trga dela, z razpravami o družbenozgodovinski kontekstualizaciji vzpona mobilnega telefona. Tudi sama raziskava je bila omejena na manjšo skupino novinarjev, ki skorajda vsi pretežno pokrivajo eno področje. Prav tako sem v raziskavo vključila le novinarje, ki ustvarjajo aktualno, dnevno novinarstvo, ne pa tudi tistih, ki ustvarjajo tedenske ali mesečne vsebine. Morda bi bili rezultati pri njih drugačni. Zato bi veljal razmislek o širitvi raziskave na večjo skupino oziroma tudi na novinarje, ki niso vpreženi v dnevno dogajanje.

7 LITERATURA

1. Aakhus, Mark in James E. Katz, ur. 2002. *Perpetual Contact. Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Aarts, Emile. 2004. *Ambient Intelligence: a multimedia perspective*. Dostopno prek: <http://ieeexplore.ieee.org/xpl/login.jsp?tp=&arnumber=1261101&url=http%3A%2F%2Fieeexplore.ieee.org%2Fiel5%2F93%2F28183%2F01261101> (13. februar 2015).
3. Adler, Patricia A. in Peter Adler. 1994. Observational techniques. V *Handbook of qualitative research*, ur. Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln, 377–392. Thousand Oaks: Sage.
4. Ban, Vesna. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 7. maj.
5. Bauman, Zygmunt. 2002. *Tekoča moderna*. Ljubljana: *cf.
6. Beck, Ulrich. 2000. *The Brave New World of Work*. Cambridge: Polity Press.
7. Bellotti, Victoria in Yvonne Rogers. 1997. From Web Press to Web Pressure: Multimedia Representations and Multimedia Publishing. Dostopno prek: <http://www.sigchi.org/chi97/proceedings/paper/bel.htm> (10. oktober 2014).
8. Berger, Asa Arthur. 2011. *Media and communication research methods: an introduction to qualitative and quantitative approaches*. Los Angeles: Sage.
9. Bernard, Russell H. 2006. *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. Oxford: AltaMira.
10. Bračko, Jure. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 7. maj.
11. Bulc, Gregor. 2009. Individuum kot subjekt in objekt mobilnega nadzovanja. V *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*, ur. Breda Luthar in Tanja Oblak Črnič, 97–114. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

12. Burgess, Adam. 2004. *Celluar Phones, Public Fears and a Culture of Precaution*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Burkart, Günter. 2000. Mobile Kommunikation. Zur Kulturbedeutng des Handy. *Soziale Welt* 51 (2): 209–231.
14. Burns, Alex. 2010. *Oblique Strategies for Ambient Journalism*. Dostopno prek: <http://journal.media-culture.org.au/index.php/mcjournal/article/viewArticle/230> (12. februar 2015).
15. Campbell, Vincent. 2004. *Information Age Journalism: Journalism in an International Context*. London: Arnold.
16. Castella de, Tom. 2014. Could work email be banned after 6pm? *BBC News*, 10. april. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/magazine-26958079> (30. januar 2015).
17. Castells, Manuel. 2000. *The rise of network society*. Malden; Oxford; Carlton: Blackwell.
18. Dahlgren, Peter. 1996. Media Logic in Cyberspace: repositioning journalism and its publics. *Javnost-The Public* 3 (3): 59–72.
19. Deuze, Mark. 2005. What is journalism. Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 6 (4): 443–465.
20. --- 2007. *Media Work: Digital Media and Society Series*. Cambridge: Polity Press.
21. --- 2010. Journalism and the Convergence Culture. V *The Routledge Companion to News and Journalism*, ur. Stuart Allan, 267–276. Oxon: Routledge.
22. --- 2012. *Media Life*. Cambridge: Polity Press.
23. Deuze, Mark in Timothy Marjoribanks. 2009. *Newswork*. Dostopno prek: http://www.researchgate.net/profile/Mark_Deuze2/publication/37612069_Newswork/Zlinks/54916d310cf222ada858b1d1.pdf (18. februar 2015).

24. Deuze, Mark in Leopoldina Fortunati. 2010. *Journalism without journalists*. Dostopno prek: <https://scholarworks.iu.edu/dspace/bitstream/handle/2022/3521/DeuzeFortunati2009.pdf?sequence=1> (15. februar 2015).
25. --- 2011. Atypical Newswork, Atypical Media Management. V *Managing Media Work*, ur. Mark Deuze, 111–120. Los Angeles: Sage.
26. Domingo, David. 2011. Introduction: The Centrality of Online Journalism Today (and Tomorrow). V *Making Online News – Volume 2*, ur. David Domingo in Chris Paterson. New York: Peter Lang Publishing.
27. Društvo novinarjev Slovenije. 2014. *Prekerici 2014*. Dostopno prek: <http://novinar.com/drustvo/wp-content/uploads/2014/04/PREKERICI2014.pdf> (1. februar 2015).
28. Ducatel K., M. Bogdanowicz, F. Scapolo, J. Leijten in J.-C. Burgelman. 2001. Scenarios for Ambient Intelligence in 2010. *Technical report*, IST Advisory Group. Dostopno prek: <http://www.ist.hu/doctar/fp5/istagscenarios2010.pdf> (. februar 2015).
29. Erdal, John Ivar. 2011. *Coming to Terms with Convergence Journalism*. Dostopno prek: <http://con.sagepub.com/content/17/2/213> (15. julij 2015).
30. Eriksen, Thomas Hylland. 2006. Speed is contagious. V *The New Media Theory Reader*, ur. Hassan, Robert in Julian Thomas, 272–278. Maidenhead : Open University Press.
31. Felc, Mitja. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 28. april.
32. Fenton, Natalie. 2010. News in the Digital Age. V *The Routledge Companion to News and Journalism*, ur. Stuart Allan, 557–567. Oxon: Routledge.
33. Ferguson, Donald L. In Jim Patten. 1993. *Journalism Today!*. Lincolnwood: NTX Publishing Group.
34. Flew, Terry. 2005. *New Media*. Oxford: Oxford University Press.
35. Fortunati, Leopoldina. 2007. Mobilnik kot četrta komunikacijska revolucija. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 9–28. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

36. Furlan Rus, Mojca. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 30. april.
37. Gergen, Kenneth J. 2002. The challenge of absent presence. V *Perpetual Contact. Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*, ur. James E. Katz in Mark Aakhus, 227–241. Cambridge: Cambridge University Press.
38. Geser, Hans. 2004. *Towards a Sociological Theory of the Mobile Phone*. Dostopno prek: http://socio.ch/mobile/t_geser1.htm (28. februar 2014).
39. Gillmor, Dan. 2006. *We the media: Grassroots Journalism by the People, for the People*. Peking: O'Reilly.
40. Goggin, Gerard. 2011. Telephone Media. An Old Story. V *The long history of new Media*, uredili David W. Park, Micholas W. Jankowski in Steve Jones. New York: Peter Lang Publishing.
41. Gournay de, Chantal. 2002. Pretense of intimacy in France. V *Perpetual Contact. Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*, ur. James E. Katz in Mark Aakhus, 193–205. Cambridge: Cambridge University Press.
42. Green, Nicola. 2006. 'On the move: technology, mobility, and the mediation of social time and space', The Information Society. V *The New Media Theory Reader*, ur. Hassan, Robert in Julian Thomas, 249–265. Maidenhead: Open University Press.
43. Gunter, Barrie. 2003. *News and the net*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
44. Hamill, Lynne. 2005. Digital Revolution – Mobile Revolution? V *Mobile World; Past, Present, Future*, ur. Lynne Hamill in Amparo Lasen, 1–8. London: Springer.
45. Hansen, Anders, Simon Cottle, Ralph Negrine in Chris Newbold. 1998. *Mass communication research models*. London: MacMillan Press.
46. Hargreaves, Ian. 2007. *Novinarstvo, zelo kratek uvod*. Ljubljana: Krtina.
47. Hargreaves, Ian in James Thomas. 2002. *New News, Old News*. Dostopno prek: <http://legacy.caerdydd.ac.uk/jomec/resources/news.pdf> (14. februar 2015).

48. Harrison, Teresa M. 2011. The Evolving medium is the message: McLuhan, medium theory, and cognitive neuroscience. V *The long history of new Media*, uredili David W. Park, Micholas W. Jankowski in Steve Jones. New York: Peter Lang Publishing.
49. Hartin Iorio, Sharon, ur. 2010. *Qualitative Research in Journalism. Taking it to the Streets*. New York: Routledge.
50. Hermida, Alfred. 2010a. From TV to Twitter: How ambient News Became Ambient Journalism. *M/C Journal* 13 (2): 1–19.
51. --- 2010b. *Twittering the news*. Dostopno prek: http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17512781003640703#.VGzZFmG_uE (17. oktober 2014).
52. --- 2013. *Reconfiguring journalism research about Twitter, one tweet at a time*. Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21670811.2013.808456#.VMunNv5wt> (17. oktober 2014).
53. Hribar, Uroš. 2007. Razvoj mobilnih telefonij. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 285–322. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
54. Kalin, Tomaž. 1998. Uvod v tehnologijo Interneta. V *Internet v Sloveniji – Projekt RIS 1996–1998*, ur. Vasja Vehovar, 10–23. Izola: Desk.
55. Katz, James E. in Mark Aakhus, ur. 2002. *Perpetual Contact. Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
56. Kim, Shin Dong. 2002. Korea: Personal meanings. V *Perpetual Contact. Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*, ur. James E. Katz in Mark Aakhus, 63–79. Cambridge: Cambridge University Press.
57. Kocjan, Aleš. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 5. maj.
58. Koponen, Tiina in Heli Väättäjä. 2009. *Early Adopters' Experiences of Using Mobile Multimedia Phones in News Journalism*. Dostopno prek: <http://www.academia.edu/34>

- 51223/Early_adopters_experiences_of_using_mobile_multimedia_phones_in_news_journalism (2. maj 2014).
59. Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
60. Kotnik, Vlado. 2009. Magično, spletkarsko, obsesivno: K antropologiji rab mobilnega telefona. V *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*, ur. Oblak Črnič, Tanja in Breda Luthar. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
61. Kragelj, Boris. 2007. Mobilni telefon, poslovna učinkovitost in kakovost osebnih stikov. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 167–191. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
62. Krapež, Katarina. 2007. Mobilni telefon med javnim in zasebnim: intimnosti v javni sferi. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 269–284. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
63. Kučič, Lenart. 2007. *Le gospodar se lahko odklopi*. Dostopno prek: <http://www.lenartkucic.net/2007/04/20/le-gospodar-se-lahko-odklopi> (27. januar 2015).
64. Lebar, Jolanda. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 4. maj.
65. Ling, Rich. 2008. *New Tech, New Ties: how mobile communication is reshaping social cohesion*. Cambridge: The MIT Press.
66. Lovšin, Peter. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 3. maj.
67. Majer, Metka. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 28. april.
68. Markopoulos, Panos, Boris de Ruyter in Wendy Mackay, ur. 2009. *Awareness Systems: advances in theory, methodology and design*. Dordrecht: Springer.
69. McManus, H. John. 1994. *Market-driven journalism: Let the citizen beware?*. Thousand Oaks: Sage.
70. McNair, Brian. 1998. *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.

81. Oblak Črnič, Tanja in Breda Luthar, ur. 2009. *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
82. Patton, Michael Quinn. 2002. *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage.
83. Paulussen, Steve. 2012. Technology and the Transformation of News Work. V *The Handbook of Global Online Journalism*, ur. Eugenia Siapera in Andreas Veglis, 192–208. Oxford: Wiley-Blackwell.
84. Petrovčič, Andraž. 2007. Družbena povezanost in individualizacija v mobilnem telefonu. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 29–53. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
85. Poler Kovačič, Melita. 2005. *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
86. Pušnik, Maruša. 2009. Telefonska razmerja: O razvoju telefona in premenah družbenih interakcij. V *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*, ur. Breda Luthar in Tanja Oblak Črnič, 31–52. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
87. Quinn Stephen. 2009. *MoJo – Mobile journalism in the Asia region*. Dostopno prek: http://www.kas.de/wf/doc/kas_18599-544-2-30.pdf (1. marec 2015).
88. Reinardy, Scott. 2011. Newspaper journalism in crisis: Burnout on the rise, eroding young journalists' career commitment. *Journalism* 12 (1): 33–50.
89. Rich, Carole. 2014. *Writing and Reporting News: A Coaching Method*. Boston: Cengage Learning.
90. Rittenbruch, Markus in Gregor McEwan. 2009. A Historical Reflection of Awareness in Collaboration. V *Awareness Systems: advances in theory, methodology and design*, ur. Panos Markopoulos, Boris de Ruyter in Wendy Mackay, 3–48. Dordrecht: Springer.
91. Rudin, Richard in Trevor Ibbotson. 2002. *An introduction to journalism: essential techniques and background knowledge*. Oxford: Focal Press.

92. Rutyer de, Boris in Emile Aarts. 2004. Ambient Intelligence: visualizing the future. V *Proceedings of the working conference on Advanced visual interfaces*, Maria Francesca Costabile, 203–208. New York: ACM. Dostopno prek: <http://www-itec.uni-klu.ac.at/ftp/itec/wiki/mpegrose/trac/pdfs/p203-deruyter.pdf> (17. februar 2015).
93. Savin-Baden, Maggi in Claire Howell Major. 2013. *Qualitative research: the essential guide to theory and practice*. New York: Routledge.
94. Sennett, Richard. 2006. *The New Culture of the New Capitalism*. New Haven: Yale University Press.
95. Sheller, Mimi. 2015. *Interface, ambience, flow, and the disruptive spatio-temporalities of mobile news media*. Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1461670X.2014.890324?tab=permissions#.VSLMRfmsX21> (6. april 2015).
96. Sheridan Burns, Lynette. 2002. *Understanding Journalism*. Sage: London.
97. Silverman, David. 2004. *Qualitative research: theory, method and practice*. Sage: London.
98. Singer, Jane. 2011. Journalism in a Network. V *Managing Media Work*, ur. Mark Deuze, 103–109. London: Sage.
99. Spletna stran Dnevnika. 2014a. *Morilec ostaja na psihiatriji*. 20. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/kronika/morilec-ostaja-na-psihiatriji> (3. januar 2015).
100. --- 2014b. *Kazensko ovadili osumljenca za umor Janka Jamnika*. 24. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/kronika/kazensko-ovadili-osumljenca-za-umor-janka-jamnika> (3. januar 2015).
101. Spletna stran portala Planet Siol.net. 2014a. *Vojak Petrovčič naslednjih pet let za zaprtimi vrati psihiatrije v Mariboru*. 19. december. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/crna_kronika/2014/12/dusan_petrovcic_sodisce.aspx?format=json&mob=1&hide_hf=1&os=wf&ver=1.0 (3. januar 2015).

102. --- 2014b. *Umor Janka Jamnika: osumljeni v priporu, zoper njega kazenska ovadba*. 24. december. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/crna_kronika/2014/12/pridrzanjeumorjamnik.aspx (3. januar 2015).
103. Spletna stran Slovenske tiskovne agencije. 2014a. *Strelec na policista v Litiji ostaja na psihiatričnem zdravljenju*. 19. december. Dostopno prek: <https://www.sta.si/2085356/strelec-na-policista-v-litiji-ostaja-na-psihiatricnem-zdravljenju?q=petrov%C4%8Di%C4%8D> (3. januar 2015).
104. --- 2014b. *Ovadeni za umor Janka Jamnika nima alibija, na zaslišanju se ni zagovarjal*. 24. december. Dostopno prek: <https://www.sta.si/2086964/ovadeni-za-umor-janka-jamnika-nima-alibija-na-zaslisanju-se-ni-zagovarjal> (3. januar 2015).
105. Spletna stran Slovenskih novic. 2014. *Za umor policista dobil do pet let psihiatričnega zdravljenja*. 19. december. Dostopno prek: <http://www.slovenske-novice.si/crni-scenarij/doma/za-umor-policista-dobil-do-pet-let-psihiatricnega-zdravljenja> (3. januar 2015).
106. Spletna stran Večera. 2014a. *Morilcu policista obvezno psihiatrično zdravljenje*. 19. december. Dostopno prek: <http://www.vecer.com/clanek/201412196082518> (3. januar 2015).
107. --- 2014b. *Osumljeni za umor direktorja Kemijskega inštituta nima alibija*. 24. december. Dostopno prek: <http://www.vecer.com/clanek2014122406083622> (3. januar 2015).
108. Splichal, Slavko. 2014. Konec koncev – novinarstvo. V *50 let študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič, 43–67. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
109. Splichal, Slavko in Colin Sparks. 1994. *Journalists for the 21st century*. Norwood: Ablex.

110. Statistični urad Republike Slovenije. 2014a. *Odhodni promet iz mobilnih omrežij v 3. četrtletju 2014 na letni ravni višji za 4 %*. 19. december. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=4873&idp=25&headerbar=16> (1. februar 2015).
111. --- 2014b. *Pogostost in kraj uporabe interneta pri posameznikih po starostnih razredih in spolu, Slovenija, letno*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/database/Ekonomsko/23_29_informacijska_druzba/11_IKT_posamezniki/04_29742_uporaba_internet/04_29742_uporaba_inter.asp (1. februar 2015).
112. --- 2015a. *Uporabniki slovenskih mobilnih operaterjev so v letu 2014 poslali skoraj 2,4 milijarde SMS-sporočil*. 20. marec. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5083&idp=25&headerbar=16> (20. marec 2015).
113. --- 2015b. *Uporaba interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 2014 – končni podatki*. 6. oktober 2014. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6560> (22. marec 2015).
114. Stojiljković, Gordana. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 28. april.
115. Strehovec, Janez. 2009. Koreografije nomadskega posameznika: Mobilno komuniciranje in taktilna kultura. V *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*, ur. Tanja Oblak Črnič in Breda Luthar, 155-176. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
116. Stuart, Keith. 2014. German minister calls for anti-stress law ban on emails out of office hours. *The Guardian*, 29. avgust. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/technology/2014/aug/29/germany-anti-stress-law-ban-on-emails-out-of-office-hours> (30. januar 2015).
117. Škrjanc, Robert. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 7. maj.

118. Tomlinson, John. 2007. *The Culture of Speed. The Coming of Immediacy*. London: Sage.
119. *Uradni Twitter profil Dela*. 2014. Dostopno prek: https://twitter.com/Delo_Kronika/status/545916092246654976 (3. januar 2015).
120. *Uradni Twitter profil Dnevnika*. 2014. Dostopno prek: https://twitter.com/Dnevnik_si/status/547703527980957697 (3. januar 2015).
121. *Uradni Twitter profil portala Planet Siol.net*. 2014a. Dostopno prek: <https://twitter.com/PlanetSiolnet/status/547705898463158272> (3. januar 2015).
122. --- 2014b. Dostopno prek: <https://twitter.com/PlanetSiolnet/status/545887713518690304> (3. januar 2015).
123. *Uradni Twitter profil slovenske policije*. 2015. Dostopno prek: https://twitter.com/policija_si (3. junij 2015).
124. *Uradni Twitter profil Slovenskih novic*. 2014. Dostopno prek: <https://twitter.com/SlovenskeNovice/status/545916965953339392> (3. januar 2015).
125. *Uradni Twitter profil Večera*. 2014a. Dostopno prek: <https://twitter.com/vecer/status/545900492178477056> (3. januar 2015).
126. --- 2014b. Dostopno prek: <https://twitter.com/vecer/status/545915117745868800> (3. januar 2015).
127. --- 2014c. Dostopno prek: <https://twitter.com/vecer/status/547738922168487937> (3. januar 2015).
128. Väättäjä, Heli. 2009. *User experience of Mobile System and Services – A Case od Mobile News Journalism*. Dostopno prek: <http://www.vtt.fi/inf/pdf/symposiums/2009/S258.pdf> (1. maj 2014).

129. Väättäjä Heli, Tiina Koponen in Virpi Roto. 2009. *Developing Practical Tools for User Experience Evaluation – A Case from Mobile News Journalism*. Dostopno prek: <http://www.vtt.fi/inf/pdf/symposiums/2009/S258.pdf> (1. maj 2014).
130. Vehovar, Vasja, ur. 2007. *Mobilne refleksije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
131. Vobič, Igor. 2013. *Journalism and the Web: Continuities and Transformations at Slovenian Newspapers*. Ljubljana: Založba Fakulteta za družbene vede.
132. --- 2014. Paradoks odbiranja tvitov na javni televiziji. Organizacijski, rutinski in osebni vidiki. *Javnost-The Public* 21 (2014): 59–76.
133. Vobič, Igor in Peter Dahlgren. 2013. Reconsidering Participatory Journalism in the Internet Age. *Medijsko istraživanje* 19 (2): 9–30.
134. Vobič, Igor in Aleksander Sašo Brlek Slaček. 2014. Manufacturing Consent Among Newswriters at Slovenian Public Radio. *Javnost-The Public* 21 (1): 19–36.
135. Weiser, Mark in John Brown Seely. 1995. Designing Calm Technology. Dostopno prek: <http://www.ubiq.com/weiser/calmtech/calmtech.htm> (15. februar 2015).
136. Wenger, Debora. 2011. *Must-haves for mobile journalism*. Dostopno prek: <http://www.advancingthestory.com/2011/09/25/must-haves-for-mobile-journalism/> (1. marec 2015).
137. Wengraf, Tom. 2001. *Qualitative Research Interviewing: Biographic Narrative and Semi-structured Methods*. London: Sage.
138. Westlund, Oscar. 2008. *From Mobile Phone to Mobile Device: News Consumption on the Go*. Dostopno prek: www.cjconline.ca/index.php/journal/article/view/2004/2027 (26. januar 2015).

139. --- 2013. *Mobile news. A review and model of journalism in an age of mobile media*. Dostopno prek: http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21670811.2012.740273#.VGzIWpMG_uE (1. oktober 2014).
140. --- 2015. *News consumption in an age of mobile media: Patterns, people, place, and participation*. Dostopno prek: <http://mmc.sagepub.com/content/early/2015/01/08/2050157914563369.full#ref-24> (6. april 2015).
141. Whittaker, Steve in Candace Sidner. 1996. *Email overload: exploring personal information management of email*. Dostopno prek: https://www.ischool.utexas.edu/~i385q-dt/readings/Whittaker_Sidner-1996-Email.pdf (1. marec 2015).
142. Wiik, Jenny. 2015. Internal boundaries: The stratification of the journalistic collective. V *Boundaries in Journalism: Professionalism, Practices and Participation*, ur. Matt Carlson in Seth C. Lewis, 118–134. New York: Routledge.
143. Wilkinson, S. Jeffrey, August E. Grant in Douglas J. Fisher. 2009. *Principles of Convergent Journalism*. New York: Oxford University Press.
144. *Zakon o kazenskem postopku (ZKP-UPB8)*. Ur. l. RS 32/2012. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=108445> (29. januar 2015).
145. Zalar, Janja. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 27. april.
146. Zelizer, Barbie. 2010. Journalists as Interpretive Communities, Revisited. V *The Routledge Companion to News and Journalism*, ur. Stuart Allan, 181–190. Oxon: Routledge.